

PORDÁNY SAROLTA

A KÖZMŰVELŐDÉS HELYI MECÉNÁSAI

Bevezető

Megsokasodtak az utóbbi években a hazai mecenatúra élénkítését szolgáló országos kezdeményezések. Az újságokban, vagy az Interneten már egy egyszerű keresés elindításával is számtalan adománygyűjtéshez kapcsolódó díjról, bálról, rendezvényről kapunk információt. Jelentős, média-támogatást is élvező programok indultak el, mint például a *Summa Artium Díj*, amelyet a *Mecénás Nap* keretében, a kultúra magántámogatásának ünnepe alkalmából adnak át, vagy a művészeteket, helyi kezdeményezéseket kiemelkedő módon támogató vállalkozásokat összefogó *Mecénás Klub*.

Kérdésünkre, hogy kit is tekintünk mecenásnak, sokféle választ kaphatunk. Az egyik közismert internetes tudástár szerint „művészeteket és művészeket pártoló, segítő, gazdag személy vagy szervezet.”¹ Magam azonban, egy kicsit máshová teszem a hangsúlyt, mert nem a gazdagságot tekintem a legfőbb szempontnak. A „mecenás” megtisztelő megnevezést olyan személynek tartom fent, aki ellenszolgáltatás nélkül, belső indíttatásra vagy kérésre, segítő szándékkal, önzetlenül ad, hogy azzal egy rászoruló egyén, közösség, vagy település javát szolgálja.

De mit is adhat egy „gazdag” mecenás? Legtöbb szó a pénzadományokról esik, pedig a gyakorlatban ennél jóval tágabb a mecenási szerepkör, hiszen tárgyi adományokat, önkéntes munkát, önzetlen tájékoztatást, információt is adnak a mecenások, hogy segítsék a rászorulókat, vagy saját lakóhelyüket, civil szervezeteiket. Még ennél is tágabban közelít a nagyobb cégeknél *vállalati szociális magatartás (corporate social responsibility – CSR)* szakkifejezéssel illetett „komplex mecenatúra”, ugyanis ez már a pénzügyi adományozáson túl az erőforrásokkal való takarékoskodásra, a gyártási anyagok újbóli visszaforgatására és a fenntartható fejlődést szolgáló egyéb termelési folyamatok támogatására is kiterjed.

A szponzorok és a mecenások között azonban nehéz ma eligazodni, nemcsak a magánembereknek, de a média munkatársainak is. Így az üzleti vagy politikai érdekeket követő adományozás és az önzetlen támogatás között vezető keskeny és ingoványos úton kell járni azoknak, akik valamilyen jó ügy érdekében támogatót keresnek. Ezért is tekinthetjük a hazai mecenatúra újabb fontos állomásának, fejlődési stációjának az ebben az évben kiadott, a médiaszereplés szabályait is rögzítő *Adományozás magyarországi etikai kódexe* című egyezményt. Egyetértés született a mecenások, kiadóvezetők, főszerkesztők és a különböző szakmai szervezetek között abban, hogy „Az érintettek az önszabályozás eszközeivel kívánják egységesíteni a médiagyakorlatot az adományozók és a közéleti támogatások média-megjelenésében. A remények szerint az egységes szemlélet kialakulásával egyben méltó módon lehet a jövőben bemutatni a vállalatok és magánszemélyek társadalmi felelősségvállalását, követendő példájukon keresztül pedig az önkéntes közteherviselés fejlődését.”²

Ugyanakkor éppen a hazai *Mecénás Klub* egyik alapítója, a VOSZ elnöke³ jelezte azt a problémát, hogy a helyi mecenások

nem kapnak kellő sajtó nyilvánosságot, pedig a gazdasági szektorból több mint tízszer annyi támogatás áramlik a civil szektorba, mint az állami források elosztására létrehozott *Nemzeti Civil Alap* program éves kerete.

Egy közelmúltban életre hívott *Programiroda*,⁴ amely országos konferencia-sorozattal kapcsolódott be az adománygyűjtés élénkítésébe, a „Partnerség a közteherviselésben az állam, a gazdasági szereplők a civil szektor és a média együttműködésével” című ismertetőjében, ugyan egy kissé nehézkesen, de nyíltan közvetíti a mecenatúrával kapcsolatos állami érdeket: „A civil szektor erőforrásainak megismerésével és tudatos 'beszámításával' további százmilliárdokat lehet a látható, megismerhető és tervezhető sávba irányítani”.

Nos, milyen kedvezményekkel szándékozunk serkenteni az adományozást, támogatni az adományozót? A jelenlegi adószabályok szerint a közhasznú szervezet támogatóját a közhasznú szervezet – létesítő okiratban rögzített – céljaira adott támogatás, adomány után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény, illetve személyi jövedelemadó kötelezettséget érintő kedvezmény, tartós adományozás esetén a támogatás második évétől külön kedvezmény illeti meg. A civil szervezeteknek például három fajta adomány adható. Kaphatnak úgynevezett „nem céljellegű támogatást”, amelyet, ha az adományozó nem köti ki, hogy mire adja az adományt, akkor működési költségre is, de bármilyen egyéb kiadásra is felhasználható, és nem jár elszámolási kötelezettséggel. Ebben az esetben a kuratórium és az elnökség maga dönti el, hogy milyen módon hasznosítja azt. Ismertebb a második eset, amikor *céltámogatást* kap a szervezet, és csak arra a célra használhatja fel a pénzt, amire kapta. Ilyenkor elszámolási kötelezettséget is kiköt a támogató. A harmadik lehetőség a *kizárólag közhasznú célokra felhasználható, úgynevezett 1%-os felajánlás*, amely esetében tiltja a jogszabály a működési, fenntartási költségekre történő felhasználást.

Mecénások nélkül egy demokratikus országban a kulturális szektor sem országos, sem helyi szinten nem tud működni. Talán úgy is fogalmazhatunk, hogy elkötelezett, értő, segítő mecenások nélkül csak működtetni lehet a kulturális intézményeket, és többnyire felülről. Különösen a hazai *közművelődés* intézményei, civil szervezetei számára lehet fontos, hogy a mecenások folyamatosan körülöttük legyenek, hiszen a magyar közművelődést, véleményünk szerint, az teszi egyedivé az Európai Unióban, hogy alulról szerveződő, kulturális tartalmú, a kulturális önkifejezést segítő, aktivizáló, helyi közügy, amely nem valósítható meg helyi támogatás nélkül.

A továbbiakban a téma ismert és elismert kutatójának, *Kuti Évának* a kulturális mecenatúra általános helyzetéről kérdéseinkre adott értékelését közvetítjük, továbbá helyi mecenások egyéni, egyedi jó példáit mutatjuk be. Mindezekkel elismerésünket kívánjuk kifejezni azoknak, akik folyamatosan, nem kampányokhoz kapcsolódva, évek óta, szóval vagy valóságosan is „építik” a hazai civiltársadalmat, úgy is mondhatjuk, „született mecenások”.

¹ Sulinet www.berze-nagy.sulinet.hu/stilus/targymutato/mecenas.htm - 1k

² ComPlex Magazin 2006. március

³ Demján Sándor

⁴ Civilkomp Programiroda

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

I. A kulturális és a helyi mecenatúra országos helyzete

Három, a mecenatúra jelenlegi hazai helyzetét átfogóan értékelő kérdésünkre kértünk választ *Kuti Éva* tudományos kutatótól. Azért fordultunk személy szerint hozzá, mert eddigi kutatómunkája és publikációi alapján úgy ítéltük meg, hogy ő rendelkezik a legátfogóbb tudományos ismerettel a témáról.

A kérdések megfogalmazásánál törekedtünk az aktualitásra, valamint arra, hogy elméleti és gyakorlati jellegű válasz is adható legyen.

1) Milyennek látja a szponzorálást a kulturális területen, főképpen a művelődési intézmények és a civil szervezetek vonatkozásában?

2) Kihez fordulunk pénzügyi adományért; helyi szponzorhoz, vagy inkább nézzünk távolabbra?

3) Kis ügyek, kontra nagy események, kis pénzek, kontra nagy összegek kettősségében őrlődünk. Mikor örülünk, mit tekintünk eredménynek a szponzorálás szempontjából?

Kuti Éva tudományos kutató helyzetértékelése

1) Milyennek látja a szponzorálást a kulturális területen, főképpen a művelődési intézmények és a civil szervezetek vonatkozásában?

Kuti Éva: A statisztikai adatok és a kutatásaim alapján kizárólag azokról a lakossági és vállalati adományokról van információ, amelyeket – legalábbis formálisan – a különböző kulturális nonprofit szervezetek (főleg alapítványok és egyesületek, esetleg közhasznú társaságok) kapnak. (Az üzleti célú, reklám vagy egyéb ellenszolgáltatás ellenében végzett szponzorálásról empirikus adatok – tudtommal – egyáltalán nem állnak rendelkezésre.)

Mivel azonban a kulturális alapítványok jelentős része a művelődési és művészeti intézmények mellett működik, az általuk összegyűjtött támogatások számottevő hányada (egy 1997-es felmérés szerint közel egynegyede) az anyaintézményeket segíti.

A KSH utoljára 2003-ban publikált olyan bontású táblákat, amelyekből a kulturális szférába áramló adományok nagyságrendje megismerhető. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a kulturális területen működő civil szervezetek komoly lakossági,

vállalati és külföldi támogatásokra tudnak szert tenni. Ezek összege 2003-ban megközelítette az 5 milliárd Ft-ot.

A kulturális célú nonprofit szervezetek adományokból származó bevételei támogatók és településtípus szerint, 2003

Millió Ft

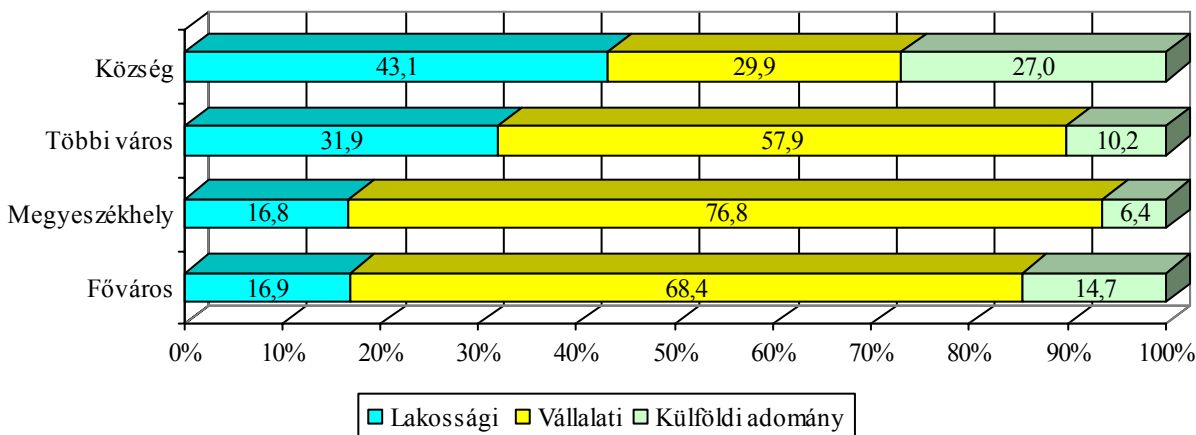
Székhely-település	Lakossági adomány	Vállalati támogatás	Külföldi adomány	Összesen
Főváros	578,0	2 343,9	504,4	3 426,3
Megyeszékhely	130,1	595,1	49,8	775,0
Többi város	127,8	232,5	41,0	401,3
Község	169,1	117,2	106,0	392,3
Összesen	1 005,0	3 288,7	701,2	4 994,9

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2003, KSH, Budapest, 2005, 213-214. old.

Ez a szám még akkor is lenyűgöző, ha figyelembe vesszük, hogy a támogatások több mint kétharmadát a budapesti szervezetek kapják, s a nem megyeszékhely városokban és a községekben bejegyzett alapítványoknak és egyesületeknek 400-400 millió Ft-tal kell „beérniük”. A mai magyarországi körülmények között nyilvánvalóan igen sok jó ötletre, kiváló programokra és szívós adománygyűjtő munkára volt szükség ahhoz, hogy a civil szervezetek tevékenységük finanszírozásába ilyen sikeresen vonják be a lakossági és a vállalati szféra legkülönbözőbb szereplőit, sőt, sokszor még a külföldi adományozókat is.

Érdekes ugyanakkor, hogy milyen nagy a támogatások forrásszerkezetének településtípusok közötti különbsége. Mint a következő ábrán látszik, a községekben működő civil szervezetek számára a magánszemélyek jelentik a legfontosabb adományozói csoportot. A hazai vállalatoktól származó összeg messze elmarad a lakossági adományokétól, s alig haladja meg a külföldi támogatásokét. A nagyobb településeken éppen fordított a helyzet. Az ottani kulturális szervezetek a vállalati adományokból lényegesen több bevételre tesznek szert, mint a másik két forrásból együttvéve.

A különböző típusú településeken működő kulturális nonprofit szervezetek adományokból származó bevételeinek támogatók szerinti összetétele, 2003

2) *Kihez forduljunk pénzügyi adományért; helyi szponzorhoz, vagy inkább nézzünk távolabbra?*

Kuti Éva: A falvakban és a kisvárosokban a helyi közösséggel való együttélés nyilvánvalóan szorosabb, mint a nagyobb településeken. A kapcsolati háló erősebb, a civil szervezetek és vezetők ismertebbek, a nyújtott támogatások felhasználása is jobban áttekinthető. A helyi lakosok és a helyi cégek vezetői nagy valószínűséggel személyesen és családjukon keresztül is kapcsolódnak az iskola, a könyvtár vagy a közösségi ház mellett működő alapítványhoz, a szabadidős és kulturális egyesületekhez. Aligha kerülhetik el, hogy az utóbbi években egyre gyakoribbá váló helyi kulturális kezdeményezésekből (fesztiválok, falunapok, helyi hagyományokhoz és jeles ünnepekhez kötődő rendezvények stb.) kivegyék a részüket; a különböző turisztikai, településszépítő és fejlesztési projektekben szerepet vállaljanak. Ez utóbbiak támogatásához gyakran gazdasági érdekeik is fűződnek.

Mindebből az következik (a már bemutatott ábra is azt tanúsítja), hogy a községekben és a kisebb városokban valószínűleg könnyebb feladat a helyi támogatók megnyerése, mint a település határain kívüli adományszerzés. Mindazonáltal az utóbbi sem lehetetlen, sőt, akár nagyon sikeres is lehet. A siker záloga az esetek nagy részében az, hogy a földrajzilag külsőnek számító támogatók lelkileg „helyivé” váljanak. Ez természetesen nem magától, hanem a helyi közösségek tudatos erőfeszítései nyomán következhet be. Sok szép példáját ismerjük annak, amikor a faluból elszármazottakban, a testvérváros lakóiban, a friss üdülőtulajdonosként vagy éppen üzleti kapcsolataik révén a településre érkezőkben a személyes élmények, kapcsolatok hatására erős érzelmi kötődés alakul ki. Ez a kötődés néha adományokban, máskor a település érdekében végzett önkéntes munkában nyilvánul meg. Ez utóbbi legalább annyira fontos, mint a pénztámogatás, s nemcsak azért, mert pénzben is kifejezhető értéke van, hanem azért is, mert hozzájárulhat a kapcsolatok szorosabbra fűzéséhez, a település iránti elkötelezettség erősödéséhez.

A fentieknek lényegében az ellenkezője érvényes a nagyobb városokban (különösen a fővárosban), ahol a gazdasági és a társadalmi szerepkörök sokkal inkább szétváltnak, a kapcsolatok lazábbak, s így az adományozási tevékenység is sokkal személytelenebb. Helyi támogatókra itt inkább akkor lehet számítani, ha a kulturális egyesület vagy alapítvány tevékenysége a nagyvároson belül valamilyen kisebb egységre, helyi közösségre koncentrálódik. Jobbak viszont a „kifelé” irányuló gyűjtőakciók esélyei, hiszen a nagyobb településeken rendszerint a művelődési intézmények is nagyobbak. Ez nemcsak azért fontos, mert így a szakmai munkájukkal jobban fel tudják hívni magukra a figyelmet, hanem azért is, mert a professzionális adományszerzés teljes eszköztárának bevetésére módjuk van (vagy legalábbis lehet).

3) *Kis ügyek, kontra nagy események, kis pénzek, kontra nagy összegek kettősségében őrlődünk. Mikor örülünk, mit tekintünk eredménynek a szponzorálás szempontjából?*

Kuti Éva: A kis ügyek és a nagy események közötti választásban, a kis pénzekért vagy a nagy összegekért indított gyűjtőakciók melletti állásfoglalásban az lehet segítségünkre, ha megpróbáljuk felmérni és megérteni a finanszírozói megfontolásokat, a támogatók indítékait, és – saját szervezetünk lehetőségeit

átgondolva – olyan stratégiát alakítunk ki, amely mindkét fél céljaihoz és jellemzőihez jól illeszkedik. Nagyon fontosnak tartom, hogy világos, megalapozott képet alakítsunk ki a szervezetünk szakmai és adománygyűjtési potenciáljáról. Elsősorban azokat a lehetőségeket érdemes kihasználnunk, amelyek alaptevékenységünk folytán kézenfekvően nyitva állnak számunkra, s lehetőleg a szervezetünk teljesítőképességének határain belül kell maradnunk. Az erőn felül vállalt nagy feladat könnyen vezethet látványos kudarchoz, de ha érett, stabil szervezet vállalkozik nagy kulturális események létrehozására, akkor annak sikere természetesen számottevően növeli a presztízszt és a támogatottságot. Ugyanakkor a kisebb művelődési egyesületek támogatói körében a jól menedzselts kis ügyek valószínűleg éppúgy alkalmasak az elismerés és megbecsülés kivívására, mint a nagy szervezeteket szponzorálók körében az országos programok.

Örülni tehát – azt hiszem – akkor lehet, ha olyan kulturális programokra, közművelődési tevékenységekre tudunk kielégítő mértékű támogatást szerezni, amelyeket értékesnek és fontosnak tartunk; amelyek jól illeszkednek alapítványunk vagy egyesületünk missziójához és éppen adott teljesítőképességéhez, ugyanakkor hozzájárulnak a szervezeti kapacitás növekedéséhez; és amelyekben a célcsoportunkat alkotó közönség vagy közösség tagjai élvezetet találnak.

II. Lokálpatrióták, „született” mecénások

A továbbiakban olyan kezdeményezéseket mutatunk be, amelyek a közművelődési feladatellátáshoz kapcsolódnak, kiemelkedő egyéni teljesítmény áll mögöttük, és a helyi mecenatúra egy-egy típusát jelenítik meg. A példát mutató, saját szavaimmal a „született helyi mecénások” többségét a közművelődési intézményekben dolgozó kollégáknak a segítségével találtuk meg. A *Magyar Művelődési Intézet* igazgatója, *Borbáth Erika* tájékoztató levelet küldött az intézményekbe, a kérdésére küldött válaszleveleknek köszönhetően találtunk rá a helyi mecénások egy részére. Ezen a nyomon elindulva készítettük az első interjúkat, majd a telefonos interjúkat, illetve leveleztünk tovább a helyiekkel.⁵

Kerekegyháza (Bács-Kiskun megye)

(A Katona József Művelődési Ház vezetőjének elmondása alapján.)

A kisvárosban a helyi mecenatúra példamutatóan működik. Nincsen olyan helyi vállalkozó, aki ne támogatná a kultúrát.

A Pongrácz Major tulajdonosa, Vörösmarti Imre a református templom elé felállította Vörösmarty Mihály szobrát, a katolikus templom ablakcseréje során egy ablak cseréjének a költségét ő állta, a Katona József Művelődési Ház nyári táboroztatásánál rendszeresen ingyen szolgáltatásokat biztosít, beleértve a tanya körül igényesen kialakított játszótér használatát is.

A Varga Tanya tulajdonosa Gyurgyik Zoltán és munkatársa Berki Tibor a helyi nyugdíjas csoportok vendégül látását vállalja évente, amikor is lovas programjaikat is megtekinthetik.

Mindkét tulajdonosra jellemző, hogy amivel megkeresi őket a művelődési ház vezetője, abban segítenek neki.

⁵ A támogatások helyi rendszeréről, a helyi vállalkozók támogatásáról Mátyus Aliz helyben gyűjtött anyagai alapján, közlései nyomán adunk számot.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

Az intézményvezető tudja, a kisváros melyik vállalkozójára milyen téren számíthat. Kialakult például, hogy a szüreti felvonulást Horváth Gábor borász, Boldizsár András, az üdítőkészítő üzem tulajdonosa és Vásárhelyi Ferenc a pék (pogácsával) támogatják.

Minden rendezvényre más vállalkozó ad, mást és mást, a művelődési ház kialakult kapcsolatokra számít. Húsvétra például Szabó Sándor adja a tojást, de Gyermek Napon is számíthatnak a segítségére.

A Fókusz Takarékszövetkezet – Józsa Zsigmond – anyagilag támogatja a kisváros rendezvényeit. Az ő támogatásuknak köszönhetően kerülnek megvásárlásra, például a pörköltfőző verseny ajándékai.

A művelődési ház vezetője, Dubecz Mihályné Hefler Erzsébet azzal magyarázza a vállalkozók helyi támogatókként való szíves közreműködését, hogy nagy az összetartó ereje a kisvárosnak, a támogatásra felkéréseknél erősen lehet érezni az adományozást igen pozitívan befolyásoló összetartozás érzést, aminek köszönhető az is, hogy a helyi vállalkozókra számítani lehet.

Mocsa (Komárom-Esztergom megye)
(A vállalkozók elmondása szerint.)

Ezen a településen a helyi támogatók közül kiemelkednek a **Pálvölgyi testvérek**, Pálvölgyi Zoltán, Péter és Róbert. Két pályázatnak és az ő felajánlásuknak köszönhetően adták át a felújított *Petőfi Sándor Művelődési Ház és Könyvtár épületét* 2005. november 26-án.

A testvérek az épület tetőszerkezetének cseréjét és a belső felújítást végezték el, a munka értéke mintegy 450-500 ezer forint volt.

A három testvér már gyermekkorától tanulta az ácsmesterséget. Édesapjuk, Pálvölgyi László adta át szaktudását fiainak, aki szintén ács, de tőle tanulták a „helyi mecenatúrát” is, hiszen ő is folyamatosan támogatta a települést. Elmondták, hogy az édesapjuk is szívesen elvégezte azokat a munkákat, amire a falunak szüksége volt, apró dolgokat is, nagyobbakat is. A testvérek korábban már megjavították az óvoda és az iskola tetejét is. Múlt télen az óvoda szekrényeit javította meg Pálvölgyi Péter.

A nagyobb munkákat támogatásképpen ugyanúgy együtt csinálják hárman, ahogy vállalkozóként az ácsmunkát. Nem dolgoznak segédekkel, hárman együtt vállalják és végzik el a munkákat, azokat is, amelyeket támogatásképpen végeznek. Csak olyan munkát végeznek el, amiben egyetértenek. Ha valamiről eltér a véleményük, akkor nem vállalják el a munkát. Lakni is közel laknak egymáshoz, Péter az apjával átellenben, a két másik testvér az utca végén, egy udvarban. A munkákat nem a Polgármesteri Hivatal kérésére vagy szervezésében végzik, hanem közvetlen emberi kapcsolataik alapján.

A *Pálvölgyi* testvérek olyan lokálpatrióták, akik a falujukért, a falu érdekében, támogatásként munkát végeznek, a szakmájukat művelve helyi támogatók, mecenások.

Zalahaláp (Veszprém megye)
(Szelcz Lajosné polgármester asszony beszámolója alapján.)

A helyi vállalkozók közül a legjelentősebbek, akik a művelődési ház bővítésében, felújításában részt vettek: Csavária Kft.

(vasüzem) Csuri Lajos, Sz-lbau Kft. (építőipari) Szelcz Lajos, ZA-SA Kft. (vasüzem) Solyom Károly. Támogatásuk megközelítőleg 5 millió forint. Ugyanezek a vállalkozók támogatják elsősorban a kulturális rendezvényeket is. Támogatásuk – Csuri Lajos és Szelcz Lajos esetében – lokálpatriotizmusuk következménye, Zalahaláphoz tartoznak, itt jártak iskolába is. Solyom Károly pedig, aki tapolcai, kötődik Zalahaláphoz, mert Zalahalápon keresi a kenyerét.

A művelődési házak – utóbbi években lezajlott – felújítási munkálataiban, általában is elmondható, hogy a helyi vállalkozók is kivették a részüket. Ahol nem – mint pl. **Bazsiban**, ahol Simon István, a költő nevére hallgató gyönyörű művelődési ház áll a falu rendelkezésére, amely régiós támogatással és önkormányzati ráfordítással épült –, ott a közösség rendszerint valamely más dologra összpontosít. Bazsiban, a lakosság összefogásával, lakossági pénz összeadásával, temetőportál készül. Lélekharanggal, mely utóbbi Földi Tibor erdélyi származású szobrász munkája.

Gencsapáti (Vas megye)
(Varga Albin, igazgató, Művelődési Ház, Gencsapáti leveléből.)

„Hauer Lajos, amióta csak Gencsapátiba költözött, aktívan részt vesz a közéletben. A Huzatos Borozó tulajdonosaként persze ez szinte elkerülhetetlen. Folyamatosan támogatja a település rendezvényeit, és szinte minden programon jelen van. A Művelődési Ház és Könyvtár teljes külső homlokzatát átfestette alpinista barátával, amelyre egy helyi vállalkozás ajánlotta fel a szükséges festéket. A munkáért csak köszönetet fogadott el. Az általa elvégzett munka értéke, több mint egy millió forint.”

Balatonszabadi, Ádánd (Somogy megye)
(a megyei művelődési központ közlése)

Hosszú Endre, asztalos Balatonszabadiban, ablakok, szekrények javításával, kiállítások képek keretezésével nyújtott kiemelkedő támogatást a helyi közművelődési intézménynek.

Szűcs József, ács Ádándon végzett faipari munkákat, melyekkel jelentősen segítette a helyi közművelődési tevékenységet.

Nagykovácsi (Pest megye)
(újsághír)

A **Nagykovácsi Keresztyén Népfőiskola** G. B. Shaw: *Szent Johanna* című drámáját vitte színre. Az amatőr társulat a katolikus és református közösség tagjaiból állt össze. Az összegyűjtött bevétel a helyi templomok felújítását, építését szolgálja.

Sümege (Veszprém megye)
(A Polgármesteri Hivatal és a Kisfaludy Művelődési Központ igazgatójának tájékoztatása)

A helyi művelődési központ vezetője elmondta, hogy azzal járnak a legjobban, ha nem pénzt kapnak, hanem munkát végeznek az intézmény számára a helyi mecenások. A kulturális rendezvényeket és a közművelődési intézményeket – némiképp a kerekgyházhoz hasonlóan – Sümege rendszeresen pénzzel

vagy munkával támogatják: Közszolgáltató Kft. ; Lacuna Kft.; Kisfaludy Étterem és Hotel tulajdonosa, Remete József; Farkas Béla kereskedő; Sarvaly RT. (kereskedelmi hálózat); Construct Kft. (építőipari vállalkozás).

Klebsberg Kultúrkúria a II. kerületi Pesthidegkúton (Pesthidegkúti, a kúriájukra büszke, az építész ismerő lakosok közlése alapján – szöveg az általuk ajánlott honlapról.)

2000-ben hallhattunk először arról az örömteli hírről, hogy a II. kerületi Pesthidegkúton egy új, reprezentatív kulturális központ létesítését tervezik, a hajdani Klebsberg Kuno uradalomhoz tartozó területen.

A Klebsberg Kultúrkúria elnevezést a művészeti központnak helyet adó régi kúriaépület ihlette, amelynek rehabilitációs tervei és megvalósítása a helyi szellemi élet egyik kiemelkedő személyiségének, Kálmán Ernő építésznek köszönhető.

Több éves előkészítés után 2002 augusztusától a kúriából és a kultúrtörténeti emlékek számító eredeti Klebsberg-iskolák egyikéből nem csupán a maximumot hozta ki, de alkotói alázattal, a nagy kultuszminiszter szellemiségében tovább is gondolta a lehetőségeket. A lejtős nézőterű színházterem, az amfiteátrum, a megannyi közösségi helyszín, az ovális épületszárny építészeti megoldásai úgy okoznak meglepetéseket, hogy közben nem térnek el a hely alaphangulatától. Megőrizte mindazt, amit megőrzésre méltónak ítélt: egy alagsori passzázsban kibontotta az eredeti alap kétszáz éves termésköveit, az eredetileg istállóként használt boltíves pincében pedig még a lovak kikötésére szolgáló karikák is megmaradhattak a falban. Odakinn klasszicizáló stílus, idebenn modern stílusú rámpák, hogy a mozgássérültek is akadálymentesen vehessék birtokukba ezt az új létesítményt.

A Kultúrkúria 2005 őszén nyitotta meg kapuit az elhivatott és energikus Szabó Lajos igazgató vezetésével, ahol gőzerővel folyik a hagyományt és modernitást ötvöző kultúr hely kialakítása, amely – reméljük – nem csak nevében viseli a művelődési központ nevet, hanem izgalmas programjaival, kezdeményezéseivel középpontjává válik Budapest és a környező régió kulturális és művészeti életének.

A művelődési központ támogatói: CALX Építőanyag Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. www.calx.hu; Budapest Marriott Hotel www.marriott.hu; Egalitás www.egalitas.hu; taxi8utas www.taxi8utas.hu; W.Adventure Erdélyi utak utazási irodája www.wadventure.tvn.hu

Budakeszi (Pest megye)

(Várnagy Enikő: *Töhötöm nyomában* című könyvének III. fejezetéből kiemelt részletek, elektronikus levélváltás)

Várnagy Enikő budakeszi népművelő kezdeményezéseként indult el a 80-as évek végén a Keszi települések felkutatása. Jelenleg 36 olyan település van Magyarországon, Romániában, Szerbiában és Szlovákiában, amely helynevében hordozza a Keszi névalakot. A Szépiró Egyesület vezetőségi tagjaként Várnagy Enikő, a Pest Megyei Közművelődési Intézet munkatársa, 1987-ben szervezte meg az első Keszi találkozót, amelyet azóta folyamatosan, minden évben megszerveznek egy Keszi-településen, és jelenleg már ott tartanak, hogy világtalálkozót is szerveztek. A találkozókön egymás múltjával, kultúrájával ismer-

kednek meg az érdeklődők. A településekre vonatkozó adatok összegyűjtését és a folyamatos évenkénti találkozók előkészítését végezte Várnagy Enikő, aki erről a munkájáról, valamint a Keszi-települések történetéről önálló könyvet jelentetett meg. 1995-ben létrehozták a *Keszi Alapítványt*, amely a helytörténeti kutatómunkát koordinálja, s amely kereteket ad a megkezdett civil, öntevékeny munka folytatásához.

Munkahelye, a Pest Megyei Közművelődési Intézet, ahol 1999-óta dolgozik, támogatta Várnagy Enikő munkáját, mégpedig olyan módon, hogy munkaidőben végezhetette a szervezést, igénybe vehette az Intézet infrastruktúráját.

A Keszi-együttműködésben résztvevő polgármesterek – az 1999. évi találkozón – felajánlották, hogy lakosonként 10.- Ft-tal hozzájárulnak a *Keszi Alapítvány* munkájához, a találkozók költségeihez. Így kívánják támogatni a nehezebb anyagi helyzetben lévő települések lakosait. A mecenatúrának ez a formája jelenleg is működik, főleg a kisebb települések, de a nagyobb város képviselői is lobbyznak ezért az összegért az önkormányzatoknál.

Az MMI Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkárságának osztályvezetője, **Egyed Albert** szerint területükön „szinte áttekinthetetlen az egyes régiók támogatók körébe tartozó tevékenysége. Többféle tipológia képzelhető el, áttekinthetővé teszi a rendszert például a következő:

1. Az állami támogatásokból származó helyi fondok, ilyen pl. Erdélyben a *Communitas*, ami az RMDSZ alapítványa, vagy Felvidéken a *Pázmány Péter Alapítvány*.

A tömbmagyarság lakta térségekben jelentős a helyi – magyar többségű – önkormányzatok donációja.

2. A magyarországi támogatások (újraosztása): pl. Az Illyés, az Új Kézfogás Közalapítványok tevékenysége, a OKM támogatásai, amelyek az un ernyőszerzeteken – pl. az EMKE, a CSEMADOK vagy a pedagógusszövetségek – keresztül allokálódnak.

3. Ennek egyik alformája a magyarországi magánalapítványok (pl. a Bethlen Gábor Alapítvány, vagy pl. a Lakitelek Alapítvány) ügyködése. Pár évvel ezelőtti becslés szerint körülbelül 400 magyarországi alapítvány (egyházi, önkormányzati, civilszervezeti- és személyes alapítvány) működött.

4. A helyi magyar vállalkozók felfutásával egyenes arányban növekszik mecénási tevékenységük, elsősorban (érdekes módon) főleg a sportfinanszírozásban.

5. Újabb alfejezet a lokális kitüntetések eskalációja, gyakran helyi híres emberekről elnevezett díjakról van szó.”

A kutatónak feltett kérdéseinket elküldtük a nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező népművelőnek is. Várnagy Enikőtől az alábbi válaszokat kaptuk:

1/ Milyennek látja a szponzorálást a kulturális területen, főképpen a művelődési intézmények és civil szervezetek vonatkozásában?

Várnagy Enikő: „A szponzorálás abszolút esetleges, mind a művelődési intézmények, mind a civil szervezetek vonatkozásában. Ha nincs ismerős a pályázatonál, majdnem biztos, hogy elutasítanak, bármilyen pályázatot nyújt is be valaki. Nagyon sok múlik a kapcsolati tőkén. Én szinte kizárólag olyan helyekre pályázom, ahol megtalálom a megfelelő lobbystákat a szervezésemhez. Ezt többféle módon teszem: előadókat hívok a pályázató szervezettől, aki a saját szemével győződhet meg mun-

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

kánkról, és a következő pályázatnál már nem kell magyarázni neki, mire kérjük a forrást. Ez leginkább a szakmai szervezeteknél, saját minisztériumunknál működött.”

2/ Kihez forduljunk pénzügyi adományért; helyi szponzorhoz, vagy inkább nézzünk távolabbra?

Várnagy Enikő: „A helyi szponzorok nagyon fontosak. Ha nem kifejezetten anyagi támogatást kérünk, hanem pl. panziósoktól egy-egy vendégéjszakát, vendéglőstől egész vagy részbeni étkezést, szervezési, őrzési stb. munkákat, ezeket a költségeket meg lehet takarítani, ez nagyon sokat számít. Ilyenkor nem szabad elfelejteni a köszönő leveleket. A forrásteremtésben, amikor nagyobb összegekről van szó, a bankokat lehet megkeresni, akiknek hirdetési lehetőséget ajánlunk cserébe. Nekem szerencsém van, mert a gyerekeim sokat tudnak segíteni ebben a témában. A saját szervező munkámban mindkét formát igénybe vesszük.”

3/ Kis ügyek, kontra nagy események, kis pénzek, kontra nagy összegek kettősségében őrlődünk. Mikor örüljünk, mit tekintünk eredménynek a szponzorálás szempontjából?

Várnagy Enikő: „Ha tudod, hogy mit szeretnél megvalósítani, akkor nincs az a kis ügy, ami ne lenne fontos. Mindennek meg kell találni a felelősét, aki azt végig viszi. Ez komoly szer-

vezőmunka. Nagy összegekről nem igazán tudok beszámolni, mert az Alapítványunk minden évben jelentős hozzáadott értékkel képes csak működni. A *Töhötöm nyomában* című könyvemet, a nyugdíjamból jelentettem meg. Ez persze egy ünnepi alkalom, ilyen nincs minden évben, de a technikai háttér, többnyire saját forrásból működik. Az utóbbi hat évben, évente mintegy fél és egymillió forint közötti tagi kölcsönrel tudtam megvalósítani kitűzött céljainkat.”

Összegzés

Írásunk első felében bemutattuk a mecenatúrával kapcsolatos újabb kérdéseket, megközelítéseket. Majd szakavatott kutatót kérdeztünk a rendelkezésre álló kutatási adatokról, valamint a témával kapcsolatos tudományos álláspontjáról.

Az elméleti megközelítés mellett a helyi mecenatúra mindennapjait, valós működését is bemutattuk. Összegyűjtöttünk olyan friss, a közelmúltban történt apróbb-nagyobb eseményt, amely konkrétta tette a mecenatúra működését. Ezzel a példagyűjteménnyel azt reméljük, hogy talán elindul egy szervezetebb, tudatosabb gyűjtőmunka, amelynek eredményeképpen a közművelődési szakemberek is, és a civil szövetségek is megtalálják a *helyi mecenások* megbecsülésének új formáit.

Molnár-L.

Molnár-L.

ÓRIÁS MEDVELEPKE - *Pericallia matronula* 67.

SZARVACSKÁS PITYPANG - *Taraxacum laevigata*

KÖZÖNSÉGES MEDVELEPKE - *Arctia caja* 68.

RÉTI PEREMIZS - *Inula britannica*

TÓTH TIBOR

A KÉZBE VETT TELEPÜLÉS

Jászfényszaru - egyesület és alapítvány

„Mi szülőföldünk szeretetétől indítatva – mert ősünk nekünk építették, emberré válásunk innen gyökerezik, mert folyton visszajár gondolatunk a gyermekkor felejthetetlen emlékeire, felelősséget érzünk Jászfényszaru jelenéért és boldog jövőjéért – elhatározzuk, hogy e kötődést szervezeti formában is kifejezzük, s létrehozuk a Fényszaruiak Baráti Egyesületét.”

Fényszaruiak baráti egyesülete, „jászfényszaruért” alapítvány

Az egyesület megalakításának gondolatát 1993. április 2-án a városavató ünnepség alkalmából megnyílt kiállításon Jáger János Cibakházán élő Jászfényszaruról elkerült tanár fogalmazta meg. Kezdeményezte, hogy az elszármazottak és a szülőhelyük közötti kapcsolat váljék szervezetté, és alakuljon meg a Fényszaruiak Baráti Köre. A délutáni városházi baráti beszélgetésen már ötfős előkészítő bizottság – Cserháti Imre tanár, dr. Harangozó Imre orvos, Jáger János tanár, Mészáros László jegyző, Tamus Béla építész – kapott megbízást, hogy készítse elő a szervezet megalakítását. Az előkészítő munka folyamatába további négy személyt – Kiss Szidónia ny. tanító, Nagyné Faragó Mária művelődési ház igazgató, Nagyné Kiss Mária népművelő, Tóth Tibor munkaügyi vezető – vontak be.

Az előkészítő bizottság augusztus 20-ai ülésén kialakította véleményét, mely szerint a baráti kör egyesületként működjön. Így szükségessé vált működési szabályzat tervezet összeállítása, alapítólevél megfogalmazása.

Az alakuló közgyűlésre 1993. október 30-án (szombat) 10 órakor a Városháza nagytermében került sor. Az 51 alapító tag az egyesület Alapító Oklevelében kimondta: „Mi szülőföldünk szeretetétől indítatva – mert ősünk nekünk építették, emberré válásunk innen gyökerezik, mert folyton visszajár gondolatunk a gyermekkor felejthetetlen emlékeire, felelősséget érzünk Jászfényszaru jelenéért és boldog jövőjéért – elhatározzuk, hogy e kötődést szervezeti formában is kifejezzük, s létrehozuk a Fényszaruiak Baráti Egyesületét.”

Az elfogadott alapszabályzatban az egyesület célja:

- A város múltjának, jelenének, jövőjének, sorsának figyelemmel kísérése, fejlődéséhez segítségnyújtás.
- Rendszeres kapcsolat kiépítése a Jászfényszaruról elkerültek és a helyben lakók között.
- Településünk emléktanyagának további összegyűjtése, rendezése, bemutatása a jelenleg és jövőben élők számára, hogy az segítse a szülőföldhöz való ragaszkodást, a lokálpatriotizmus szellemének erősítését.

Három évre megválasztottuk a 12 fős Elnökséget és a 3 fős Ellenőrző Bizottságot. Az egyesület tisztségviselői: Tóth Tibor elnök (Jászfényszaru), Nagyné Kiss Mária alelnök (Szolnok), Mészáros László titkár (Jászfényszaru), Nagyné Faragó Mária titkárhelyettes (Jászfényszaru), Berze Lászlóné pénztáros (Jászfényszaru). Az elnökség további tagjai: Cserháti Imre (Várpalota), Ézsias Vencel (Jászfényszaru), dr. Harangozó Imre (Heves), Jáger István (Jászfényszaru), Jáger János (1993-1996)

(Cibakháza), Varga Gábor (1996-) (Jászfényszaru), Kiss Szidónia (Jászfényszaru), Tamus Béla (Budapest). Az Ellenőrző Bizottság elnöke Kurunczi Sándorné (1993-1996) (Jászfényszaru), Cserháti Vencelné (1996-) (Jászfényszaru), tagjai Kónyáné Kolozs Katalin (Jászfényszaru), Zsámboki Zsolt (Budapest).

A megválasztott elnök az alakuló ülésén a következő gondolatokkal köszönte meg a bizalmat: „...Azon kívánunk dolgozni, hogy az egyesület pártfogója legyen minden olyan kezdeményezésnek, gondolatnak, ami könnyebbé, szebbé, tartalmasabbá teheti az itt lakók életét, és elősegíti településünk további fejlődését. Tenni szeretnénk városunkért, szülőhelyünkért, hogy a hétköznapiok egymásnak feszülő érdekei között is felfedezzük azokat a közös törekvéseket, amelyek összefűzhetik az itt élők és a Fényszaruról elkerültek kisebb-nagyobb csoportjait, a közös munka vagy éppen az együttlét örömeire. Szeretnénk, ha egyetlen ötlet, a legcsekélyebb tenni akarás, a legkisebb jószándék sem akadna el a közöny útvesztőiben, hanem segítő támogatásra találna egyesületünkben...”

Az alakuló közgyűlésen Győriné dr. Czeglédi Márta polgármester, egyesületi tag kezdeményezte, hogy az egyesület önerőből „Jászfényszaruért” elnevezésű alapítványt hozzon létre. A jelenlévők a javaslatot támogatták és megbízták Mészáros László titkárt az alapító okirat tervezetének elkészítésével, a tagság pedig írásban tehetett javaslatot az alapítvány céljaira.

Az elnökség 1994. március 13-ai ülésén megvitatta és elfogadta a „Jászfényszaruért” Alapítvány Alapító Okiratát, százezer forintban meghatározta alaptőkét, és döntött a kuratóriumi tagok személyéről.

Az alapítvány célja:

- Jászfényszaru település tudományos, kulturális, oktatási és sportéletének támogatása; környezeti, esztétikai értékeinek megőrzése, gyarapítása és elismerése.

Így különösen:

- A tanulmányai során kiemelkedő felkészültséggel rendelkező, kiemelt teljesítményt nyújtó tanulók (iskolafüggőtől függetlenül) anyagi támogatása és eredményeik elismerése.

– Támogatja és kezdeményezi – anyagi lehetőségeihez mérten – a gyermekek képességfejlesztését, a tehetségek felkarolását; ehhez közreműködik tehetséggondozó táborok és versenyek szervezésében.

– Közreműködik a sportolási lehetőségek szélesítésében, a kiemelkedő sportteljesítményt nyújtó személyeket (nevelő, sportoló, edző), közösségeket (csapatokat) támogatja, díjazza.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

– Elősegíti kiadványok megjelenését a településről.
– A település esztétikai arculatának megőrzéséhez, alakításához akciókat, rendezvényeket szervez és anyagilag támogat, különös tekintettel a környezetvédelemre.

Az alapítvány nyitott, hozzá bármely magyar illetve külföldi magán és jogi személy csatlakozhat, amennyiben az alapítvány céljaival egyetért. Az alapító az alapítványt határozatlan időre hozta létre.

Az alapítvány vagyonkezelő és legfőbb döntéshozó szerve az alapító által felkért héttagú Kuratórium, melynek elnöke Mézáros László, Jászfényszaru város jegyzője; tagjai: Cserhádi Ágnes az MTV bemondója, szerkesztő-riporter, Dobák Zsuzsanna minisztériumi osztályvezető, Lantos Péter a Jászfényszaru Általános Iskola és Szakiskola tanára, Litkei Antal c. prépost, eszperes, nyugalmazott plébános (1994-1997), dr. Kocsis András gyermek-szakorvos (1997-), Rékasiné Török Judit vállalkozó, Szűcsné Jáger Magdolna a Samsung Magyar Rt. Jászfényszaru gyárának adminisztratív vezetője. A Kuratórium tagjai tevékenységüket társadalmi munkában végzik.

Az APEH Jász- Nagykun- Szolnok Megyei Igazgatósága hozzájárult ahhoz, hogy a befizetőknek a kuratórium adóalapcsökkentő kedvezmény levonásra jogosító igazolást adjon ki.

A „Jászfényszaruért” Alapítvány 69500149-10141892 számú alapítványát a Jászfényszaru és Vidéke Körzeti Takarékszövetkezet Jászfényszaru-i Kirendeltsége vezeti.

Az alapítvány 100.000 Ft-os alaptőkéjét egyesületünk 1994. március 14-ei első Jótékonyági műsoros est és bál bevételéből (73.300 Ft) fedezte, valamint a tagok tagdíjából (dolgozó 500 Ft/év, nyugdíjas 200 Ft/év, diák 50 Ft/év) egészítette ki. A Fényszaruiek Baráti Egyesülete (FÉBE) az elmúlt négy év folyamán a „Jászfényszaruért” Alapítvány eredményes működését, népszerűsítését, gondozását, alaptőkéjének folyamatos növelését erkölcsi kötelességnek tekintette. Az alapítvány alaptőkéje évek során közel 2 millió Ft-ra emelkedett. Az alapítvány fő bevételi forrása volt az évenként megrendezett egyesületi Jótékonyági műsoros est és bál tiszta bevételének 50 %-a, mely összesen 1.190.000 Ft-ot tett ki. Folyamatosan nőtt a rendszeres és alkalmi adományozók száma. 1998-ban alapítványunkra először ajánlhatták fel tagjaink, barátaink 1997. évi személyi jövedelemadójuk 1 %-át.

Az alapítvány első adományát városunk tanulóifjúsága kapta 1995. május 5-én, amikor ünnepség keretében a Szabad Jászkok címerét ábrázoló, Szelezcki Lajos által készített rézdomborművet helyeztek el az általános iskola belső falán. Hagyományteremtő céllal a tanulmányi versenyeken kiemelkedő eredményt elérő tanulóknak minden évben a tanévzárón értékes könyvjutalmat adott át a Kuratórium képviselője. Jászfényszarun a Jászkun Redemptió 250. évfordulója tiszteletére megrendezett „A jászkok és a Jászság története” című jászsági vetélkedő döntője alkalmából az alapítvány emlékbélyeget adott ki. A kuratórium pályázatot hirdetett meg felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók részére alaptandíj átvállalására, valamint témájában a városhoz kapcsolódó diploma-munka elkészítésének támogatására. Jelenleg 6 fős felsőfokú tanintézetben tanuló diákot részesít ösztöndíj-támogatásban tanulmányaik befejezéséig 20.000 Ft/év összegben. A diplomamunka elkészítésében 10.000-10.000 Ft-tal eddig 4 pályázót támogatott. Ösz-

zesen 44.500 Ft-tal járult hozzá a Nepomuki Szent János szobor helyreállításához, a temetői kápolna falán lévő Szűcs Mihály emléktábla felújításához. Adományokból 1996-ban 188.000 Ft-tal, 1998-ban 190.000 Ft-tal támogatta a templom és az orgona felújítását. Horgászverseny megrendezését és a horgásztanyáról videofilm készítését segítette. Támogatta a Borostyán társastáncklubot és az Iglice néptáncsoportot ruhák vásárlásában. Hozzájárult helytörténeti kiadványok megjelenéséhez. A településre az un. Boldogi-úton érkező vendégek köszöntését szolgáló táblát készíttetett Szilágyi Dezső népi iparművésszel. A közterületek szebbé tételéhez 200.000 Ft értékben 4 db köztéri padot, szeméttárolókat adományozott a városnak. Számos helyi rendezvény létrejöttében anyagilag közreműködött.

A FÉBE tagja lehet, aki születése, munkája, személyes barátsága által és egyéb módon kötődik Jászfényszaruhoz, s egyetért az egyesület célkitűzéseivel, és annak megvalósítását lehetősége, képessége, jóakarata szerint segíti.

Öt év alatt a taglétszám megnégyszereződött: 206 főre emelkedett. A tagság kétharmada helyben lakik, egy harmadát pedig a Jászfényszaruról elszármazottak alkotják.

Az egyesületünk a közgyűlés által elfogadott főbb feladatokra épülő, az elnökség által összeállított éves program alapján dolgozik. A programunk tartalmazza az adott év megvalósítandó feladatait, az egyesület csoportjainak megfogalmazott ajánlásokat, az éves rendezvényeket és az elnökség negyedévenkénti üléseinek időpontjait, tárgyalandó napirendjeit. Ezen programot a tagság írásban megkapja.

A FÉBE Alapszabályzata rögzíti, hogy az egyesületben önkéntességi alapon csoportok, kisebb közösségek jöhetnek létre. Az elmúlt években öt közösség jött létre. Tevékenységük még tartalmasabbá, színesebbé teszi munkánkat.

1993. november 25-én 7 fővel megalakult a FÉBE Helytörténeti Kutatócsoportja, ha nem is a régi fényében, de négyéves szünet után ismét elindult a helytörténeti munka városunkban. A csoport létszáma felső tagozatos általános iskolásokkal bővült, most 25-30 fő.

1994 tavaszán – társrendezőikkel együtt – meghirdettük általános iskolás diákoknak a három tanévre szóló „Szülőföldem Jászfényszaru, Szülőföldem Jászság, Szülőföldem Magyarország” című helytörténeti és honismereti vetélkedő-sorozatot. Az egymásra épülő vetélkedő-sorozat megrendezésében elsősorban a csoportunk felnőtt tagjai vállaltak jelentős szerepet. A tanuló- ifjúság közül e program keretében valamennyi osztályközösség részt vett, így közel 200-an ismerték meg bővebben Jászfényszaru, a jászkok, a Jászság múltját.

A jászkok önmegváltásának 250. évfordulójához kapcsolódóan „A jászkok és a Jászság története” címmel az egész Jászságot felölelő vetélkedőt hirdettünk meg és hagyományteremtő céllal indítottuk útjára a Jászkok Egyesületével közösen. A május 26-ai jászfényszaru-i döntőn délelőtt és délután 30 általános- és középiskolás csapat 150 fővel mérte össze tudását. A rendezvényt széleskörű helyi összefogással, a Jászkok Egyesületének, „A Jászságért” Alapítványnak jelentős anyagi támogatásával vittük sikerre, maradandó élményt adva valamennyi résztvevőnek. A helyi és jászsági vetélkedőkön legjobban szereplő csapatoknak a

Jászságba, Szentendrére és Budapestre jutalomkirándulást szerveztünk.

Bensőséges ünnepség keretében 1994. október 8-án avattuk fel a Helytörténeti Gyűjtemény falán Kiss József (1924-1989) tanár, helytörténész munkásságát megörökítő egyesületi márványtáblát, és kezdeményezésünkre a gyűjtemény felvette a Kiss József nevet.

Az egyesület Helytörténeti Kutatócsoportja 1995. január 9-én a Kiss családtól megkapta a Tanár úr teljes irathagyatékát, melynek elhelyezése feldolgozás után a nevét viselő gyűjtemény épületében lesz. A csoport úgy határozott, hogy a továbbiakban a FÉBE Kiss József Helytörténeti Kutatócsoportja néven működik.

Eredményes együttműködést folytatunk a Jász Múzeum igazgatójával, munkatársaival és a Jászság több helytörténeti kutatójával. Terjesztjük a kéthavonként megjelenő Redemptio című jász és kun települések honismereti lapját, melyben életünkről, tevékenységünkről rendszeresen jelenik meg tudósítás, beszámoló.

Dr. Szabó László egyetemi tanár, a néprajzi tudományok kandidátusa 1994-ben „Jászok eredete és letelepülése hazánkban”, Dr. Selmeczi László régész, kandidátus 1995-ben „A jászok betelepülése a régészeti leletek tükrében”, míg Hermann Róbert történész, a Hadtörténeti Intézet főmunkatársa 1997-ben „A magyar huszárság története” címmel tartott nagysikerű előadást.

A kutatócsoportunk tagjai tapasztalat-, és ismeretszerzés céljából 1995-ben és 1996-ban ellátogattak a Jászság két helytörténeti fellegrárába, Jászágyóra és Jászkisérre. Rendszeres résztvevői vagyunk az évenként megrendezett jászkiséri „Apáról – fiúra” hagyományápoló találkozónak.

1996. évi tevékenységünk középpontjában a Honfoglalás 1100 éves évfordulójának méltó megünneplése szerepelt. A városi rendezvényeket több önálló és kapcsolódó programmal színesítettük, gazdagítottuk. „Milleneumi pillanatok” címmel havi cikksorozatot indítottunk korabeli újsághírek alapján a helyi lapban. A szülőföldünk szeretetétől, őseink iránti tiszteletből indítatva a Honfoglalás 1100 éves évfordulójára a Fényszaruinak Baráti Egyesületének gondozásában hasonló kiadásban, jelentős helytörténeti, családfa kutatással kiegészítve 104 év után díszkiadásban újra megjelentettük Szűcs Mihály Életleírását.

A könyv megjelenése után Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke hivatala útján a következő gondolatot jutatta el hozzánk: „Minden település magát tiszteli meg, ha tiszteli azokat, akikre büszke lehet... , a jászfényszaruiak igazán büszkék lehetnek magukra ennek a műnek a megjelenésével.” A könyvkiadás alkalmából az egyesület 1996 augusztusában felújította Szűcs Mihály (1823-1903) és neje Berze Terézia (1827-1913), valamint gyermekeik felsőtemetői kápolna-alatti kriptáját.

1996-tól évente megrendezzük a nyári egyhetes honismereti és helytörténeti tábor, melyen a helytörténeti kutatócsoport tagjain kívül az érdeklődő elszármazott egyesületi tagok gyermekei, unokái is részt vesznek. Táborozóink a helyi gyűjtőmunkán túl a szomszédos települések nevezetességeivel, népszokásaival, hagyományaival is megismerkednek. Az 1997. évi tábor kezdeményezésére létrejött az október 31-ei filmtörténeti rendezvény. A tábori kutatómunka során bukkantunk rá, hogy Jászfényszarun 1937. november 1-jén volt az első filmvetítés. A rendezvényt megtisztelő 120 érdeklődő Tomi, a megfagyott

gyermek (1936) című magyar filmet nézhette meg ugyanazon a helyszínen, a Kaszinó nagytermében, mint hatvan évvel azelőtt. A rendezvény vendége volt Dr. Veress József filmtörténész és Ádám Klára, a film egyik gyermek főszereplője. A rendezvényt írásban köszöntötte Szepes Mária, a nagysikerű film írója.

Az elmúlt két évben és ez év augusztus első két hetében Dr. Selmeczi László régész vezetésével és 10-12 középiskolás közreműködésével régészeti ásatás folyt. A Szent Kozma Damján-szállás feltárására az 1996-97-es években került sor. Az ásatások igazolták, hogy a domb tetején Árpád-kori templom és körülötte temető volt. A kőtemplom gótikus stílusban épült, szögletes apszissal, belsejébe a Kompolti familia tagjait temették. Mintegy harminc csontváz, a templom faragott kövei, freskótöredékei és kisebb tárgyak kerültek elő.

A FÉBE Színházbarátok baráti csoportját 1994-ben egyesületünk művészetkedvelői hozták létre. Mintegy 80-100 fő a tagok száma, kik évente rendszeresen részt vesznek budapesti színházi előadásokon. A csoport önköltséges alapon autóbusszal, színházi évadonként 7-8 előadásra szervez látogatást. A Nemzeti Színházban, a Várszínházban több darabot néztünk meg, melyben a jászfényszaruai születésű Csomor Csilla színművész főszerepet játszott. Egyesületünk barátjának, Szabó Krisztina énekművésznek a BM. Duna-palotai komolyzenei koncertjén 40 fővel vettünk részt. A Költészet napja alkalmából 1996-ban az erdélyi Kilyen Ilka színművész előadóstjének voltunk társrendezői, míg 1997-ben Ézsiás László versmondó, egyesületi tagunk és barátai adtak nagysikerű pódiumestet. Ők a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége keretében foglalkoznak előadó-művészettel.

A Városháza dísztermében 1996. március 17-én 13 fő szabad elhatározásból kinyilvánította, hogy a szülőföld és őseik szeretetétől indítatva a Fényszaruinak Baráti Egyesületének keretében önálló csoportként létrehozza a Szűcs Mihály Huszárbandériumot.

A csoport célja:

- A Jászság és Jászfényszaru régi lovasbandériumi hagyományainak ápolása, felelevenítése, megőrzése magunk és utódaink gazdagodására.

- A Jászhuszár, mint a szabad redemptus jászok ősi szimbólumának tudatosítása, a jász öntudat felelevenítésének segítése, ösztönzése.

- A huszárbandérium névadójának, Szűcs Mihály bandériumi főhadnagy munkásságának, emlékének ápolása.

- A városban élő, vagy innen elkerült személyek összefogása, akik szívügyüknek érzik a régi huszár- hagyomány megmentését.

- A város és az egyesület rendezvényeinek színesítése, tartalmasabbá tétele.

- Olyan közös érdeklődésen alapuló baráti közösség létrehozása, amely gazdagítja Jászfényszaru polgári, társadalmi életét.

Az előkészítésben, szervezésben meghatározó részt vállalt Ézsiás Vencelt, elnökségi tagunkat, az alapító tagok a bandérium kapitányának választották meg.

A bandérium tagja lehet, aki egyetért a megfogalmazott céllal és személyes munkával részt vesz tevékenységében, segíti annak működését.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

A bandériumi tagok a koburg-huszárok egyenruhájának hű mását viselik.

A csoport eddigi működése joggal vívta ki városunk lakosságának elismerését, és a településen kívüli szerepléseikkel öregbítik Jászfényszaru jó hírét.

A következő eseményeken vettek részt városunkban: a Boldogi-út avatásán, március 15-ei ünnepségeken, Millecentenáriumi rendezvényeken, Jászok találkozójának eseményein, FÉBE programjain. A fényszarui huszárok egyre több hazai és nemzetközi rendezvényen képviseltetik magukat, így a Tavaszi Hadjárat tiszteletére rendezett emléktúrán, a pápai Huszártáborban, a budapesti Huszárparádén, az 1848/49-es szabadságharc 150. évfordulójához kapcsolódó országos rendezvényeken, a budapesti „Bécsi tavaszi bál”-on, az augusztus 20-ai Szent Jobb körmeneten és határainkon túl az olaszországi Ivrea-i történelmi karneválon, az ausztriai Radetzky-napokon. A csoport megjelenését színesíti, hogy a huszárok feleségei, barátai egy rendezvényen jász népviseletben vesznek részt.

A Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetség 1997. március 7-én Jászfényszarun tartotta soros közgyűlését, melyen a szövetség tagjai sorába fogadta a helyi huszárbandériumot.

A Szűcs Mihály Huszárbandérium közreműködésével nagy érdeklődés mellett valósult meg 1998. július 27-e és augusztus 2-a között az I. „TRAPP” Környezetbarát lovastábor. A gyermekek természeti környezetben ismerkedtek meg a lovakkal, és sajátították el a lovaglás alapismereteit.

A FÉBE Borostyán táncklubját 1997. januárjában 16 szalontáncos fiatal alakította meg. Létszámuk az utánpótlási csoporttal együtt 38 főre emelkedett. A táncklub tagjai formációs táncaikkal színesítik az egyesületi és városi rendezvényeket, de a Jászság több településén és azon túl Budapesten, Szolnokon, Hatvanban is felléptek már. A táncosok között jelenleg két D junior I. kategóriás, és tizenegy E junior versenytáncos van. Az egyesület támogatta a táncosok ruhájának elkészítését. Jászfényszaru művelődési háza 1997-ben jászsági szintű, 1998. április 25-én országos klubközi táncversenynek adott otthont, mely utóbbira Szigetvártól Nyíregyházáig 29 klub 288 versenyzője nevezett. A táncversenyek fő szervezője és rendezője a Borostyán táncklub és vezetőjük Molnár József táncpedagógus, egyesületi tagunk volt.

A FÉBE tizenéves tagjai 20 fővel 1998. április 17-én megalakították az OPÁL Ifjúsági és Szabadidő klubot. Vezetőjük Török Gábor lett. Ez évi programjuk kerékpártúrát, filmvetítéseket, táncos rendezvényeket, kirándulásokat tartalmaz. Az egyesület 15.000 Ft-tal támogatja a klubot.

Az egyesületnek ma már több hagyományos rendezvénye van. 1994 nyarán indítottuk útjára a Fényszarui Képzőművészeti Napokat, melyet azóta minden évben a Művelődési Házal és a Diákönkormányzattal közösen megrendezünk. A fiatalok, gyerekek érdeklődését sikerült felcsigázni a művészeti tevékenység örömet adó foglalatossága, technikája iránt. Az első rendezvény még kölcsön-korongozóval és az agyagfigurák szabdéri tűznél történő kiegészítésével történt. Az 1998. évi V. Fényszarui Képzőművészeti Napokon már három saját korongozó és elektromos égetőkemence működött. A fiatalok választási lehetősége a rajz, festés, agyagozás, fafaragás, rézdomborítás,

szövés, fonás után idén a gyöngyfűzéssel, divattervezéssel bővült. A foglalkozásokat fényszarui, művészeti ágakkal foglalkozók és barátaink vezetik.

A közös együttlét öröme, anyagi bázisunk növelésére 1994 tavaszán rendeztük meg először a Jótékonyági műsoros estét és bált. A hagyománnyá vált egyesületi rendezvény mára már megyei hírűvé lett. A bál eredménye többek között, hogy 17 év után újjá alakult a GOLF együttes, helyi tánc csoport jött létre, láthatjuk a Fényszaruból elkerült művészeket, hírességeket. A FÉBE-bál jelentős esemény városunkban, felemelő érzés itt találkozni a rég nem látott barátokkal, ismerősökkel és mindazokkal, akikkel nap mint nap találkozunk. Öt év alatt a rendezvény tiszta bevétele elérte a 2,3 millió Ft-ot, melynek 50 %-a a „Jászfényszaruért” Alapítvány számláját növelte, a másik fele pedig az egyesületi programok megvalósulását, a csoportok működését szolgálta. Az V. jubileumi est alkalmából az egyesület elnöksége elismerő oklevelet adományozott a műsorban rendszeresen közreműködőknek, a báli zenét szolgáltató zenekarok tagjainak.

Önköltséges autóbuzos kirándulás keretében 1994. nyarán településünk múltjához kapcsolódóan ellátogattunk Jászkarajenőre, Kiskunfélegyházára és felkerestük az Ópusztaszeri emlékparkot. 1995-ben kerékpárral 3 napos Galga-menti túrán vettünk részt. 1996-ban, '97-ben, '98-ban a Dócsai Napok rendezvényeit néztük meg. 1997. augusztus 16-án 80 fővel a Parlamentben jártunk, majd a Budai Vár és a gödöllői Grassalkovich kastély nevezetességeivel ismerkedtünk meg. Ez évben Pilisjászfaluban voltunk.

Egyesületünk felvállalta a Lehel út végén állott Nepomuki Szent János szobor visszaállítását, valamint a Lehel úton lévő 1769-ben felállított kőkereszt felújítását, mint a településhez kapcsolódó vallási emlékek megmentését, magunk és utódaink számára.

1997. december 6-án a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társasággal és az Egyházközséggel közös rendezvényre, az Adventi jótékonyági estre került sor, melynek teljes bevétele – 76.300 Ft – a templomi orgona felújítását segítette. A koncerten Szabó Krisztina énekművész és tanítványa, Dobák Gábor, valamint a Lőrinci Strauss Szalonzenekar tagjai léptek fel.

A város szépítése érdekében 1998. március 15-én a 150. évforduló emlékére a Petőfi Művelődési Ház előtti parkban két díszpadot helyeztünk el.

Jászfényszaru Város Önkormányzata, a Fényszaruiak Baráti Egyesülete Elnöksége Jászfényszaru várossá válásának és a FÉBE megalakulásának öt éves évfordulójának tiszteletére előadás-sorozatot indított. A nyitó előadás 1998. április 24-én a Városháza dísztermében volt. Prof. Dr. Dobák Miklós, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezetője, egyetemi tanár „A magyar gazdaság legfontosabb jellemzői az európai csatlakozás tükrében” (mit nyerhetünk, mit veszíthetünk) címmel tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást.

Egyesületünk társrendezője és meghirdetője volt az ez évi május 31-ei Jászsági vers- és prózamondó találkozónak.

A FÉBE egyéves előkészítő munka után 1995. évi közgyűlésén elfogadta jelképét. A címet a tagjainknak meghirdetett

jelkép-pályázat anyagából, valamint saját ötleteit is felhasználva Szabó Imrefia Béla képzőművész, egyesületünk tagja öntötte végleges formába. Az egyesület pecséttrajzán a címerkép elolvashatóan mintegy elbeszéli a város – Jászfényszaru – nevét, ezért nevezzük beszélő vagy névcímernek is. Jászfényszaru „JÁSZ”: az íjászok felajzott fegyvere; „FÉNY”: fénylő, sugaras Nap; „SZARU”: szarv alakú kürt.

A FÉBE Elnöksége 1996. június 1-jei ülésén megalkotta az „Egyesületi munkáért elismerési formák szabályzatát”, melyben tagságának, barátainak, jogi személyeknek az egyesületben, az alapítványért végzett átlagon felüli munka, támogatás megbecsüléseként négy elismerési formát alapított. Így az egyesület megalakításának 3. évfordulójára „elismerő oklevél” és „kitüntető plakett”, míg az 5. évfordulóra az „ezüst kitűző” és a „tisztéleti tag” (örökös vagy tisztéletbeli tag) adományozásának feltételét teremtettük meg. A szabályzatban meghatározásra került, hogy elismerési formáknak évente maximum hány kitüntetés adható. A díszoklevelek, az ezüst kitűző és a tisztéleti tag címhez járó bronz plakett Szabó Imrefia Béla képzőművész, a terrakotta plakett Szeleczi Lajos egyesületi tagjaink alkotása. Az okleveleket az egyesület színes címere és a Lehel kürtön látható motívumok díszítik, a kitűzőn, és a plaketteken az egyesület címere látható. Az oklevél sötétkék velúrborítású tartóba, a kitűző és plakettek sötétkék díszdobozba kerülnek elhelyezésre.

Az elmúlt két évben az elnökség döntése alapján a következő jogi és természetes személyek részesültek elismerésben:

1996. december 7-ei közgyűlésen Elismerő Oklevelet kapott: Jászfényszaru Város Önkormányzata, Jászok Egyesülete Budapest, Jászfényszaru-i „Béke” Mezőgazdasági Termelőszövetkezet Igazgatósága, Petőfi Sándor Művelődési Ház Jászfényszaru, Mi Újság Fényszarun? Szerkesztőbizottsága, Barna Géza és Barna Gézáné, Berze Lászlóné, Ézsiás Vencel, Fekete Imre, Fögler Kálmánné, dr. H. Bathó Edit, Kónyáné Kolozs Katalin, Langó János, Lukács Pál, dr. Tóth Katalin. Kitüntető Plakettet kapott: Cserháti Imre, Prof. Dr. Dobák Miklós, Kiss Szidónia, Szabó Imrefia Béla, Szeleczi Lajos és Szeleczi Lajosné, Tamus Béla, Varga Gábor és Vargáné Dobák Tünde.

1997. november 29-ei közgyűlésen Elismerő Oklevelet kapott: Berze László és Berze Lászlóné, Jáger István, Molnár József, Pető Ottó, Tóthné Basa Éva. Kitüntető Plakettet kapott: dr. Harangozó Imre, Kovács Béláné Pető Magdolna, Kovács Lászlóné.

1998. február 21-ei V. Jótékonyági műsoros esten és bálon Elismerő Oklevelet kapott: FITT együttes tagjai közül Hornyák Péter, Nagy Tibor, Zsámboki Ferenc; GOLF együttes tagjai Ézsiás Sándor, Harnos Miklós, Laczkó Lajos, Mészáros László, Náduvvari László; a Lőrinci Strauss Szalonzenekar; Both Gabriella, Cserháti Ágnes, Szabó Krisztina, Zsámboki Zsolt. Ezüst Kitűzőt kapott: Győriné dr. Czeglédi Márta. A FÉBE Tisztületbeli Tagja címet kapta: Penczner Pál.

Az egyesületi tagsággal járó megbecsülésként az elnökség bevezette, hogy az egyesületi tagot 60., 70. születésnapja alkalmából levélben, a 75., és ezt követően 5 évenként személyesen köszönti. Az elnökség az egyesületi tagot tagságának 10., 20. évfordulója alkalmából levélben, míg a 25., és azt követően 5 évenkénti jubileumon személyesen köszönti a jubilánst.

A Fényszaruiak Baráti Egyesülete szorosan együttműködik a helyi és a településen kívüli civil szervezetekkel, egyéb jogi személyekkel.

Egyesületünk elsők között lett tagegyesülete a Jászok Egyesületének és csatlakozott a Város és Faluvédők Szövetségéhez, a Jász- Nagykun- Szolnok megyei Civil Regionális Társuláshoz. Önálló csoportjaink képviseletében tagja vagyunk a Magyar Huszár és Katonai Hagyományőrző Szövetségnek, az Európai Katonai Hagyományőrző Szövetségnek és a Magyar Táncsport Szövetségnek.

A Jászság hasonló civil szervezeteivel az Árok szállások Baráti Körével, az Ágóiak Baráti Egyesületével és a Jászberényi Városvédő és Szépítő Egyesülettel több éves gyümölcsöző, tapasztalatcserét elősegítő kapcsolatunk van. 1998-ban felvettük a kapcsolatot az Apátiak Baráti Egyesületével.

A helyi programjaink egy részénél a kölcsönösség elvén szoros munkakapcsolatunk van a Petőfi Művelődési Házal – egyesületünk bejegyzett székhelye –, az Általános Iskola és Szakiskola Diákönkormányzatával, a Városi és Gyermekkönyvtárral, a „Béke” Mezőgazdasági Termelőszövetkezettel, a Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társasággal, a Fortuna együttesel, a Nap-sugár Gyermekszínpaddal, a Mi Újság Fényszarun? helyi lap szerkesztőségével.

Jászfényszaru Város Önkormányzatának törekvései, céljai az egyesület céljaival több területen egybeesnek, vagy számos esetben kikérték véleményünket, illetve erkölcsileg-anyagiilag támogatták munkánkat.

Egyesületünk tevékenysége nyitott a város polgárai előtt, valamennyi rendezvényünknel ezt az elvet érvényesítjük. Ennek is köszönhető, hogy egyesületünk „fiatal kora ellenére” közzismert, és jó kapcsolata van a lakosság széles rétegeivel.

A FÉBE Elnöksége megköszöni minden tagunknak, barátunknak és a jogi személyeknek az elmúlt öt évben céljaink, programjaink megvalósítása érdekében kifejtett munkáját, támogatását.

A FÉNYSZARUIAK BARÁTI EGYESÜLETÉNEK TAGJAI,
ELNÖKE

A Fényszaruiak Baráti Egyesületének tevékenysége, eredménye és legfontosabb mérföldkövei 2000 után

2000. tavaszán a FÉBE kedvezményezettje lett az Európai Községek Bizottsága által meghirdetett Phare Demokrácia Mikro projektjének. A Civil Inkubátor Ház címet viselő egy évig tartó 1,4 milliós projekt, keretében két konferenciát és 7 előadást szerveztünk a helyi civil szervezetek együttműködésének elősegítésére. A program zárásaként 2001. márciusában a helyi civilek házáat avattuk, melynek gesztora a FÉBE lett.

2000. május 1-jén az egyesület kiadta Szállástól mezővárosig című tanulmány kötetét, amely Jászfényszaruról és a Jászságról szólt, és Langó Péter muzeológus, régész szerkesztette.

2001. augusztusára a FÉBE a Város- és Faluvédők Szövetség megalakulásának 15. évfordulója és a nyíregyházi XX. Országos Találkozó tisztületére megjelentette a tagegyesületek által kiadott kiadványok bibliográfiáját.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

Az egyesület 2001. augusztus 20-ára Jászfényszaru város Millenniumi rendezvénysorozatának zárására a jászfényszarui születésű Szabó Imrefia Béla szobrász-, éremművész által készített Szt. István emlékrmet adott ki.

2001. október 21-én Dr. Hortáver József és Dr. Sándor Imre tiszteletére emléktáblát avattunk, az avatást követően Jászfényszarun született, illetve innen származott 42 orvos és 4 fő orvostanhallgató részvételével orvostalálkozóra került sor.

2002. május 1-jén a III. Város napon. a város főterén a volt leányiskola helyén felavatásra került a **Tanítók emlékműve**, amely 1,4 millió Ft-ba került. A tanári katedrán a „halhatatlanok” olvasókönyvébe, bronz lapokra 104 tanító neve került felvételre, akik az 1750-es évektől napjainkig Jászfényszarun tanítottak, és már nem élnek. Az ünnepség szervezője, rendezője a Fényszaruiak Baráti Egyesülete volt. A költségeket részben közadakozásból és a „Jászfényszaruért” Alapítvány 1 %-os felajánlásából fedezték. A tanítók neveinek gyűjtését, felkutatását a Kiss József Helytörténeti Kutatócsoportja végezte.

A Széchenyi Terv keretében megpályázott és elnyert Teleház ünnepélyes átadására 2002. május 4-én került sor. A FÉBE működtetésében megvalósult Teleház új programok szervezésére adott lehetőséget, elsősorban ifjúsági korosztályoknak. Ez év tavaszán a várossá válás tizedik évfordulója tiszteletére a Teleház a település történetéből a fiataloknak többfordulós internetes vetélkedőt hirdetett.

Az 1994-től 2001-ig társrendezővel közösen Fényszarui Képzőművészeti Napok hozzájárult a Művészeti alapiskola létrejöttéhez.

2003. május 1-jére Jászfényszaru várossá válásának, az egyesület megalakulásának 10. évfordulója tiszteletére a FÉBE kiadta Lantos Péter: Jászfényszaru története - Életleírás a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig című könyvét.

A IV. Város napra a település történetében az első főzőversenyt hirdettük meg.

Az Önkormányzattal közösen azon dolgozunk, hogy pályázati támogatással Ifjúsági Centrumot hozunk létre, ahol a fiatalok kulturált szórakozása és találkozási biztosított. A centrumban kapna végleges helyet a Teleház is.

Augusztus 30-án FÉBE jubileumi napjára került sor, az egész napos rendezvényen számos kulturális programot szerveztünk tagságunknak, érdeklődő Fényszaruiaknak. Így „Az egyesület 10 éve” fotó és dokumentum valamint „Rendőrtörténeti” kiállításokat nyitottunk meg, az egyesületi tagok által írt válogatott verseket tartalmazó könyvet és Szabó Imrefia Béla szobrászművész FÉBE jubileumi emlékrmet adtunk ki. Az egyesület kulturális csoportjai is bemutatkoztak, közös vacsora után zenés táncos programmal zártuk az a FÉBE első tíz évét.

Jászfényszaru, 2003-08-31.

Tanítók emlékművét avatták Jászfényszarun

A Fényszaruiak Baráti Egyesületének kezdeményezésére kétévi előkészítő munka után május 1-jén a III. Város napon Tanítók emlékművet avattak Jászfényszarun.

Jászfényszarun ismereteink szerint a tanítás iskolai keretek között az 1700-as években kezdődött el a Római Katolikus Egyház keretein belül. Az eltelt 300 év alatt a tanítók jelentősen hozzájárultak a település szellemiségének gyarapításához, az itt élők tudásának fejlesztéséhez. Városunk történetében érdekünk örök és elvülhetetlen. A FÉBE és az általa létrehozott „Jászfényszaruért” Alapítvány fontosnak tartotta, hogy helyi emléket állítsunk a tanítóknak, és nevüket megőrizzük az utókor számára. Tanítóink valamennyiünk, így őseink életében is meghatározó szereppel, sokszor egy életre szóló példaként bírtak és bírnak.

2000. tavaszán egyesületünk tagja Szabó Imrefia Béla szobrászművész vetette fel, hogy Bács-Kiskun megye egyes településeihez hasonlóan „tanítók fájának” állításával öröközzük meg a tanítók emlékét az utókor számára. A gondolatot szépnek, nemesnek és városunkban is megvalósítandónak ítéltük. Az egyesület elnöksége 2001. tavaszán, alapítványunk ősszel határozott a megvalósításról. Többszöri átgondolás után a Bács-Kiskun megyében eddig megvalósult formától, eltérő kivitelezéssel -ismereteink szerint eddig az országban elsőként- emlékmű formában, de gondolatiságában azonos cél mellett döntöttünk. Megbíztuk Szabó Imrefia Béla szobrászművészt az új szempontok szerinti terv elkészítésével.

A szobrászművész a volt Leányiskola helyén lévő II. Világháborús Emlékmű jobb oldalán lévő szabad területre süttői nehézműszkő felhasználásával készítette el új elképzelését. Egy 200 x 150 x 15 cm alaplapon egy 90 x 70 x 80 cm nagyságú asztal (katedra) készül süttői nehézműszkőből. Az asztalon egy nyitott könyv kerül elhelyezésre. A könyv öntött bronzlap között vörösrézlemez lapokat tartalmaz. A 2,5 mm vastagságú vörösrézlemez lapokon olvasható a tanítók nevei és nevük után az évszám, amikor a településen tanítottak. A könyv lapozható és később pótlap is elhelyezhető benne. Az emlékmű körészének elkészítésére a jászfelsőszentgyörgyi Tóásó Tibor kőszobrász, a könyv kivitelezésére Szabó Imrefia Béla szobrászművész kapott megbízást.

2001-ben elkezdődött a tanítók neveinek kutatása, melyet elsősorban az Egri Érseki Levéltárban végeztük. Munkánkat segítette Kiss Péter úr a levéltár vezetője. A latin nyelvű iratok tanulmányozásában Dr. Győri Gyula, a Jászapáti Gimnázium ny. igazgatóhelyettese volt segítségünkre. A helyi XX. századi kutatómunkában Zsámboki László és neje, Mészáros Tivadar és Kiss Szidónia nyugalmazott tanárok, egyesületi tagok vettek részt. A névsorunk teljesebbé tétele érdekében Lantos Péter tanár, helytörténeti kutató állami levéltári kutatásait is felhasználta.

A közel 300 év alatt több mint 300 tanító végzett, illetve végez nevelői, oktatómunkát településünkön. Közülük 103-an már nem élnek Ők kerültek be katedrán elhelyezett „halhatatlanok olvasókönyvébe”.

„A tanító a tanítványaiiban él tovább, tetteiben és gondolataiban. Ez az ő életműve és osztályrésze a halhatatlanságból.” (Vidorov)

A tanítók mellett az iskola államosításáig fontos szerep jutott a nevelésben, az iskola irányításában, összefogásában a plébániát vezető plébánosoknak, a plébánián tevékenykedő káplánoknak. Jászfényszaru ezen időszak alatt 36 plébános és 116 káplán teljesített nevelői és lelkipásztori szolgálatot, Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére.

„...akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnék örökkön – örökké, mint a csillagok.” (Dán. 12,3)

Az emlékmű felállítása 1050 ezer forintba került. A költségek fedezéséhez 312 ezer forinttal a „Jászfényszaruért” Alapítvány a 2000. évi SZJA 1%-ával, 70 fő magán és jogi személy 170 ezer forinttal, a FÉBE 568 ezer forinttal járult hozzá. Jászfényszaru Város Önkormányzata az emlékműhöz vezető út és díszvilágítás költségét vállalta fel, mintegy 500 ezer forint összegben.

A május 1-jei Városnapi avató ünnepségen az elhunyt tanítók, tanárok felkutatott leszármazottjai, az itt tanítottak és jelenleg tanítók, a város lakossága nagyszámban megjelent.

8 órakor a tanítók tiszteletére szentmisét celebrált Csöke György plébános.

10 órakor a Himnusz hangjaival vette kezdetét az avató ünnepség. Az alkalomra felsorakozott és tisztelgett a FÉBE Szűcs Mihály Huszárbandériuma. Móricz Zsigmond: Rektor bácsi című, az általános iskolás tanulók által előadott irodalmi összeállítását követően Győriné dr. Czeglédi Márta polgármester köszöntötte a jelenlévőket: „...Valamennyien hallottuk szüleinktől, nagyszüleinktől a neveket, amelyek most egy nagy könyvbe örökre beíródtak. A tanítók, a tanárok iránti tiszteletem és szeretetem jeléül legkedvesebb gondolatomat szeretném önökkel megosztani, amely úgy szól: alkotni békében lehet. Békében lehet a tudásnak, a tanulásnak és a hitnek tiszteletet adni. Tanítóink megtanítottak bennünket, szüleinket, nagyszüleinket a betűvetésen túl valami egészen másra: a tudás iránti tiszteletre, az erkölcsi normákra, a munkára, a munka szeretetére. Engedjék meg, hogy fejet hajtsak azok előtt is, akik ma is a tudást, a tanulást helyezik mindenek előtt előtérbe. Bízom abban, hogy ez a mai megemlékezés örök hírül adja Jászfényszaru városnak a munka, a tudás, a tanulás örömét, becsületét és olyan békét terem, amelyben tanulni, tudni, alkotni érdemes Magyarországon.”

A helyi óvodások köszöntő műsora után Prof. Dr. Dobák Miklós, a Budapesti Közgazdaság-tudományi és Államigazgatási Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, a közgazdaság tudomány kandidátusa, Jászfényszaru díszpolgára tartotta meg ünnepi beszédét. Az ünnepi szónok a bevezető gondolatai után beszédét így folytatta: „...Az önök élete a mindennapi küzdés, a tudás átadás, a nevelés, a motiválás szép szóval vagy dorgálással, másként szólva: az igazi pedagógia. Valamikor itt volt a leányiskola, amelyre még néhányan emlékezünk: olajos padlóval, vaskályhával, harmóniummal. Mégis egy csodálatos palota volt számunkra. Azért volt palota, mert a tanítók azzá tették. Nem a padló volt a lényeg, hanem a szellem.

Elgondolkodtam, mi az, ami a pedagógus pálya csodálatosságát adja? Mitől tiszteljük, emlegetjük öreg korunkban is tanítóinkat, tanárainkat? Mitől van az, hogy édesanyám, aki már elmúlt 80 éves, még mindig fel tudja sorolni minden tanítóját, azok intelmeit, mondásait, életbölcseseit.

Amiért önöket irigyelni lehet: életükben szimbólummá, a gyerekek hőseivé válnak. Mi a titka annak, hogy ez így van?

Azt gondolom, az a szerencse és az a lehetőség, hogy önök egyszerre három szerepet is el tudnak látni. A tudás átadójának szerepét, az életfilozófus szerepét, szemléletformálást, világnézet-formálást, s magatartásmintát, példaképet adnak a gyerekeknek, a felnövekvő nemzedéknek. Mit is jelentenek ezek a kategóriák? Nem egyszerűen statikus tudást kaptunk, hanem a tudás vágyát kaptuk meg önökötől. A diplomám 4-5 évenként elavul. Az orvosé, a mérnöké, a szakmunkásé szintén. De ha van az emberben tudásvágy, akkor szeretné megújítani önmagát, ismereteit, akkor versenyt tud tartani az idővel.

A második dolog az életfilozófia, az életszemlélet, a világnézet-formálás. Megtanítanak a jó és rossz közötti különbség felismerésére, az emberség, a tisztaság és egymás megbecsülésére függetlenül bórszíntől, vallástól. A tanítók a lusta és a szorgalmas, a jó és a rossz tanuló között tettek különbséget. S a harmadik dolog a magatartásminta és példakép. Azt gondolom, ez nagyon lényeges dolog. Úgy tudtunk ránézni tanítóinkra, mint példaképeinkre, mint egy stabil pontra, néztük, hogyan viselkednek, hogyan reagálnak bizonyos dolgokra, hogyan mennek az utcán, hogyan vásárolnak az üzletben, mit csinálnak az iskolában, s a tanyasi gyerekek pedig azt láthatták, hogyan élnek ott a tanítók családjukkal együtt. A tanító minta volt, példakép volt, s higgyék el, ez döntő a fiatal ember életében, hogy a nevelés és példaadás összetartozó kategória. Ez hát az önök titka: tudásátadás, élet és világszemlélet-formálás, magatartásminta, példaadás. De van még valami, ami szintén csak önöknek adatik meg.

Azt szokták mondani, hogy az értelmiségi létnek egyik legizgalmasabb kérdése, hogy az ember meg tudja-e valósítani önmagát? Az embernek vannak mindenféle szükségletei: a biztonságra vágyás, a közösségre vágyás, a jó munkára vágyás. De az is szükséglet: meg tudom-e valósítani önmagamot? Ki tudok-e teljesedni? Ki tudom-e adni önmagamból mindazt, amiről úgy gondolom, bennem van. Nos ez az önmegvalósítás, ez önöknek megadatott, de óriási különbség, nagyon sok más értelmiségi pályához képest: az önmegvalósítást önök a diákjaikban mérhetik le. Hová jutottak, meddig jutottak, milyen sikereket értek el. Azaz, önök a tanítványaikban élnek tovább, azt gondolom, ennél nagyobb ajándékot nem adhat a sors.

Míndezek alapján megkérdezhetnék: megbecsüljük-e, megbecsültük-e tanítóinkat, tanárainkat, pedagógusainkat. A válaszom: igen is, meg nem is. Szavakban mindig. Nagyon szépeket tudtak mondani az elmúlt két-háromszáz évben a pedagógusoknak. Tettekben már egy kicsit problematikusabb, ha az anyagi és egyéb más feltételekre gondolok. Nem akarom ezt a szép napot elrontani ilyen kérdésekkel, de hozzá kell tegyem: kormányoktól függetlenül, természetesen különböző módon támogatták a pedagógusokat, de nem olyan mértékben, ahogyan kellett volna. Pedig tűzzel játszanak a politikusok, mert eddigi sikereinket Európában, a gazdaságban soha nem érhetjük volna el, vagy a Nobel-díjasaink soha nem lehetek volna ilyen szép létszámban, ha nem áll mögöttes egy közoktatás, ha nincsenek mögöttes a nemzet önzetlen robotosai. S higgyék el, hogy ez az, ami egyetlen olyan erőforrás lehet Magyarország számára, amely segítségével megadatik, hogy emelt fővel menjünk az Európai Unióba, amikor azt mondja majd egy német vagy francia állampolgár: ez igen, ezek a magyarok okosak, szorgalmasak, innovatívok, meg tudnak újulni. Ez pedig nem a politikusokon múlik, hanem Önökön! Akik kicsi koruktól fog-

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

va a kis embereket nevelik, akik tudást adnak át, szorgalomra, megújulásra tanítják őket...”

Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba című versét Bordásné Kovács Katalin, a jászfényszaru Polgármesteri Hivatal főtanácsosa mondta el.

Az emlékművet Nagyné Kiss Mária a FÉBE alelnöke, Mészáros László a „Jászfényszaruért” Alapítvány Kuratóriumának elnöke, Győriné dr. Czeglédi Márta Jászfényszaru város polgármestere és Szakali János iskolaigazgató közösen leplezték le.

Nagyné Kiss Mária a FÉBE és az alapítvány nevében átadta az emlékművet Jászfényszaru lakosságának, az Általános Iskola tanulóinak. Győriné dr. Czeglédi Márta a város lakossága, az Általános Iskola nevében átvette az emlékművet.

Zsámboki László ny. általános iskolai tanár erre az alkalomra írt versét Jakus Tímea színművész mondta el.

Cserhádi Ágnes, a MTV bemondója, szerkesztő-riporter, a „Jászfényszaruért” Alapítvány Kuratóriumának tagja felolvasta 1754-től napjainkig a „halhatatlanok olvasókönyvébe” bekevert tanítók, tanárok neveit:

Jakab László	1754-1755
Mátyus Ferenc	1755-1769
Kompóty Lőrinc	1762-1769
Rudinszky Antal	1770-1792
Mészáros Pál	1784-1815
Promer János	1792-1793
Gonda Pál	1793-1794
Hanyó János	1794-1796
Molnár László	1796-1809
Kőszeghy Ferenc	1798-1833
Mosótzai Antal	1810-1828
Bezzeg Márton	1816-1831
Scipiades János	1834-1873
Kátó József	1849-1890
Percz Antal	1852-1892
Boros István	1861-1904
Gúgi János	1869-1873
Stancel Anna	1873-1911
Zimányi Ilona	1873-1892
Kovács Flórián	1883-1884
Mánásy Pál	1884-1892
Zakkay József	1884-1885
Sváby Dezső	1888-1889
Márkus János	1890-1926
Nedelka András	1891-1892
Támár Emma	1891-1892
Dausz Sándor	1892-1896
Hodek Ferenc	1892-1893
Kertész János	1893-1927
Adamcsik István	1897-1899
Csuha József	1897-1898
Gruber Emil	1897-1899
Baumgartner János	1898-1899
Bubla Róza	1899-1901
Hamza György	1899-1904
Paulovits Mária	1899-1900
Fábryné Szalai Ilona	1900-1929
Velsinszkyne Hamza Margit	1901-1924
Koósch János	1904-1913

Marton Károly	1904-1911
Négyessy Ferenc	1904-1905
Lung Gizella	1905-1940
Piffkó Antal	1905-1909
Velsinszky József	1905-1915
Martonné Márkus Irén	1907-1911
Guricsky Jolán	1910-1912
Danassy Mária	1911-1941
Jókits Ilona	1911-1912
Jókits József	1911-1917
Antal Aladár	1912-1915
Marcányi Győző	1912-1921
Gusztin Mihály	1913-1936
Mácsay Albert	1913-1929
Tóth János	1913-1949
Kalivoda Kálmán	1914-1917
Marcányi Mária	1915-1918
Dr. Ürményiné Perlaky Aranka	1915-1918
Adamcsek Imre	1917-1958
Boros Sándor	1917-1927
Noge Gyula	1922-1962
Havassy Anna	1923-1947
Seress Erzsébet	1923-1961
Csiky Margit	1924-1965
Haffner Dezsőné	1925-1966
Gál István	1926-1941
Geng Márton	1926-1939
Novothny Isván	1926-1935
Kolb Győző	1928-1941
Novothnyne Rimóczi Terézia	1929-1936
Zingay Béla	1929-1957
Rimóczy Ilona	1931-1933
Márkus Mária	1934-1956
Pénzes Miklós	1936-1970
Kiss István	1936-1950
Kispál János	1936-1938
Kiss Katalin	1937-1950
Vastag Mária	1938-1966
Agócs István	1939-1941
Kolb Győzőné	1939-1941
Miklósi István	1941-1951
Kispál Sándor	1942-1951
Probocskai Zoltán	1942-1947
Seress Gábor	1945-1946
Görbe Emánuel	1946-1952
Seress Ilona	1948-1961
Császár János	1950-1951
Fodor Éva	1950-1966
Veréb Józsefné	1950-1952
Csáder Margit	1951-1952
Hesz Ernő	1952-1972
Kertai László	1952-1957
Ballagó Gyula	1953-1954
Csirke Béláné	1953-1970
Csák Ferenc	1955-1959
Mészáros Ferenc	1955-1957
Kiss József	1957-1985
Rusai Pál	1958-1972
Zsámboki Zoltán	1958-1988

Király Lászlóné	1970-1975
Kovács András	1972-1986
Réz Sándor	1975-1983
Sass Istvánné	1975-1976
Bordásné Penczner Mária	1977-1991

Kosztolányi Dezső: Tanár az én apám című versét Harmath József amatőr-versmondó szavalta el.

Az avatási nap és tanítók, tanárok emlékére egy piramis tölgyfa elültetésében a volt és jelenlegi iskolagazgatók közreműködtek, közben a helyi pedagógus énekkar énekelt.

Kosztolányi Dezső: Az iskolában hatvanan vagyunk című versét Jakus Tímea adta elő.

Az emlékművet Csőke György esperes, plébános szentelte meg, majd Jászfényszaru Város Önkormányzata, az Egyházközség Képviselőtestülete, az Általás Iskola és óvodák, a FÉBE és a „Jászfényszaruért” Alapítvány Kuratóriumának képviselői koszorúzták meg.

Jászfényszarui születésű, innen elkerült Nagy Lászlóné sz.: Sztójkov Erzsébet és Gál István tanító leánya Darabos Pálné sz.: Gál Ágota mondott köszönetet.

Darabos Pálné köszönetnyilvánítását e szavakkal kezdte: „Meghatva állok itt magam és testvéreim nevében a jászfényszarui népiskolai tanítók emlékműve előtt, ahol három név különösen kedves szívemnek: Kertész János tanító anyai nagyapám volt, Gál István pedig az édesapám, Jókits József anyai nagynéném férje úgyszintén ebben az iskolában tanított. Nagyapám és édesapám egész életükben a pedagógiai pálya rögös út-

jain jártak. Tanítottak, neveltek és törődtek az ifjúsággal. Én is egy egész életre szóló tartást kaptam tőlük. Itt születtem, ebben a közösségben, ezen a helyen állt a községi leányiskola, ahonnan elindultam végigjárva az elemi iskola négy osztályát. Gimnáziumi éveimet Újvidéken kezdtem, majd a Mátyásfüldi Korvin Mátyás Gimnáziumban érettségiztem. Ezek után a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem bölcsészkarára következett, ahol könyvtár szakos hallgatóként végeztem, és annyi év után ma már az Országos Széchenyi Könyvtár nyugdíjasa vagyok. Fényszarui kapcsolataim az elmúlt évtizedek során sem szakadtak meg, hiszen nagynéném Kertész Ilona, e helység községházának dolgozója volt, később pedig családjával Jászberénybe költözött, ahová munkaköre szólította. Nagyszüleim azonban itt, a fényszarui temetőben pihennek. Életükben az ő révükön sok itteni tanítót ismertem meg, akiknek neve itt található a vörösrézlapokon. Az emlékezésnek ezt a nemes gesztusát hálásan köszönjük Jászfényszaru Város Önkormányzatának, a Fényszaruiak Baráti Egyesületének, és a „Jászfényszaruért” Alapítványnak, hogy a távoli évtizedek tanítóinak emlékét ezen a módon megörökítették.”

A megvalósításban résztvevők munkáját Tóth Tibor FÉBE elnöke köszönte meg.

Az ünnepség a szózat közös eléneklésével zárult.

Jászfényszaru Város Önkormányzata az ünnepségen megjelent tanítókat, tanárokat, az elhaltak hozzátartozóit a Kaszinó étteremben baráti beszélgetésre hívta meg.

A Városháza Dísztermében a tanítókra vonatkozó korabeli levéltári iratok másolatából alkalmi kiállítás volt látható.

Urospatha sagittifolia

Mohár L.

Typhonium diversifolium

Mohár L.

MECENATÚRA

Közvetett, láthatatlan és rejtett finanszírozás a kultúrában

Ez egy konkrét, gyakorlati lehetőségeket felvető írás.⁶ Azt remélem, hogy a figyelmesen olvasók cégei (intézmény, vállalkozás, nonprofit szervezet) sok pénzt keresnek majd – én pedig gazdag leszek, legalábbis *Weöres Sándor* tanítása szerint: „*Szórd szét kincseid – a gazdagság legyél te magad.*”⁷

A Szín-ben megjelent, *A kultúra mai finanszírozási szisztémája Magyarországon* című tanulmányom sémáit itt nem ismétlem meg; párhuzamos olvasást javaslok (www.mmi.hu és www.mka.hu).⁸ Az ott vázolt kik, hogyan és mit finanszíroznak kérdéskörből *most a hogyan egy szeletét emelem ki. Az intézmények, tevékenységek és produktumok állami (önkormányzati), profit, nonprofit és háztartási forrású közvetlen finanszírozása mellett egyre jelentősebb a közvetett (ezen belül a láthatatlan) és rejtett finanszírozás.* Tekintettel arra, hogy a mecenatúra közvetlen és közvetett módon is megvalósul, a tárgyalást ezzel kezdem, ismét utalva az alap sémák tanulmányozásának lehetőségére!

Mecenatúra

Évente egyszer, egy-egy kis falu református gyülekezetének kurátora igencsak meglepődik a persely nyitogatásakor; meglepően nagy összeget talál. Bizonyára Dr. H. Á., a híres orvos járt arra... Jelentős egyházi múltú családból származik. Az egyházhoz való viszonya a maga módján alakul; alkalmi templomba járó. Lelkiismereti kötelezettségét tudományos racionalitással oldja meg. Kiszámolta, ha minden vasárnap (tehát 52-szer) és legalább minden nagy ünnepen (Karácsony, Húsvét, Pünkösd) templomba menne, egy év alatt összesen mennyit tenne a perselybe. Ezt az összeget évente egyszer, egyszerre teszi be, éppen ott és akkor, amikor ennyi van nála...

*

Az úr este érkezett. Halkan, egyszerűen, határozottan adta át a nagy összeget a családsegítő szolgálat vezetőjének. Kérte, hogy senki ne tudjon róla; igazolást nem kér. „Ismeretlen befizető adománya” – rögzítette a könyvelés.

*

– János bácsi, elfogyott a pénz – mondta a falu református papja a nagydarab, józanul okos, gazdálkodó kurátornak a templom felújítás kellős közepén.

– Nagytiszteletű úr, ezt nehogy bevallja, elmegy a kedve a népnek... Térült-fordult; kiszáratva letett félmilliót.

– Tessék folytatni az építkezést, és hirdetni a gyűjtést! Eből ötvenezer máris adomány, a többit majd visszaadja...

*

A mecenatúra viszont – szolgáltatás elvárása nélküli támogatás, adomány. Lehet pénzbeli, természetbeni és tevékenységi (tehát önkéntes munka). Adhatják magánszemélyek, csoportok, szervezetek, vállalkozások. Megvalósulása lehet közvetlen, tehát személy és személy, vagy személy és szervezet stb. közötti. Lehet továbbá közvetett, tehát az állami jogi szabályozás keretei között megvalósuló. (Erről lásd a következő részt.)

Kuti Éva szerkesztésében ill. szerzőségével mindezek hazai jellemzőiről, tendenciáiról kitűnő, a jegyzetekben feltüntetett, módszertanilag is alapos, gazdag bibliográfiával felszerelt és friss ismereteket, fontos következtetéseket tartalmazó könyvek jelentek meg. Az „*Önkéntesség, jótékonyság, társadalmi integráció*” kötet egyik lényeges, bevezető tétele az, hogy a jótékonyságot, mint önzetlen segítségnyújtást a társadalmi integráció elősegítőjének, eszközének vélik. „... a társadalmi integrációt a különböző társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenségeket orvosló közösségképző erőnek tekintjük.”⁹ Megállapítják, hogy „A természetbeni és pénzbeli adományozásba, valamint az ellenszolgáltatás nélküli önkéntes tevékenységbe és véradásba 2004-ben (legalább valamelyik, de sokszor több különböző formában is) a 14 éves és idősebb népesség közel négyötöde bekapcsolódott. Ez azt jelenti, hogy csaknem 7 millió ember tett valamit, ha esetenként csak csekélységet is, a tágabb közösség érdekében... A jótékonyság mára már nem csak utcai vagy templomi adakozást jelent, hanem egyének tudatos, rendszeres, adott esetben nagyobb összegű segítségnyújtását is. Önkénteseket sem csak a hagyományos önkéntes tevékenységnek számító ebéd- vagy ruhaosztásnál találunk, hanem a kórházakban, állami intézményekben, táborokban, szinte az élet minden területén. Folyamatosan növekszik a pénzt, a természetbeni hozzájárulást és a szabadidőt felajánló egyének száma. Az önkéntes tevékenység lassanként rendszeresebbé válik. Szintén egyre gyakoribb, hogy ugyanaz a személy több különböző formában is segítséget nyújt...”¹⁰ Ám, az is fontos, feladatokra ösztönző kutatási eredmény, hogy „... az adományozás és az önkéntesség ma is a középrétegek privilégiumaként írható le.”¹¹

E kötet tudományosan megalapozott következtetései és saját szubjektív tapasztalataim összegzésével az alábbiakat ajánlom a magunk, mint a civil világ, a nonprofit szektor iránt elkötelezettek figyelmébe:

– Az adományokat fogadó szervezetek és magánszemélyek esetében sem kellően tudatosult az, hogy az anyagi és tárgyi adományok mellett egyre fontosabb és értékesebb az önkéntes

⁶ Rövidítve elhangzott: „Értékünk az ember. Oktatás és kultúra helyzetképe Magyarországon. Pro Humanitate a mindennapi kultúráért, közművelődésért szakmai nap. Pécs, 2006. dec. 04. Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ.

⁷ Weöres Sándor [1995]: Tíz lépcső. In: A teljesség felé. Bp. Tertium, 10. old.

⁸ Koncz Gábor [2005]: A kultúra mai finanszírozási szisztémája Magyarországon. In: Szín, 10/6, december, 38-47. old. (www.mmi.hu és www.mka.hu)

⁹ Kuti Éva (szerk.) [2005]: A „jótékonyság” vállalati stratégiája. Vállalati adományozás Magyarországon. Tanulmányok Bp. Nonprofit Kutatócsoport 139 old.

A továbbiakban a következő kötetből idézek:

Czike Klára, Kuti Éva [2006]: Önkéntesség, jótékonyság, társadalmi integráció. Bp. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, 226 old. (Nonprofit kutatások 14. kötet, sorozatszerkesztő: Harsányi László)

¹⁰ U.a., mint 4. jegyzet 18-19. old.

¹¹ U.a., mint 4. jegyzet 19. old.

munka, vagy ahogyan mostanában nevezik, az önkéntes tevékenység. Továbbá: az egyszerű, fizikai jellegű személyes közreműködésen túlmenően nagy értéket jelent a *szellemi, tanácsadói, oktatási közreműködés*.

- A Magyar Kultúra Alapítvány (MKA) 1992 óta tartó működésének első éveiben jelentős pénz adományokkal támogatta a külhoni magyarság kulturális rendezvényeit. Később sikerült bizonyítani, hogy az MKA segítségével „több mint pénz”! A külhoniak budapesti bemutatásával megadtuk a világot jelentő deszkák első pallóit; az elkelés, a megrendelés, az ismertté válás lehetőségét. A tapasztalatcsere szervezésével, a kinti programok generálásával multiplikátor hatásokat generáltunk.¹²

- A hivatkozott kötetek is hangsúlyozzák, hogy az információk korban a tanácsadás jelenti és jelentheti a lényeges előrelépés lehetőségét. Első olvasásra engem is nagyon meglepett, aztán pedig igencsak felrázott Varga Csaba fejtegetése: „Az új korszak megérkezése független attól, hogy Magyarországon a politikai, a gazdasági vagy a területfejlesztési gondolkodás még mélyen beágyazott nemcsak a poszt szocialista (szocializmus utáni), hanem a szocializmus kereteiben is (többnyire nem magas színvonalon) megvalósuló ipari korszak tervezési és fejlesztési szemléletébe. Kivétel nélkül minden kistérségben a közeljövő és a jövő kétszeresen is fejben dől el. Először azért, mert egy-egy kistérségi elit csak akkor képes felmérni helyzetét és megtervezetni stratégiáit, ha képes az ipari kor gondolkodásán és jövőképén túllépni. Másrészt, ha a tudásalapú kor mindenek előtt a tudástól függ, akkor egy-egy kistérség helyzete és várható fejlődése szintén elsősorban a tudástól függ, vagyis nem elsősorban a kistérség aktuális állapotától vagy pénzügyi forrásaitól.”¹³

– A feladat tehát szerintem az, hogy a szellemi, módszertani segítséget, a kapcsolati tőkét aktivizáljuk. Ehhez alkalmazzuk a címtár módszert, kötelezően az A betűnél kezdve; s csak aztán ugrálva a saját regiszterünkben. Az iskolatársak, volt munkatársak, rokonok és már jóemberek felhívása, felkeresése megnyitja a szinergiát: 1+1>2; tehát ötlet ötletet szül, s rövidesen eljutunk ahhoz, aki tényleg gazdag, mert szétszórja kincseit...

– Réműletes, hogy a 2x1%-os SZJA felajánlás lehetőségét mennyire nem használjuk ki. El kell gondolkozni ennek lehetséges okain. (Például az egyházakhoz kapcsolódó inaktívák nem rendelkezhetnek; a minimálbéresek és a pozitív adóalap nélküliek nem rendelkeznek; sok jogosult nem rendelkezik; sok rendelkező nem írja alá a borítékot; akiknek a munkahelye tölti ki az adóbevallást... stb.) Ha a felajánlások növekednének, akkor a Nemzeti Civil Alapprogramon keresztül a nonprofit szektorba áramló pénz akár duplázódhatna is. (Gratulálni kell a zseniális kitalálóknak; az állam nem 1%-ra egészíti ki a felajánlást, hanem megduplázza. Tehát elemi érdek az agitálás!

– Feladatunk az, hogy a lokális, tehát munkahelyi és ugyanakkor cél-szervezetekhez kötődő akciókat dolgozzunk ki és

szervezzünk a felajánlások érdekében. Ezt a polgármesterek segítségével ki kell terjeszteni a helységekre és kistérségekre is. A sokba kerülő és nem mérhető hatású országos kampányok mellett a személyes lokalitásra kell helyezni a hangsúlyt.

– A közvetett és rejtett finanszírozásnál lesz még szó az adományozásról, ám itt szükséges hangsúlyozni, hogy nagyon hiányzik a köszönet. Az adományt (az önkéntes munkát, a tanácsot is!) meg kell köszönni. Lehet szóban, ám jó lenne oklevéllel, gyermekrajzzal, levéllel, mecénások találkozójának megszervezésével, ünnepesen megemlékezéssel... Ki kell dolgozni a helyi módszereket!

Közvetett finanszírozás

A közvetett állami finanszírozás megvalósulhat az *elkülönített alapokon* keresztül, mint pl. a Nemzeti Civil Alapprogram vagy a Nemzeti Kulturális Alap.¹⁴

Fontosak a *jogi szabályozás keretében meghatározott előírások*. A legkülönbözőbb törvények és jogszabályok rendelkeznek kulturális feladatokról. Közvetlen pénzügyi vonatkozása van például a 2001. évi LXIV. törvénynek (a kulturális örökség védelméről). A 23. paragrafus rendelkezik arról, hogy a fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző régészeti feltárás teljes költségét, de legalább 9 ezrelékét régészeti feltárásokra kell fordítani. Ez az összeg ugyan még mindig nem elegendő, ám számottevően nagyobb, mint a korábban e célokra fordítható fedezet.

Ennek, valamint a külföldi (pl. franciaországi) tapasztalatok elemzése alapján ki kell dolgozni a kulturális ezrelék bevezetésének lehetőségét. Az építési beruházási ráfordítások további 9 ezrelékét kötelező legyen a szóban forgó (vagy az NKA-n keresztül más) beruházás keretében megvalósuló műalkotások, művészeti díszítés, művészileg megtervezett parkosítás, a létesítménnyel és környezettel összefüggő információs rendszer kialakítására fordítani. Ez egyrészt megrendelést, foglalkoztatást jelentene a művészek, tervezők, szervezők számára. Másrészt jelentősen növelné a beruházások virtuális értékét, kulturáltságát.

Ugyancsak lényegesek a *jogi szabályozás által adott lehetőségek*. Például a többször módosított 1995. évi CXVII. törvény (személyi jövedelemadó tv;) rendelkezik az *üdülési csekk*-ről, amely a munkáltatónál költség, a kedvezményezettnél a bruttó minimálbér összegének megfelelően, adómentes juttatás. Ennek mintájára és tapasztalatai alapján, a *lakossági kulturális részvételi aktivitás, kulturális fogyasztás bővítése érdekében, javasolom kidolgozni és bevezetni a kulturális csekket*.

Ezzel együtt célszerű kidolgozni annak módszereit, hogy a munkahellyel nem rendelkezők, illetve a szerény anyagi helyzetű munkahelyeken dolgozók (ahol a munkáltató nem vállalja a kulturális csekk finanszírozását), továbbá az egyéni vállalkozók és östermelők, a nyugdíjasok, gyesen lévők, tanulók a már működő alapokon (Nemzeti Kulturális Alap, Nemzeti Civil Alap) és alapítványokon keresztül miként juthatnak kulturális csekkhez.

A külföldi és hazai művelődés-gazdaságtani kutatások bizonyították a lakossági kulturális fogyasztás (vásárlás) tovaggyűrűző fogyasztási, stimuláló hatását és multiplikatív jellegét. (Az üdülési és kulturális ráfordítások multiplikatív hatásáról ma is vannak hazai kutatások.)

¹² Lásd: Koncz Gábor [2001]: Épület és funkció. A Magyar Kultúra Alapítványról a szinergizmus értelmezésével. In: Szín 6/5. 16-24. old. (www.mka.hu)

¹³ Varga Csaba: A kistérségi információs társadalom fejlesztése. In: e-Világ, 2004. november, 6. old.

¹⁴ Erről lásd: Tasnádi Attila (szerk.) [2003]: A Nemzeti Kulturális Alapprogram 10 éve. Bp. MKA 222 old.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

Azt feltételezzük, hogy a kulturális csekk nem csupán növeli a kulturális fogyasztást, hanem addicionális, majd az igények változása miatt további pótlólagos keresletet támaszt a kulturális cikkek és szolgáltatások iránt. Tehát: *jelentős állami bevételeket is generálhat, a megnövekedett értékesítésen keresztül ÁFA és más adó- és járulékhátások miatt.*

A mai magyar kulturális szféra egyrészt méret-gazdaságtalan, tehát több kibocsátásra képes, mint a tényleges produktum és produkció (output). Másrészt ebben a szférában már ma is jelentős a túlkínálat. E kettőt csak kis részben tudja a potenciális dinamikus egyensúly felé közelíteni az EU piac. *Szükség van a belföldi fogyasztás élénkítésére.*

A kulturális csekk lényeges lépés lehet a leszakadó rétegek, a többoldalúan hátrányos helyzetűek, a hátrányos helyzetű településeken élők, a nyugdíjasok relatív kulturális felzárkóztatása vagy legalábbis a leszakadás mérséklése érdekében is.

A kulturális csekk bevezetése jól kommunikálható, nemzetközileg is kedvező visszhangot kiváltó kulturális politikai tett lenne. A bevezetés szakmai vitái során az értelmiség és szervezetek aktivizálása szükséges és pozitív hatású.

Anyagilag a leginkább mérhető és legnagyobb közvetett finanszírozási lehetőség a jogi szabályozáson, *az adórendszeren belüli kedvezmények sokasága.* Az alábbi felsorolást célszerű szemlélyre és szervezetre vonatkozóan elemezni.

– Az SZJA keretében a 2x1%-os felajánlás.

– Az adómentes személyes juttatások: üdülési csekk, közlekedési költség, iskolakezdési támogatás, felnőttoktatási támogatás, önkéntes nyugdíj- és egészségbiztosítási befizetés, étkezési jegy, 3x6250 Ft ajándékutalvány. Mindezek évi nettó 400.000 forintot jelenthetnek. Ha ez nettó bér lenne, a cégnek (a lebonnyolítási költséggel együtt) a háromszorosába, tehát 1,2 millió forintba kerülne!

– A profitorientált cégek a pénzbeli és eszköz ill. szolgáltatás adományok egy részével (meghatározott szabályok szerint) csökkenthetik az adóalapjukat. A műalkotások vásárlására fordított összeg egy részével is ugyanez tehető. A vállalkozási tevékenységet nem végző nonprofit szervezetek az ÁFA egy részét visszakérhetik. Rémületes, hogy mindezeket milyen nagy mértékben nem vesszük igénybe és nem is tudunk róla...

– Külön kiemelem azt, hogy az 1997. évi CXXIV. törvény, az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről kimondja: „Az egyház, egyéb egyházi jogi személy a gazdasági-vállalkozási tevékenységnek nem minősülő tevékenysége támogatása érdekében részére visszafizetési kötelezettség nélkül adott támogatás, juttatás, térítés nélkül átadott eszköz vagy térítés nélkül nyújtott szolgáltatás alapján jogosult...” Az 1990. évi XLIV. törvény alapján ez a lehetőség 1991-ig a nem egyházi nonprofit szervezetek számára is nyitott volt. Később ezt törölték.

– Amikor hatályban volt, Mányi Aranka, a Magyar Kultúra Alapítvány munkatársa megszervezte, hogy egy székeket gyártó nagyvállalat a hibás és kifutó szériájú konferencia székeit egy iskolai, kezdő alapítványnak adja. Az ezer darab székből az Alapítványtól 350 darabot megvásároltunk. Így lett az iskolai Alapítványnak induló tőkéje – és az iskolának ténylegesen és képletesen is volt mire ülni...

– A rendszerváltáskor átalakuló könyvkiadók jelentős készleteit vettük át és alapítványon keresztül közvetítettük hazai és külföldi iskoláknak és könyvesboltoknak... Nagy lehetőség volt a lejárat közeli, csomagolt, konzerv élelmiszerek átvétele, és azonnal fogyasztó tagságú szervezetekhez való eljuttatása. Hasonlóan jelentős segítség a gyógyászati segédeszközök átvétele. Ugyancsak anyagi forrás lehet az elfekvő készletek átvétele és önkéntesek bevonásával történő térítése, értékesítése.

– A Családsegítő szolgálat megrendezi a rászorultak karácsonyát. Ha a bolttól egyben, nagyjösszegben rendeli meg az élelmiszer csomagokat, nyilván lehet kedvezményt elérni. Ámde az élelmiszereken kívül valódi ajándékot is illik beletenni. A gyönyörű szalvétát ajándékozójának ez kitűnő reklám. Nem mintha a szegények szaladnának vásárolni, ámde az ünnepséggel terítve észreveszi a polgármester, az orvos, a rendőrkapitány és a konkurens vállalkozó...

Nos, mindezen lehetőségek ismét élhetnek, még ebben az évben is! Ugyanis a többször módosított 1966. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról fogalmi részében az adományt így határozzák meg: „az adomány a közhasznú szervezet, a kiemelkedően közhasznú szervezet részére a közhasznú szervezetekről szóló törvényben nevesített közhasznú tevékenység, a kiemelkedően közhasznú besorolást megalapozó közfeladat (a továbbiakban: közhasznú tevékenység) támogatására, valamint a külön törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő egyház részére az ott meghatározott tevékenysége támogatására, továbbá a közérdekű kötelezettségvállalás céljára (ideértve az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár támogatását, valamint a költségvetési szervnek alapkitatásra, alkalmazott kutatásra vagy kísérleti fejlesztésre adott támogatást is) az adóévben visszafizetési kötelezettség nélkül adott támogatás, juttatás, térítés nélkül átadott eszköz könyv szerinti értéke, térítés nélkül nyújtott szolgáltatás bekerülési értéke, feltéve, hogy...” [... eleget teszünk a részletezett feltételeknek...]

Bizony, jelentős lehetőség ez. A feladat tehát az ismerősökön, a lokalitáson keresztül tájékozódás, felmérés, és az áramlási, értékesítési csatornák kialakítása.

Láthatatlan támogatások

Kuti Éva: *Kinek a pénze? Kinek a döntése* című könyvében hívta fel a figyelmet arra, hogy ezek a jelentős közvetett költségvetési támogatások nem mérhetőek. „Az ezek révén kapott állami támogatások egyáltalán nem jelennek meg a statisztikai adatokban, gyakorlatilag „láthatatlanok”. A hatályos szabályozás szerint a közhasznú és kiemelkedően közhasznú nonprofit szervezeteknek nem kell társasági adót fizetniük a közhasznú és cél szerinti tevékenységük után. Szintén adómentes a vállalkozási tevékenység, ha annak bevétele nem éri el az adótörvényben meghatározott plafont. ...A társasági adó fizetésére nem kötelezett nonprofit szervezetek számos más, a szervezet szintjén megtakarításként jelentkező kedvezményben is részesültek. Nem kellett megfizetniük a helyi adókat és a gépjárműadót, valamint teljes személyes illetékmentességet élveztek. Még szélesebb kör (a szektor társasági adót fizető része is) mentesült az ajándékozási illeték és a bírósági nyilvántartásba vételre irányuló eljárás illetéke alól. Az alapítványoknak és közalapítványoknak nem kellett vámot fizetniük az olyan „ellenérték

nélkül beérkező” (tehát adományként kapott) vámára után, amelyet az alapító okiratban foglalt közérdekű céljuk elérése érdekében kívántak felhasználni. Szintén vámmentességet biztosított a szabályozás a sportegyesületek és sportszövetségek részére ellenszolgáltatás nélkül érkező, kereskedelmi forgalomba nem kerülő sporteszközök, felszerelések és sportruházati cikkek számára.”¹⁵

– Figyelem! Nem semmi, amiről itt szó lehet! Egész kórházakat, szociális otthon berendezéseket, irodai felszereléseket, könyv- és ruha készleteket, gyógyászati segédeszközöket stb. lehet így behozni. Sőt a szállítás is lehet adomány, leírható értékű közvetett (vagy esetleg a később tárgyalandó rejtett) támogatás.

Az egyesületnek és az alapítványnak az adóköteles bevételeik utáni társasági adót csak a tárgyévét követő május végéig kell megfizetnie. Tehát a tárgyévi januári profit adója még 16 hónapig nála van. Ez a közgazdaságtani értelemben vett cash flow igazi és egyes esetekben igen jelentős forrása. Magyarán tehát célszerű olyan szerződéseket kötni, hogy a vevő, a bérlő előre fizessen!

Ez az állami quasi támogatás a nonprofit cég szemszögéből *képzetes bevétel*, a költségvetésből nézve *opportunity cost*, azaz bevételről való lemondás, feláldozott haszon. A társadalom szempontjából azonban nem mérhető, sőt mérhetetlenül fontos, tolvagyűrűző hatású közösségi haszon.

– Mindezek kalkulálása a tudatosítás miatt fontos. Mibe kerülne, ha ezért is fizetni kellene? Tehát: miért érdemes alapítványt, egyesületet vagy újabban nonprofit célú gazdasági társaságot gründolni. És bizony itt most nagyon is számolni kell! A közhasznú társaságoknak (kht) 2007. dec. 31-ig meg kell szűnni. Alaposan mérlegelni kell, hogy mivé alakuljanak át?! Szóba jöhet ugyanis a költségvetési intézmény, az alapítvány, a nonprofit célú kft vagy rt! Vigyázat, jól dönteni nehéz – kétszer mérj, egyszer vágj ...

Rejtett finanszírozás

- A szobafestő-mázolóknak nagyon tetszik az óvónő, vagy /és nagyon nem tetszik az alapítványi óvoda mocskos fala. Kifesti ingyen. Számvitelileg a költségek a vállalkozást terhelik; tehát annak más szolgáltatásai drágulnak. Az alapítványi ráfordítások nem növekszenek, a szolgáltatások értéke viszont igen. Közgazdaságilag a munka új értéket teremt, a nemzeti jövedelem nő. Sőt! Jó érzések generálódnak! (Ámbár elfogadható kegyes csalással.)

- A szocializmusban gyakori volt, hogy a táncsoportot a hadsereg szállította és étkeztette; ez bizony kulturális nemzetvédelem volt. Ma is van ilyen...

- Megrémültem, amikor *Ügyészség* felirattal jött a boríték... Benne a baráti kör meghívója. Már nem lepődök meg, hogy önkormányzatok, hivatalok, vállalatok borítékjában érkezik a külhoni magyar felhívás, pályázat, lebonyolítási kérelem.

- Egyrészt nonprofit támogatás, másrészt lopjuk a papírt, a fénymásoló festéket, a telefont... A rejtett támogatás tehát itt növeli, ott csökkenti a költségeket. Kegyes család. Értéke különösen a munkaidőben végzett tanácsadás, szervezés terén igen jelentős. Szerényen, csendben, mértéktartóan szervezzük; adjuk és vegyük igénybe...

A hivatkozott kötetek ezzel nem foglalkoznak. Kuti Éva záró tanácsát tehát a többire (a mecenatúrára, a láthatatlan és közvetett finanszírozásra) vonatkoztassuk: „a felvázolt összefüggések átgondolása segítséget jelenthet azoknak a nonprofit szervezeteknek, amelyek elszánják magukat arra, hogy szisztematikusan áttekinthessék a működtetés, finanszírozás és finanszírozhatóság kérdéseit. Nagyon valószínű, hogy a finanszírozási problémák megoldásához is az ilyen „önismereti” programok útján lehet eljutni. Szükség van arra, hogy leltárt készítsenek kihasznált és kihasználatlan lehetőségeikről, szervezeti erényeikről, gyengeségeikről és tartalékaikról, így eljussanak az érettségnek abba az állapotába, amelyben már ki tudják dolgozni a hosszú távú fenntarthatóság stratégiáját.”¹⁶

Az *elszánás* nagyon fontos, mert – Musil idézve – „Ha nyitott ajtókon szerencsésen akarunk bejutni, ügyelnünk kell arra a tényre, hogy keretük szilárd: ez az alapelv... valóságérzékünk következménye. Ha azonban létezik valóságérzék, és létjogosultságában ki kételkedne, kell lennie olyasvalaminek is, amit lehetőségérzéknek nevezhetünk. Akiben ez él, nem mondja például: Itt ez vagy az történt, történik majd, kell történnie; hanem rájön: Itt valami történhetne.”¹⁷

HALÁLFÉLJEN SZENDER - *Acherontia atropos* 01.
Mauzlagos nádregulya - *Atrypa hirsutissima*

¹⁵ Kuti Éva [2003]: Kinek a pénze? Kinek a döntése? Bp., Nonprofit Kutatócsoport, 115-116. old. (Nonprofit kutatások 12. kötet, sorozatszerkesztő: Harsányi László)

¹⁶ U.o., mint 10. jegyzet, 123. old.

¹⁷ Musil, Robert: A tulajdonságok nélküli ember. Bp. Európa Könyvkiadó, 1977. I. kötet, 18-19. old

MIKÓ IMRE-DÍJ

az erdélyi magyar kultúra támogatóinak

2006. november 25-én tartotta az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (ismertebb nevén az EMKE) évi közgyűlését. A hagyományosan november utolsó hétvégéjén megrendezett esemény fénypontja az EMKE-díjak átadása. Ennek során olyan személyiségeket tüntet ki az erdélyi közművelődési ernyőszervezet, akik kimagasló eredményt értek el a kulturális élet különböző területein: újságírás, néprajz, néptánc, művelődésszervezés, női és férfi színészi alakítás, színházi rendezés, amatőr színjátszás szervezése, könyvtári szolgáltatás, képzőművészeti élet szervezése, népfőiskolai tevékenység. És van még egy díjunk: a **mecénás díj**.

Míg a különböző kulturális díjait az idén 15. alkalommal, addig a gróf Mikó Imréről elnevezett mecénás díját csak ötöd-ször osztotta ki az EMKE. Úgy is mondhatnánk, hogy ez az elismerési forma az erdélyi magyar társadalom gazdasági megerősödésének, felemelkedésének amolyan mércéje, fokmérője, hiszen csakis olyan romániai magyar vállalkozó kaphatja meg, aki sokat tett a magyar kultúráért, anyagilag hozzájárulva annak magasabb színvonalához, jobbításához. A mecénás díj nevét hidvégi gróf Mikó Imréről kapta, aki a 19. század folyamán, a kiegyezés előtti és utáni időszakban, vagyonának jelentős részét az erdélyi magyar társadalom felemelkedésére, kulturális életének gazdagítására áldozta. Nem véletlen, hogy Erdély Széchenyiként is emlegetik, hiszen ő volt az, aki a kolozsvári színjátszás hajlékának felépítését anyagilag támogatta; vagyonának jelentős részét a tudós társaságnak: az Erdélyi Múzeum Egyesületnek (EME) 1859. évi létrehozására és további működtetésére fordította (az intézmény később szellemi műhelye lehetett az 1872-ben alapított kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemnek). Jelentősen hozzájárult az erdélyi vasúthálózat kiépítésének megkezdéséhez (1867 után, rövid ideig, az új magyar kormány közlekedési minisztere volt); ritka értékű könyvtárát egykori iskolájának, a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiumnak adományozta – hogy csak néhány dolgot említsünk meg mindabból a mecénási tevékenységből, amellyel hozzájárult a 19. századi „tündérország” szellemi felemelkedéséhez. Mint erdélyi politikusnak – aki az 1848-as forradalom előestéjén cselekvő résztvevője volt a történelemalakításnak, ám a szabadságharcot már császári kényszerlakhelyen töltötte – két jellemzője is volt. Ezek szellemében élte az életét s cselekedett a között: „Mit erőszakkal nem, csöndben és halkán munkával véghezvihetünk.” „Nagy dolgokat cselekedni fenséges, elviselni még fenségesebb.”

Az EMKE gróf Mikó Imréről elnevezett mecénás díjának egyelőre rövid története ugyancsak jól tükrözi az elmúlt másfél évtized itthoni magyar társadalmának gazdasági metamorfózisát. Az 1989-es nagy kelet-európai fellélegzés után Románia is a demokratizálódás (most ne firtassuk annak milyenségét) útjára lépett, s az addig hangosan szidott, de a lelkek mélyén nagyon várt kapitalista termelési mód lassan gyökeret vert kies tájainkon is. Ezzel természetesen megjelent egy magyar vállalkozói réteg is, akik lassan, de biztosan gyarapodtak anyagilag.

Hellyel-közzel időnként egy-egy magyar kulturális rendezvényt, közművelődési eseményt támogattak is, de azért ez nem volt jellemző. Talán azért nem, mert a különböző gazdasági ellenőrző intézmények részéről - különösen 1996-ig, amíg érdekvédő szervezetünk még nem volt kormánytényező, hanem csak az ellenzék padsoraiból politizált a parlamentben - ugyancsak rájárt a rúd magyar vállalkozóinkra.

A gazdagok és a szegények között kialakult nagy társadalmi szakadék (s valljuk be, a minőségi kultúra fogyasztói inkább az előbbi rétegből kerültek ki) meglehetősen irritálta a magyar közvéleményt. Így nem csoda, hogy Kolozsváron Koós Ferenc vállalkozó híre gyorsan szárnyra kelt. A Yolly nevű, belsőépítéssel foglalkozó kft. tulajdonosaként, egy közel 50.000 kötetből álló könyvtári alapítványt hozott létre, s két magyar könyvüzletet is fenntartott a kincses város Fő terének a szomszédságában. S az elsők között vállalt anyagi támogatást magyar rendezvények esetében is. Igaz, Koós Ferencet már a származása is erre a cselekedetre kötelezte, hisz annak a hajdani, azonos nevet viselő református lelkésznek a leszármazottja, aki a 19. század közepén Bukarestben a református közösségben szolgált, s nem csak lelki, de szellemi támasza is lett azoknak az ott élő magyaroknak, akik közül sokan az 1848-49-es forradalom és szabadságharc után Erdélyből mint politikai menekültek kerültek román földre. (Bukarestben mind a mai napig a helybéli református egyházközség kebelében működik a Koós Ferenc Művelődés Kör.)

2002-ben az EMKE vezetősége, Koós Ferenc közvetítésével, baráti vacsorára hívott 10-12 kolozsvári magyar vállalkozót, amelyen azzal a javaslattal álltunk elő, hogy a kincses város vállalkozói hozzanak létre egy alapítványt a város magyar kulturális életének a támogatására. Gesztusukat a magyar közvélemény ugyancsak jó néven venné. A vállalkozók az alapítványba helyeznék havonta azt az összeget, amelyet szponzorálásra szánnak, tehát leszámíthatják az üzleti tevékenységük adójából. Majd pályázati úton lehetne anyagi támogatásért hozzájuk fordulni, s az általuk létrehozott kuratórium döntene, milyen kulturális tevékenységet, közművelődési programot támogassanak. Ebből az elgondolásból született a magyar vállalkozók Euréka nevű, mecénás alapítványa, mely az elmúlt öt évben nagyon sok kolozsvári kulturális programot támogatott. Az idei esztendő novemberének végén pedig Kolozsváron beindította a magyar nyelvű, napi 24 órás sugárzási idővel működő, Paprika nevű kereskedelmi rádióadóját. (Megjegyezzük, hogy az EMKE soha nem fordult egyetlen programjának támogatásáért sem az alapítványhoz, és semmilyen tevékenységet nem vállalt annak munkájában.)

Viszonzásképpen az EMKE 2002-ben gróf Mikó Imréről elnevezett mecénás díjat alapított, a már említett feltételekkel. Az első alkalommal, az EMKE országos elnöksége javaslatára, Koós Ferenc vehette át a díjat, utána pedig mindig az előző évben kitüntetett vállalkozó jelölte ki, és az ünnepélyes díjátadáskor laudálta is a mecénatúrában jeleskedő társát. Az idén ifj. Pászvány Árpád üzletembert érte az a megtiszteltetés, hogy

az EMKE mecénás díjának a kitüntetettje lett, a tavalyi év díjazottjának, dr. László Attilának a javaslatára.

Venczel Árpád szobrászművész Paraszmadonna című kis bronzszobra jár ezzel a kitüntetéssel, s egy díszoklevél, melyen az idén ez az ajánlás állt az EMKE Országos Elnöksége részéről: „Ifj. Pászvány Árpádnak – a magyar nyelvű humánerőforrás management-képzés támogatásáért, a művelődési értékek megőrzésében vállalt pártolói-támogatói szerepéért.”

Az alábbiakban következzenek a vállalkozó pályatársnak, mint a tavalyi mecénás díj nyertesének, dr. László Attilának, az idei díjazotról szóló laudációja.

Dáné Tibor Kálmán

Tisztelt nagyerdemű közönség, Tisztelt Hölgyek és Urak!

Mint az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 2005. évi gróf Mikó Imre mecénás díj kitüntetettje, nekem kellett meghatároznom az idén, ki legyen ebben az évben a díjazott. Emlékszem, amikor egy évvel ezelőtt engem ért ez a megtiszteltetés, először meglepődtem, majd elgondolkodtam a díj megnevezésén: gróf Mikó Imre. Erdély történetének kiemelkedő egyénisége, aki mint mecénás számtalan olyan cselekedetet vitt véghez, amellyel a mai napig hatással van szűkebb hazánk mindennapi életére. Az ő személyéhez is kötődik az erdélyi mecénás fogalma. Mecénás csak gazdag ember lehet. De azt is el kell fogadnunk, hogy nem minden gazdag emberből lesz mecénás. Ahhoz, hogy mecénás lehess, kell egy olyan belső emberi tartás, amely téged, mint mecénást kiemel a jól szituált emberek köréből, kell egy olyan segítő szándék, amely úgy nyilvánul meg, hogy az ne bántson senkit és a szellemi környezetünk is elfogadja ez irányú tevékenységed.

A mérce, melyet számunkra gróf Mikó Imre állított, magas. Joggal kérdezhetjük, eleget tudunk-e tenni e nemes feladatnak. Nem tisztem ezt nekem eldönteni. Az előző években mások döntöttek helyettem, és most nekem kellett dönteni. Nem volt könnyű feladatom.

Végül az idei díjra ifjú Pászvány Árpádot, volt iskolatársamat jelöltem, a mostani Báthory István Elméleti Líceum hajdani tanulóját, aki az életbe magával vitte iskolájának a kitűnő, követendő hagyományait. Nem csak a hazánkban, de a Münchenben való több éves tartózkodása alapján is bizonyíthatom, mint szemtanú, hogy az iskolája szellemében viselkedett, cselekedett és ért el számottevő eredményeket. Nagyon keményen dolgozott, tanult. Gyarapította tudását, hasznos tapasztalatokat szerzett. Későbbi anyagi biztonságának alapjait ekkor tette le. Szorgos, becsületos, nagyon kemény munkával.

Ma ifjú Pászvány Árpádról sokat beszélnek, de nagyon kevesen vannak, akik tényleg tudják, ismerik azt a tevékenységet, amellyel a sajtó vagy a suttogó propaganda nem foglalkozik. Igaz, ő is mindent megtesz azért, hogy ez irányú tevékenysége ne legyen nyilvános. Hiszen nem is a nyilvánosságért teszi. Ő úgy érzi, neki ez kötelessége. Mégis melyek azok az általa pártfogolt folyamatok, melyek nagyon sok ember életét befolyásolják, és kedvezően hatnak az életükre?

Most elérkezettnek érzem az időt, hogy ezekről nyíltan és egyértelműen beszéljünk. Ifjú Pászvány Árpád Kolozsvár szülőte, itt formálódott, és felnőtt élete, tevékenysége is bizonyos

mértékig ehhez a városhoz kötötte. Kitartó, tudatos munkájának megvannak az anyagi eredményei. Ezért is engedheti meg magának, hogy figyelemre méltó terveit az ország különböző pontjain, Bukarestben, Aradon, Kolozsváron és még annyi más helyen megvalósítsa. Nem véletlenül került be egy nemzetközi hírű befektetési vállalat tanácsába.

Az elmondottakat jóformán mindenki ismeri az üzleti életben. De amit most elmondok Önöknek, azt kevesen tudják. Mecénási tevékenységének ez a része az oktatással függ össze. Az óvodáktól, iskoláktól kezdve a felsőfokú képzésig különböző ösztöndíj-rendszereket működtet. Ezen túlmenően, képzőművészek tudnák csak megmondani, mi mindent vásárol meg tőlük. Többek között Párizsban élő, nagyon tehetséges hazánkfia élvezheti támogató figyelmét. 350, különböző korcsoportú gyermek rendszeres apanázsban részesül tőle. Minden évben, szeptemberben teljes sportfelszerelést kapnak Pászványtól.

Nagyon sok támogatott ember neve teljesen ismeretlen. Azoké a nőké és férfiaké, akik egészségügyi problémákkal küzdő emberek, s kiknek rehabilitációs problémái vannak, s felépülésükhöz anyagilag messzemenően hozzájárult. Erről az oldaláról ifjú Pászvány Árpád egyáltalán nem ismert.

Neki köszönhetjük azt, hogy a magyar közösség képviselői ettől az évtől tudatosan készülhetnek fel a közéleti szereplésre. Ő volt ennek fő mozgatórugója, és nem kis anyagiakkal támogatója. Most több mint 30 személy részesül szakképzésben. A magyar üzletemberek társasága most jutott oda, hogy olyan képzést indítson el, amelyben formálódhat a vezetésre alkalmas erdélyi magyar értelmiségi réteg. Ezek RMDSZ politikusok, intézményvezetők, azok helyettesei, képviselők, államtitkárok, polgármesterek.

Arról is tudomásom van, hogy az elmúlt két évben nagyon sok közéleti, közösségi rendezvény nem jöhetett volna létre ifjú Pászvány Árpád támogatása nélkül.

Tisztelt Hölgyek és Urak! Mindezért döntöttem úgy, hogy ezt a nagyon értékes díjat, amely nagyon sok mindenre kötelezi az embert, ifjú Pászvány Árpádnak adjuk át.

Az eljövendőben nem lesz könnyű feladata, mert közös múltunk, melyben benne van immár a díj tradíciója is, arra kötelez, hogy fokozottabb figyelemmel kísérjük itthoni életünk politikai és gazdasági lehetőségeit. Figyeljünk az Erdélyben élő magyarság érdekében.

Cselekedeteinkben legyen irányítunk gróf Mikó Imre mindnyájunk számára beszédes élete.

Jövőre Te leszel az, aki meghatározza a kitüntetett személyét. Kívánom, könnyebb feladatod legyen, mint nekem.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Kolozsvár 2006. november 25.

Dr. László Attila

HALÁSZ PÉTER

HATVAN ÉVES A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET

A Várhegy Duna felé néző lábánál, a budai magyar polgárság kialakulásának és német polgárság megmagyarosodásának helyszínén, a Víziváros szívében lévő szépséges Corvin tér északi oldalán áll a Budai Vigadó patinás épülete. A Népi Művelődési Intézet szellemi örököséiként, a Népművészeti Intézet, a Népművelési Intézet és az Országos Közművelődési Intézet és a Népi Iparművészeti Tanács jogutódjaként itt működik immár hatvan esztendeje az 1992 óta *Magyar Művelődési Intézet* nevet viselő szellemi műhely.

Németh László írta 1934-ben, hogy „nagyon kevés intézet van Magyarországon, amelynek épülete nem szebb, mint a munka, amely folyik benne...” Ez a megállapítás nyilván „költői”, hiszen összemérhetetlen kategóriákról van szó, mégis érdemes lenne számba venni, hogy csak a fővárosban milyen sok közintézmény működik művészetileg is jelentős értéket képviselő épületben! Vajon ez a megállapítás hogyan érvényesül a Magyar Művelődési Intézet és a Budai Vigadó viszonyára? Vajon mennyire jelent egységet a külsín és a belbecs?

Nem kétséges, hogy az elmúlt évtizedek rajta hagyták lenyomatukat mind az intézményen, mind pedig az otthonául szolgáló építményen. A Budai Vigadót 1944/45-ben több bombatalálat érte, később pedig számos átépítésben, még inkább elhanyagoltságban volt része, az intézmény munkáján pedig a mindenkori politika hagyta rajta a keze – nemegyszer a lába – nyomát. De ahogy országunk több mint ezeréves történelmének mérlegét szoktuk megvonni, itt is elmondhatjuk: a magyar művelődés intézete féllévszázados történelmének talán legnagyobb eredménye, hogy *volt*, és hogy *ma is létezik*. Ahogy egykori igazgatója, Széll Jenő egy alkalommal Kodály kérdésére – „mit csinál az Intézet?” – válaszolta volt: „*Fluctuat, nec mergitur.*”

Az Intézet hatvan esztendő évfordulója bizonyára megérdemelne egy szép kiállítású, vaskos, színesen nyomott, s a két emberöltőnyi idő minden lényeges eseményét és eredményét reprezentáló kötetet. Ilyen költséges kiadvány azonban semmi esetre sem lenne összhangban napjaink takarékosra szorító törekvéseivel. Emlékezzünk hát szerényen és bensőségesen!

A Budai Vigadó épületéről

A kiegyezést követően megindult gazdasági és szellemi pezsgésben egyesült Buda és Pest a XIX. század utolsó harmadában hatalmas fejlődésnek indult, ami nem nélkülözte a rivalizálás jóra serkentő elemeit sem. Buda mindinkább elvesztette a török hódítás előtt még egyértelmű szellemi és gazdasági fölényét, s az 1873. évi egyesülés után a bal parti Pest fokozatosan megelőzte a jobb parti városrészt. Buda lemaradásának egyik jelensége, hogy nagyhírű kulturális szervezeteinek nem volt méltó és megfelelő tere, működési és bemutatkozási lehetősége, hiányzott – mint akkori germanizmussal nevezték – a „Kultúrpalotája”. Megvalósítását a budai polgárok már 1892-ben, beadványban kérték a főváros vezetésétől, de a megvalósítás húzódozott. Pedig már ki is nézték erre a célra a Víziváros 1874 óta Corvin – korábban Capuziner, Mátyás, majd a Barátok – nevét viselő terén egy katonai raktárpépület helyét. A millennium évében végre kiírták a pályázatot, amit *Kallina Mór* és veje, a fiatal

Árkay Aladár nyert meg. 1898 tavaszán kezdték az építkezést, s még két év sem telt el, 1900. január 20-án a főváros polgármestere, Halmos János már át is vehette az épületet.

A csaknem háromezer négyzetméter alapterületű, kívülről nemesen klasszicizáló-eklektikus, belülről szecessziós jellegű épületben gazdag márványdíszítésű előcsarnokokat, impozáns lépcsőházat, dísztermet, könyvtárat, egyesületi szobákat és vendéglátóhelyeket alakítottak ki. A belső tereket halványzöldre festették. A földszinten kávéház, vendéglő, a lépcsőház két oldalán ruhatár, az Iskola utcai oldalon 400 személyes étterem, folytatásában a budai Polgári Kör társalgója, olvasója, játéktermei helyezkedtek el. A második és harmadik emeleten a Budai Könyvtár Egylet, a Budai Anyakönyvi Hivatal, valamint négy magánlakás kapott helyet. A századfordulón fölépített Budai Vigadót később, 1923-ban átépítették, a hangversenyterem akusztikáján javítottak, a Díszterem befogadóképességét megnövelték. Aztán még többször igazítottak az épület belső elrendezésén, így a II. világháborúig gyakorlatilag csak a főfalak, a lépcsőház és az oszlopcsarnok maradt meg eredeti formájában. Sajnos a Budai Vigadó első ötven esztendejéről igen keveset tudunk, pedig a budai kulturális élet, különösen a zenevilág fontos központja volt.

A II. világháború alatt a Budai Vigadó több bombatalálatot kapott, az épület súlyos károkat szenvedett, s a helyreállított változat már csak hozzávetőlegesen hasonlított az eredetire. Az épület történetének második felében is több átépítésre került sor, de ez inkább amolyan toldás-foldás volt, miközben az épület állaga meglehetősen leromlott. 2005-ben azután nagy külső tatarozás kezdődött, aminek során 2007 tavaszára „újjaszületik” a Budai Vigadó homlokzata. A felújításon túlmenően helyreállítják az épület külső díszzeit, visszakerülnek a párkányra az eredeti szobrok, kibontják a homlokzat korábban befalazott, kerek ablaknyílásait, visszaállítják a földszinti kávéház- és az étterem hatalmas ablakait. Még a főbejárat előtt eredetileg meglévő, fedett kocsifelhajtó is visszaépül.

A Víziváros Corvin János nevét viselő, impozáns tere ilyen módon visszakapja eredeti szépségét. A tér keleti oldalán lévő, barokk korban épült házacskáit már az ezredforduló idején rendbe hozták, több esztendeje eredeti szépségében látható a teret díszítő, 1904-ben épült Lajos-kútja is; néhány éve megújult a nyugati támfal, és most a szemünk előtt születik újjá – szürke, ráncos bábból szépséges pillangóként – a Budai Vigadó úgy, ahogyan azt 104 esztendővel ezelőtt *Kallina Mór* és *Árkay Aladár* megtervezték.

A Magyar Művelődési Intézet és jogelődjei

Nehéz, de a későbbiekhez képest ígéretes időkben, az úgynevezett koalíciós években, 1946-ban alakult meg Intézetünk – ha nem is jogi, de szellemi – elődje, a *Népi Művelődési Intézet*. Egy ilyen intézet természetesen nem akkor jön létre, amikor az alapító okiratra ráütik a pecsétet, hanem annál jóval előbb. Persze nem könnyű megragadni egy gondolat fogantatásának helyét és idejét, hacsak valaki tetten nem éri és papírra nem veti az eseményt. 1946 júniusában, Badacsonyban, Herczeg Ferenc volt nyaralójában, a Parasztpárt néhány politikusa „takti-

kai megbeszélést” tartott, amin – maga sem tudta hogyan – Németh László is részt vett. Később önéletírásának egyik fejezetében a következőképpen számol be a történekről: „Másik [téma], hogy Keresztury miniszterségével, ami már kilenc hónapja tart¹⁸, valami baj van, s azt Illyésnek kéne (akinek először felajánlották) megszilárdítani. Erről volt szó a hajdani Herczeg nyaralóban is (...) Illyés, aki az új világban valóságos sarmórré lett, élvezte a társaságot, a játékot, én azonban igazán csak akkor haraptam bele, amikor kiderült, hogy az új dolog, ami Keresztury miniszterségét megmenti, egy Népi Művelődési Intézet lesz, amely elsősorban a népi paraszt dolgozók iskoláját, a gyorsított ütemű felnőttképzést veszi programjába. (...) Illyésnek nem sokat kellett bizonygatnia, hogy ezt az intézetet ő pont az én örökségem számára találta ki; én csak dolgozzam, ő majd fedez, s már azon kapom magam, hogy pedagógiai röpiratokat írok, s tanácskozáson veszek részt.” Ebből a visszaemlékezésből azért idéztem kicsit hosszabban, mert ritka dolog, hogy egy hatvanesztendő intézmény ideájának fogantatásáról ilyen – mégoly szubjektív – látéletünk legyen.

1946. július 19-én Illyés Gyula a következő sorokat jegyezte Naplójába: „Életem legfontosabb eseményeit nincs időm feljegyezni, azokat annyira »élem«. Egyheti láz és roham után megalakult a Népi Művelődési Intézet.” Elnöke *Illyés Gyula*, igazgatója *Harsányi István*, titkára pedig *Gombos Imre* lett. Székhelye kezdetben a budapesti IV. (ma V.) kerületi Deák Ferenc utca 14. számú ház II. emeletén volt, s a vezetők és a munkatársak elsősorban a népi-nemzeti értékeket, a népi írók szellemiségét, a népi kollégiumok lendületét igyekeztek megvalósítani az Intézet keretei között. A munkatársak, *Fülep Lajos*, *Németh László*, *Simándy Pál* és a többiek, járták az országot, keresték azokat a személyiségeket, szellemi műhelyeket, akikkel kapcsolatot teremtvé elkezdhetik a munkát: a falusi és tanyai népszerűség művelődésének előmozdítását. Együttműködtek a Szabadművelődési Tanáccsal, a különböző amatőr művészeti mozgalmakkal, valamint a Táj- és Népkutató Intézettel. Illyés Gyula kiáltványt fogalmazott a falusi fiatalokhoz, címe: „*A parasztság művelődése ügyében!*” Eszerint: „Ez az új intézet a ti kiművelésed megkönynyítására, előkészítésére alakult. Szeretők gondossággal fordulj letek, vállalkozik érdeketekben a szervezésére, irányításra, segítségre, és ha kell a harcra is. Forduljatok hozzá bizalommal. Aki előbb jelentkezik, az hamarabb célhoz ér, több eredményhez juthat, annak faluja hamarabb kiszabadul a szellemi szolgaságból s a magyar demokrácia nyújtotta iskolázási lehetőségeken át hamarabb beléphet a művelt, a magyar közösségbe. Várjuk a kérők, hívók szót. Minél több helyről és minél hamarabb várjuk.”

Az Intézet lelkes, ám naiv vezetőinek hamarosan rá kellett döbenniük terveik „időszerűtlenségére”. Már a fordulat évének nevezett kommunista hatalomátvétel előtt elkezdődtek a politikai támadások, amelyek – mint Illyés írja Naplójegyzeteiben – az Intézetet nyilvánvaló szándékkal a reakció, a faszizmus és a zsidóellenesség hírébe akarják keverni...” Először Harsányi Istvánt „tanácsolták el”, majd kihasználva Illyés Gyula fél éves párizsi tartózkodását, a Keresztury Dezső helyébe került új miniszter, Ortutay Gyula 1948. október 13-i hatállyal megszüntette az Intézetet.

Ezzel körülbelül egy időben a diktatúra egyetlen tollvonással felszámolt mindenféle civil szervezetet, szakmai-szervezeti

lehetőségek nélkül maradtak az amatőr művészeti-művelődési közösségek is. Integrálásukra 1951. január 6-án a szovjet „Népi Alkotások Háza” mintájára minisztertanácsi rendelettel létrehozták a Népművészeti Intézetet, amelynek keretei közé „önkéntesen” – mint a parasztok a termelőszövetkezetbe – betagozódtak az amatőr művelődés hivatalosan megszüntetett közösségei. Szerencsére a Népművészeti Intézet igazgatója, *Széll Jenő* összhangot tudott teremteni a megszüntetett művészeti szövetségek tevékenysége és a korábban is velük dolgozó munkatársak törekvései között. Így a *Magyar Szabadszínház Országos Szövetségének* elnöke, *Muharay Elemér* lett az Intézet egyik osztályának vezetője. *Maróti Gyula* és *Perlstein Klára* révén tovább működött a Népművészeti Intézetben a *Bartók Béla Szövetség*. Folytatódott a *Néptáncosok Szövetségének* (többek között *Pór Anna* révén), valamint a *Magyar Bábjátékos Szövetségnek* munkája, itt *Hollósné Sponták Gizella* és *Kós Lajos* képviselte a folytonosságot. „A felsorolt művészeti szövetségek és társulások szellemisége és demokratikus alapokon nyugvó tevékenységük, mi több, művészetpolitikai koncepciójuk a Népművészeti Intézetben, állami keretek között is igyekezett magának érvényesülési lehetőséget teremteni.”

Széll Jenő szakmai tekintélyével és jó stratégiai, taktikai képességeivel többé-kevésbé meg tudta védeni az Intézet munkatársait a politikai szélfúvásoktól és lehetővé tette számukra, hogy munkájuk során érvényesülhessen a „tudományosan megalapozott, hiteles, nemzeti sajátosságainkhoz illeszkedő népművészeti és népművelési koncepció.” Ez az értékes és igazán maradandó ennek az intézménynek a korai időszakában. Olyan emberek tevékenykedtek itt fő-, másod- és mellékállásban, mint *Muharay Elemér*, *Martin György*, *Novák József*, *Márkus István*, *Pesovár Ernő* és *Pesovár Ferenc*. Ez a színvonal lehetővé tette, hogy a napi munka mellett elméleti-módszertani kérdésekkel is foglalkozzanak, amire nagy szükségük volt az ország szinte minden területén dolgozó lelkes amatőröknek.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően *Széll Jenő*t – aki Nagy Imre titkárságát vezette, majd a Szabad Kossuth Rádió kormánybiztosa lett – letartóztatták, és börtönbe vetették. Az Intézetet *Népművelési Intézet* névvel szervezték újjá, s ekközben megvonták a támogatást a művészeti osztályoktól, olyan kitűnő szakembereket bocsátottak el, mint *Almássy Györgyöt*, *Borbély Jolánt*, *Maróti Gyulát*, *Muharay Elemért*, *Szerb Antalnét* és másokat.

Ezt az irtóhadjáratot bizonyos *Meruk Vilmos* vezényelte, majd 1960-tól *Kiss Imre*, a Hajdú-Bihar Megyei Tanács korábbi elnökhelyettese, 1965 után pedig *Ács Miklósné* a mezőhegyesi művelődési ház volt igazgatója került az Intézet élére. Az 1960-as években fontos és értékes munka folyt az Népművelési Intézetben, amely a politika által megszabott keretek között igyekezett betölteni funkcióját. Létrejött és egyre kiterjedtebbé vált a *népművelés szakos képzés*, megerősödött a *népművelési tanácsadók* tevékenysége. Jelentős szerepet vállalt az Intézet az *épülő művelődési házak módszertani segítségében*, a *televízió és a népművelés együttműködésének szervezésében*, s a *népművelési témájú kutatások összehangolásában*. A *hatvan művelődési otthon* tevékenységére kiterjedő felmérés eredményeként értékes anyag gyűlt össze, ami lehetővé tette a művelődési intézmények társadalmi szerepének kutatását. Három népművelési *szakfolyóiratot* is kiadott az Intézet ebben az időszakban. Látszólag gazdag és eredményes, valójában azonban politikai előítéletekkel gúzsba

¹⁸ Keresztury Dezső a Nemzeti Parasztpárt tagjaként 1945. november 15-től 1947. március 14-ig volt vallás- és közoktatásügyi miniszter.

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

kötött és megalkuvásokkal terhes munka folyt ez időben a Népművelési Intézetben. A népművelési munka fő tétje az volt, hogyan és milyen mértékben lehet eltérni az ideológiai által megszabott irányoktól.

1972-től az új igazgató, Vitányi Iván kinevezése után ismét átszervezések következtek. Harangi László megfogalmazásában: „Ács Miklósné, mint módszertani igazgató maradt az általános és inkább elméleti irányító új igazgató mellett. 1980-ban kivált a Népművelési Intézetből a Művelődéskutató Osztály és a továbbiakban, mint önálló Művelődéskutató Intézet működött, melynek igazgatója Vitányi Iván lett. A Népművelési Intézet élére Benkő Éva, az Amatőrművészeti Osztály korábbi vezetője került. 1986-ban aztán, a Művelődéskutató Intézet és a Népművelési Intézet összevonásával megalakult az Országos Közművelődési Központ, főigazgatója Vitányi Iván. Az intézet két alintézetből állt: úgy-mint a Módszertani Intézet, igazgatója Benkő Éva, valamint a Művelődéskutató Intézet, amit Hidy Péter vezetett.

Vitányi Iván szakmai tekintélye és politikai kapcsolatai révén jelentős védelmet jelentett az Intézetben folyó tevékenység, valamint az itt dolgozó munkatársak számára. A minden önállóságot, szellemi árnyalatot gyanakvással fogadó egypártrendszeri diktatúra bizonyos mértékű távolfartása eredményeként az Intézet falai között számos olyan kezdeményezés születhetett, amiket csak komoly szakmai-politikai zsonglörködéssel lehetett a Tiltás – Tűrés – Támogatás zónái között elvezetni, megolalmazni, vagy éppen érvényre juttatni. Progresszív értelmiségiek kaptak itt munkát és menedéket, más-honnan kiszorult, vagy kiszorított kezdeményezések szökkenhettek szárbá az Országos Közművelődési Központ tényleges és virtuális falai között. Noha az akkoriak közül sokan még ezt a viszonylagos szabadságot is vágyaikat korlátozó ketrecnek érezték, esténként mégis azzal az érzéssel hajthatták le fejükét, hogy a ketrecben tartott „fenevadakra” általában nem, vagy csak ritkán lőnek a politikai ideológia vadászai és vadászói.

Ebben a politikai szelárnékban bújt ki a hagyomány gazdag televényéből, a *Fiatal Népművészek Stúdiójának*, a *Népművészek Szakmai Házának* gazdag virágzata, amiből aztán kibontakozott a *táncházmozgalm*, a *kézműves táborok* programjai, a *nyitott művelődési házak* kísérletei, az *irodalmi színpadok* korlátokat feszegető műsorai. Emellett számtalan olyan kezdeményezés történt az országban, ami valamilyen módon – vékony szállal, vagy erős kötéllel – a Budai Vigadóban székelő Országos Közművelődési Központ-hoz kapcsolódott. Nem hallgathatom el, hogy azokban az évtizedekben, amikor a honismereti mozgalom számára elsősorban a Hazafias Népfőnt jelentette a „korlátozva oltalmazó” intézményt, Kamarás Rezső, de főként Dömötör Sándor és Novák József révén rendkívül jelentős szakmai-módszertani segítséget kaptunk az OKK-nak nevezett művelődési intézettől.

Így lett az Országos Közművelődési Központ a melegágya számos akkoriban megszülető vagy újjászülető civil szervezetnek, mint a polgárképző népfőiskolák nyomán kialakult népfőiskolai és közösségfejlesztő mozgalomból a Közösségfejlesztők Egyesülete és a Magyar Népfőiskolai Társaság, továbbá a Bábjátékos Egyesület, a Honismereti Szövetség, a Magyar Drámapedagógiai Társaság, a Magyar Fotóklubok és Szakkörök Szövetsége, Magyar Színjátékos Szövetség, a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, a Nyitott Képzések Egyesülete, a Szabad Képző- és Iparművészek Országos Szövetsége, a Táncházt Egyesület, és

bizonyára még számos civil közművelődési szerveződés. De ezen falak között dolgozott a Társadalmi Igazságtétel Bizottsága, és még számos, a rendszerváltással összefüggésbe hozható szervezet és személy.

De ekkor már az 1990-es évek elején járunk, s 1992-ben a szabadon választott magyar kormány Művelődési és Közoktatási Minisztériuma újabb átszervezést kezdeményezett, létrehozta a *Magyar Művelődési Intézetet*. Az alapító okirat megszüntette a Kutatási Osztályt, de kibővítette a feladatokat a Népi Iparművészeti Tanács korábbi tevékenységével, valamint létrehozta a Nemzetiségi Osztályt a hazai nemzetiségek közművelődésének szakmai támogatására.

A megújuló Intézet igazgatóságára e sorok íróját vették rá. Így most akár elfogultságot is jelenthetnék be, hiszen ezt követően már nem „kívülről”, hanem „belülről” néztem, láttam és éltem a Magyar Művelődési Intézet, és a magyar közművelődés sorsát. Nem is vállalkozom az eltelt másfél évtized értékelésére, még csak bemutatására sem. Ehelyett néhány olyan írásból idézek, amelyekben meg-megcsillan valami ebből az időből. Ha talán nem is maga a valóság, de annak – égi? – mása.

A magam „korszakát” a következőképpen próbáltam egy erdélyi folyóirat számára összefoglalni: „Három és fél esztendő alatt igen sok fontos dolgot elkezdtünk, jó néhányat befejeztünk, a legtöbb elképzelésünket azonban nem tudtuk megvalósítani, leginkább pénz hiányában, néha pedig a munkatársak ellenállása miatt. Megmutatkoztak munkámban a vezetői tapasztalat hiányai: a sokat és jól dolgozót nem tudtam kellően megbecsülni; a keveset és rosszul tevékenkedőt nem volt szívem – vagy lehetőségem – elküldeni. Felügyeleti szervünk, a Minisztérium csak kinevezésemtől ígért jelentős támogatást, s én nem tudtam „kilobbizni” azokat a forrásokat, amik szükségesek lettek volna nagyobb vállalkozásokra.

Mégis, ha visszatekintek arra a három és fél esztendőre, úgy érzem, nem vesztegettük az időnket. A sok szép eredmény közül most csak néhányat említek. Valóságos offenzívába kezdtünk a hon-, nép- és hagyományismeret iskolai oktatásba való beemelésére, különösen fontosnak tartottuk, hogy a pedagógusképzésben kapja meg a jelentőségét megillető helyet. Konferenciákat szerveztünk, kiadványokat jelentettünk meg, pályázatokat, tervezeteket készítettünk, s ha a koncepció átütő sikerét nem is tudtuk elérni, talán nem túlzok, ha a mi kezdeményezésünk eredményének is látom ma a néphagyomány különböző szinteken, formákban és eltérő színvonalon történő iskolai oktatását. A minisztériumtól nagyobb támogatást csak a hazai nemzetiségek közművelődését segítő osztályunk kialakításához kaptunk. Ehhez képest a határon túli magyarokkal való kapcsolattartásra csupán saját szűkös forrásainkból fordíthattunk. Pedig halhatatlanul fontos lett volna – s az mind a mai napig –, hogy az intézményi háttérrel szinte egyáltalán nem rendelkező határon túli magyarság közművelődési célokat felvállaló civil szervezetei minél több szakmai ismerethez juthassanak a Magyar Művelődési Intézet segítségével. Ennek érdekében rendeztünk 1994-ben nemzetközi tanácskozást a kisebbségi kulturális autonómiáról, ahol a határainkon túlról érkezett magyar és a hazai nemzetiségi szervezetek képviselői „első kézből” hallhatták, hogy Európa „szerencsésebb felén” – Belgiumban, Dániában, Finnországban, Hollandiában, Olaszországban, Spanyolországban – mit és miként oldottak meg a kisebbségek kulturális autonómiája terén – és mi az, amit ott sem sikerült kiharcolniuk. Két esztendő múlva pedig – akkor már nem igazgatóként –

Kecskeméten szerveztem találkozót a határon túli magyar kulturális közösségek számára, ahol az Intézet munkájába való bekapcsolódásuk lehetőségeit beszéltek meg. Büszke vagyok továbbá arra is, hogy az Intézet Népi Iparművészeti Osztálya számára 1995-ben sikerült méltó módon felújítanunk és izléses kiállítótérre alakítanunk a Szilágyi Dezső tér sarkán lévő helyiséget.”

De az Intézet – és általában a közművelődés – helyzete mind nehezebbé vált. Egyre távolabb kerültünk a barlanglakó elődünk korában uralkodó állapotoktól. Kristó Nagy István szellemes megállapítása szerint ugyanis „utoljára akkor részesült arányosan a ’kulturális szféra’ a megtermelt javakból”. Az időben ugyanis a zsákmányból a vadászok ugyanakkora részt kaptak, mint a mágus, aki kultikus cselekedetével járult hozzá a sikeres vadászathoz: amatőr képzőművészként felrajzolta a barlang sziklafalára a bölény képét. A bölény azóta gyorsabban fut, egyre mérgesebben védekezik és – egyre soványabb. A kőbunkós vadászok pedig egyre kisebb részt hagynak a sziklarajzot készítő művészeknek. Mert nem tudják, de nem is nagyon akarják tudni, hogy a sziklarajzok varázslata nélkül kevesebb lesz a zsákmány. És nem gondolnak arra sem, hogy néhány tízezer év múlva nem a jóízűen fölfalt bölények lerágott csontjait, hanem a fennmaradt sziklarajzokat fogja értéknek tekinteni az utókor.

1995-ben rajtam kívülálló okok miatt lemondtam az igazgatóságról. Azóta Földiák András, Beke Pál és Borbáth Erika követtek egymást az Intézet élén, vállalva az ezzel járó keservesen szép – vagy talán szépségesen keserves – feladatokat. Az eltelt tíz esztendő alatt kezdődött meg és fejeződött be a Budai Vigadóban az a nagyszabású átrendezés, aminek eredményeként az épületben működő Magyar Állami Népi Együttes köré, új vezetéssel kialakították a Hagyományok Házát, átszervezve hozzá a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Osztályát, majd 2003-ban Népi Iparművészeti Osztályát is. Ez ugyan „tisztábbá” tette az Intézet profilját, de megfosztotta azoktól a munkatársaktól és kapcsolatoktól, akik és amik jó ideje emblemikus alakjai és gazdagító forrásai voltak a hagyományt őrző és éltető tevékenységnek. Persze tudjuk, hogy bizonyos fáknek jól tesz, ha időnként megnyesik, s ez által újabb, hasznosabb erőfeszítésekre készítetik. Más fák viszont nehezebben viselik a tarolást.

Az ily módon megnyesett Intézetben azóta többféle koncepció fogalmazódott meg.

Beke Pál igazgatói elképzelésében a helyi kulturális stratégiák kidolgozását és bizonyos intézeti funkciók társadalmiasítását tartotta a legfontosabb feladatnak. El kell kezdeni – írta pályázati koncepciójában – „a szakmai integráló szerepkör intézeti megszervezését és megvalósítását, a közművelődési, közösségi művelődési szakma elkülönülten cselekvő halmazainak egybe-szervezését.” „Reményt látok – írta 2001-ben – egy kulturális stratégiákkal foglalkozó, a közösségi művelődést helyben, tudatosan előre-tervező gyakorlat kialakulására, a művelődési otthonok társadalmiasítottsággal való megmentésére, a népművelési munkának az emberek igényeihez való igazítására.” „... ha sikerül fejlesztési, kutatási feladatok megoldásával, az oktatás befolyásolásával, a nemzetközi kapcsolatok tudatos építésével ismét fontos szervezetté tenni a Magyar Művelődési Intézetet, akkor előkészített állapotban kezdehetjük el az országos és helyi, kulturális, közösségi, humán stratégiákkal foglalkozó, valóban szükséges állami intézmény felépítését.”

2004 márciusában a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma elfogadta a Magyar Művelődési Intézet új Alapító Okiratát,

amely meghatározta az átszervezés legfontosabb szempontjait, és a működés fő területeit. Ez lett az alapja az Intézet „megtartva fejlesztő” programjának, ami a következőkben foglalható össze.

- „A szolgáltató rendszer működtetésével fejlesztő hatást gyakorolni a települések közművelődési tevékenységére, a közkultúra helyzetének fejlesztésére, a megyei szakmai és térségi feladatokat el látó intézményekkel, szervezetekkel együttműködve elősegíteni a gyors információáramlást, a közművelődés szervezetrendszerében partnerként együttműködni a kihívások és a napi problémák megoldásában.”

- „Módszertani tevékenységgel a mindennapokban szakmai biztonságot nyújtó, sokoldalú szakmai tanácsadást biztosítani a közművelődési szakembereknek és azoknak az önkénteseknek, akik kiscsoportokban, civil szervezetekben dolgoznak. A tanácsadás rendszerében segítséget nyújtani a döntés előkészítések szakszerűségéhez. Tevékenységébe beépíteni a nemzetközi tapasztalatokat, s azok meghonosításában közreműködni.”

- „A közművelődés, a közkultúra szervezetrendszerének és tevékenységének kutatásával elősegíteni a megalapozott, szakszerű döntéseket, hozzájárulni a közkultúra hatékony szakmai érdekérvényesítéséhez.”

- „A település és a területfejlesztés érdekében meghatározott szervezetrendszer működtetni, amely lehetőséget biztosít a közkultúra szereplőinek a hatékony térségi érdekképviseletre, a döntések felhasználóközeli helyi szakértelmen alapuló meghozatalára, a térségi sajátosságoknak megfelelő fejlesztések megvalósítására.”

- „Széleskörű kapcsolatrendszer kiépíteni a hazai közművelődés résztvevőivel, a fenntartó minisztérium vezetőivel és munkatársaival, közművelődési intézményekkel, kiemelten a megyei intézményekkel, a közművelődési szakmai szervezetekkel, az amatőr művészeti szakmai szervezetekkel, az országos hatáskörű társintézményekkel, a szakmaközi tevékenységekben érintett országos és regionális hatáskörű intézményekkel, nemzetközi szakmai intézményekkel és szakmai szervezetekkel.”

Vajon mi valósult meg a másfél évtizedes tervekben és álmokban és hogyan? Mi nem valósult meg és miért? Ezekre a kérdésekre a koncepciók kidolgozói és megfogalmazói tudnának – ha tudnának – választ adni. Vagy tudnak majd, amikor lesz megfelelő távlatuk, rálátásuk a közelmúlt eseményeire és eredményeire. Úgy érzem tehát, ma is időszerűek Földiák András gondolatai, aki az Intézet első ötven esztendejének történetét bemutató feldolgozását a következőkkel zárta, a rendszerváltást követő időre gondolva. „Számos illúzió elenyészett, a korábbi cselekvési formák elbizonytalanodtak, a pártpolitikai és ideológiai megosztottságok a nyolcvanas éveknél jóval erősebben szóltak bele a szakmai mindennapokba. Tudtuk, hogy nehéz lesz, mégsem hittük volna, hogy ennyire meg kell szenvedni az átalakulásáért. Van-e egyáltalán tere, fedezete és hiteles cselekvési formája az értelmiségi szándékoknak? – sokan teszik fel ezt a kérdést maguknak és nem mindenki találta meg a választ. Eddig talán túlságosan természetesen találtuk, hogy az általunk becstelt értékek fontosságát be kellene látni a társadalomnak. Ez most egy szabad világ, ezeket az értékeket eltiporni is szabad. De az érvényesítésükért tenni is szabad. Több meggyőző erő, jobb ügy-menedzselés, nagyobb elkötelezettség szükséges hozzá, mint gondoltuk.”

A feladat és a munka célja és értelme azonban – teszem hozzá – változatlan. Az emberi élet tartalmasabbá tételét szolgáló tevékenységek – közvetlen és közvetett eszközökkel történő – szakmai

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

és emberi gondozása, segítése folyik itt, immáron hatvan esztendeje.

A Magyar Művelődési Intézet hajója tehát – ahogy Szel Jenő mondotta, Párizs városának jelmondatára gondolva – „hányódik a hullámokon, de nem merül el”.

„Fluctuat, nec mergitur!”

Irodalom:

Beke Pál: Pályázat a Magyar Művelődési Intézet igazgatói álláshelyére. In: Szín 2001. június 3. 1 – 10. old.

Borbáth Erika: Kihívások és változások a Magyar Művelődési Intézetben, 2004-ben. Az MMI Évkönyve. Bp. 2005. 114–121. old.

Földiák András: A Magyar Művelődési Intézet ötven évének öt korszakáról In: Szín 1996. 1-2. 2 – 7. old.

Illyés Gyula: Naplójegyzetek, 1946 – 1960. Bp. 1987.

A Magyar Művelődési Intézet Évkönyve, 1993-1994. (Szerk.: Halász Péter). Bp. 1994.

Mirk László: A csángók világában benne van a magyar sorskérdések mindegyike. Beszélgetés Halász Péter néprajzkutatóval. Székelyföld 2003. 11. 103–122. old.

Németh László: Csicsikov kocsiján. In.: Homályból homályba II. Bp. 1977. 31 – 53. old.

Zakróczy Béla: Corvin tér 8. In.: Adalékok a Víziváros történetéhez I. (Szerk.: Mészáros György – Mészárosné Herczog Magdolna). Budapesti Városvédő Egyesület. Bp. 1991. 250 – 252. old.

Malinár L.

ÓRIÁS MEDVELEPKE - *Pericallia matronula* 67.
SZARVACSKÁS PITYPANG - *Taraxacum laevigata*

Malinár L.

FÉMES MEDVELEPKE - *Callimorpha dominula* 73.
MOCSÁRI NEFELEJCS - *Myosotis palustris*

URBÁN GYULA

1944 - 2006

Hatvankét éves korában meghalt Urbán Gyula, a Fővárosi Művelődési Ház igazgatója, a Területi Művelődési Intézmények Egyesületének elnöke. 36 évet dolgozott népművelőként a kultúraterjesztés, a közművelődés szakterületén. Munkássága alatt nagy szorgalommal, odaadással, az új iránti nyitottsággal és folyamatos megújulással, posztgraduális- és önképzés keretében sikeres szakmai karriert futott be. Szakmaiságát, kultúraszervező, -közvetítő, -terjesztő munkásságát és munkája eredményességét, szakmai hitelességét bizonyítja, hogy tevékenységének elismeréseként a legmagasabb szakmai, társadalmi és kormánykitüntetésekben részesítették.

1971-ben a BKV Szabó Pál Művelődési Ház igazgatójaként kezdte népművelői, művelődésszervezői, kultúraközvetítői pályafutását. Tevékenységéhez fűződik – az akkor korszerűnek számító – vállalati közművelődési struktúra elméleti és gyakorlati modelljének megteremtése, a munkahelyi művelődés struktúrájának kialakítása.

Külföldi, főleg nyugat-európai kapcsolatait felhasználva a kisközösségeket, az amatőr művészeti együtteseket gyakran vezette Európába, terjesztve a Kárpát-medence és a magyarság európaiságának gondolatát, a magyar kultúrát.

A Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat reklám-propaganda osztályának vezetőjeként – nemcsak a könyvvásárlás szépségét reklámozva – 1977-ben alakította meg az első „könyvesházat” – azóta „polgárjogot” nyert a kifejezés és a rendszer –, amelyben egy fedél alá kerültek az antikváriusi, a könyvtárosi, a könyvterjesztői és a könyvkereskedői tevékenységek, más-más érdekeltségük ellenére is.

A nemzetközi kapcsolatok erősítésével a Folklor Centrumnak, a Folklor Theater-nek aktív idegenforgalomba történő integrálásával egy új szakágazat, a kulturális turizmus megteremtését patronálta.

A folklor centrumban a magyar népzene, néptánc és a népművészeti kiállítások, vásárok ma is az intézmény tevékenységének középpontjában állnak (Muzsikás Klub, Muzsikás Gyermekek Táncszínház, Délszláv Táncszínház, népi mesterség bemutatók, népművészek kiállításai stb.)

Befogadó színházként segítette ki a színházi szakmát (pl. a Nemzeti, a József Attila, a Déryné Színházakat átépítésük során, vagy a Soproni Petőfi Színházat, budapesti telephelyeként), de egyéb színházakkal is kapcsolatot tartott, akciók során, így a Karinthy Színpaddal, a Strucc Színházzal, a Kör Színházzal stb. – helyet adva működésüknek. Mindemellert működött saját Pódium- és Kör Színházát.

A klub és az amatőr művészeti mozgalom támogatása évtizedek

óta fontos és igen eredményes részfeladata az általa vezetett intézménynek. (A több mint 36 éve folyamatosan működő Modern Táncklub, a Hobby Klub, a Repülés Baráti Kör, a Nyugdíjas Klub, vagy a 20 éve működő Újítók és Feltalálók Klubja).

Az intézmény népművészeti, népi iparművészeti vásárok szervezésével színesíti a húsvéti, karácsonyi, nőnap stb. ünnepek és kereskedelmi akciók kínálatát.

1978. óta fő szervezője a központi, városligeti majálisok, júniálisok kulturális programjainak. (1990-ben a római pápa budapesti látogatása idején az SzFMH versenytárgyaláson nyerte el – a Fővárosi Önkormányzat pályázati kiírásán – a rendezvények kizárólagos kereskedelmi ellátásának jogát (vendéglátás, kegytárgy, souvenir).

Országos és fővárosi szintű versenyek, vetélkedők szervezőjeként is bizonyította sokoldalúságát (Körösi Csoma Sándor Vetélkedő, Munkavédelmi Ki-mit Tud? stb.)

Urbán Gyula, miközben folyamatosan jó eredménnyel tanult és képezte magát, maga is átadta tudását, tapasztalatait kollégáinak, pályatársainak, vagy a népművelői, a kulturális szervezői pályára készülőknek. A Ho-Si-Min – majd jogutódja – az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola kihelyezett budapesti tagozatán – óradóként – művelődés-, vezetéleméletet és vezetés módszertant tanított könyvtárosok, népművelők részére.

Gyakran vett részt – mint a NKÖM közművelődési szakértője – szakértőként pályázatok, pályadíjak elbírálásában, vagy új közművelődési projektek megalkotásában.

Sikeres, 36 évet meghaladó művelődésoththon igazgatói, közművelődési szakértői, tanári tevékenységén túl társadalmi, szakmai és civil szerveződések tagja, vagy alapítója, vezetője volt. Aktív tevékenysége során országszerte ismert és elismert szaktekinetely, hiteles művelődéseméleti és gyakorlatvezető.

1979-ben alapító tagja a Magyar Népművelők Egyesületének, azóta, 27 éve megszűnés nélkül, folyamatosan, egyedüli választott tisztségviselője, az Elnökség tagja.

Elnöke volt – alakulásától megszűnéséig – az MNE Munkahelyi Művelődési Szekciójának. Alapító tagja és titkára volt mindvégig a Kulturális Turizmus Egyesületnek, valamint ügyvezetője az Art-Tour' Kulturális Kft-nek.

Tagja volt még a Szőnyi István Baráti Körnek, a Fővárosi Idősek Otthona Szülői Munkaközösségének, a Budapesti Népművelők Egyesületének és a Kultúraközvetítők Társaságának.

Alapítója és haláláig titkára a Művelődési Intézmények Megyei és Regionális Kulturális Szerveződések Országos Szövetségének és az Igényes Televíziót Igénylők Társaságának.

Tagja volt az MSZP Közművelődési Tagozata Választmányának, a Csekovszky Árpád Művészeti Alapítvány Felügyelő

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

Bizottságának, 1998-tól 2005. áprilisáig a Budapest XVII. kerületi Önkormányzat Tájékoztatói és Kulturális Bizottságának, valamint megszűnéséig a Rádió 17. felügyelő bizottságának

1990-től egyik alapítója, folyamatosan vezetője, elnöke a Szakszervezeti és Munkahelyi Művelődési Intézmények Egyesületének, majd jogutódjának, a Területi Művelődési Intézmények Egyesületének.

A napjainkban mintegy nyolcvan intézmény szakmai érdekvédelmét, -képviselését ellátó Egyesület története – megalkakulása óta – szakadatlan küzdelem a megmaradásért, az értékmentésért, a közművelődési folyamatok finansziális hátterének megteremtéséért.

Az elmúlt több mint három évtized alatt szerzett szakmai tapasztalatait, kiépített széleskörű kapcsolatrendszerét mozgósítva Urbán Gyula vezetésével az Egyesület számos feszültség, a fennálló alulfinanszírozottság ellenére, a tradíciók megtartása mellett megújulva él, meg tud felelni az új elvárásoknak és kihívásoknak. Az intézmények 2005-ben közel 39 ezer közművelődési esemény és – mintegy fél-országnyi lakosságot meghaladó – közel ötmillió látogató házigazdái voltak.

Ez az egyesület, mely nevesítve szerepel az 1997. évi CXL törvényben és a módosítási javaslatban is, tagintézményeivel együtt több mint kétmilliárd forinttal gazdálkodik.

Urbán Gyula személyiségének, empatikus készségének,

képességeinek, aktivitásának, szakmai hitelességének is köszönhető, hogy a rendszerváltás után is fennmaradt a nemzeti kulturális örökség részét képező művelődési intézményrendszer, az ország „legolcsóbban” működtetett, kulturális alapfeladatok ellátó és szolgáltató intézményhálózata.

Szerény, de aktív, céltudatos közösségi ember, aki pályafutása során mindig alárendelte személyiségét a közösségi érdekeknek.

Tevékenységét, nevét országszerte ismerik, elismerik a szakmában dinamikus magatartása, szakmai múltja, teljesítménye, és nem utolsósorban sajtópublikációi miatt is. Ezt prezentálják eddigi szakmai, társadalmi, állami kitüntetései. Azon kevés művelődéspolitikai szakember közé tartozik, akik 27 éve folyamatosan maradandót alkottak.

1979-től a Fővárosi Művelődési Ház – mint módszertani központ – igazgatója lett. 29 éves FMH-béli igazgatói tevékenysége során tovább erősítette a nagy múltú intézmény szakmai rangját, tekintélyét.

Urbán Gyula 36 éves kiemelkedő szakmai, művelődéspolitikai, oktatói és gyakorlati munka múltat hagyott hagyatékul, s benne a 16 éve alapított, működő Területi Művelődési Intézmények Egyesületét.

Szakmai iskolai végzettségei:

KLTE Bölcsészettudományi Kar Felnőttnevelési és Közművelődési Tanszék,
Idegenforgalmi, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola Vállalkozás és Marketing
Szaküzemgazdász Szak.

Szakmai munkakörei:

1971-77-ig BKV Szabó Pál Művelődési Ház igazgató,
1977-78-ig Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat
Reklám Propaganda Osztály osztályvezető,
1978-tól jelenleg is a Fővárosi Művelődési Ház igazgatója és
1991-től az SZMMIE, majd jogutódjának, a TEMI-nek az elnöke

Kitüntetései:

1984. Szocialista Kultúráért,
1986. Szocialista Kultúráért,
1988. Magyar Népművelők Egyesületi Plakettje,
1993. Szakszervezeti Művészeti és Kulturális Díj,
1993. Bessenyei György Díj,
1996. A Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje,
1999. Magyar Népművelők Egyesülete Plakettje,
2000. Közösségi Művelődésért Díj – TEMI
2001. Ezüst Gyűrű Díj – a Művelődési Intézmények

Megyei és Regionális Kulturális Szerveződések Országos Szövetsége

A TEMI elnöksége

RÓZSA GÁBOR

1944-2006

Kedves Gábor,

tudom hogy ez a levél – fizikai értelemben – már nem jut el Hozzád, de mégis leírom mindazt, ami eszembe jutott Gabriella szomorú sorait olvasva. Neked nem kell emlékezned rá – bár memóriádat ismerve pontosan tudod, tán még a napját is –, mi akkor ismerkedtünk meg, amikor a **Fridrich fényirda** sorsa Szentesen még nagyon is kérdéses volt. Magam is írtam nem egy, nem két levelet, cikket annak érdekében, hogy az épület megmeneküljön, hogy ipartörténeti műemlékként szolgálja az utókort. Tudod, én a fotográfia iránt érzek különös elkötelezettséget, Te minden iránt, ami értéket, kultúrát, tudást, emberek közötti kommunikációt jelenthet. Ez a **teljesség** és sokoldalúság nekem mindig is nagyon imponált, és ritka találkozásaink során feltöltött pozitív energiával. Ráébresztett arra, hogy valójában minden mindennel összefügg, egyik dolog a másiktól következik, és ha érteni akarom az egészet, figyelnem kell a részletekre is.

Nagyon-nagyon örültem, amikor először átléphettem az újjáépített régi műterem küszöbét, legfőképpen Neked köszönhetően. Olyan **gyöngyszeme** ez a magyar fotográfia történetének, amelyhez hasonló közelben, távolban nem található. Ha semmi mást nem tettél volna egész életedben, csak a műterem megmentését, már okom, okunk lenne munkásságodra emlékezni. De én is, mások is tudják, hogy gazdag és teljes életművednek ez csak **EGY epizódja**.

Mindig örömmel töltött el, ha levelet hozott Tőled a posta – persze nem túl függően, olykor az események után –, s olvasva gondolataid, mindig beleképzeltem magam abba a térbe, ahol éppen Rád figyelnek. Rád, de mégis arra, amit mások figyelmebe, mások **intellektuális gazdagodására** ajánlottál.

Azt is megfigyeltem, hogy a hírlevelek, tudósítások – amik Tőled érkeztek – egyre kisebb betűvel szedettek. Ennek magyarázatát is megfogalmaztam magamnak. Valószínű, hogy a rendelkezésre álló erőforrások Körülöttem ugyanúgy nem nőttek, mint máshol sem, közlendőd a világgal viszont mindig szaporodott. Így aztán ugyanakkora felületen egyre több csábító program, esemény jelent meg. És nemcsak a tények – évszámok, dátumok, nevek, helyszínek –, hanem az **OKOK** is, amiért történik mindaz, amit szervezel, rendezel, írsz! Megtudhattuk, **mit gondolsz** arról, ami előtt tisztelegsz, ami előtt másokat is főhajtásra kérsz.

Nekem kevés jó tanárom volt. Te nem is voltál hivatalosan sohasem. A tehetségtelen, saját életét is unottan élő pedagógusokkal a különféle iskolákban rengeteg időt kellett eltöltenem, kötelező volta miatt. Veled elég volt egy **órát beszélgetni** ritka találkozásaink során (beszélgetni? – Téged hallgatni!) ahhoz, hogy magamra találjak, hogy újra felfedezek bizonyos értéket, ami miatt érdemes dolgozni.

Utolsó és hosszabb ideig (??? egy hétig) tartó találkozásunk során még vagy száz hasonszőrű fotós ismerhette meg **bámulatos elméd**, kötődésed a helyhez, magával ragadó történeteid és közben persze azt a helyet, azt a várost, amely éppen befogadta a Fotóművészeti Nyári Egyetemet. Sokféle oldaladról ismert Téged Szentés polgársága, de annak idején megállapítottam, hogy **fotómodellként** is feltűnést keltettél. Miközben beszéltem

a városnéző sétákon, bizony sokan örökítették meg és vitték magukkal **birtokba vett képmásod**, mert tudták, hogy **MÁS VAGY MINT A TÖBBI!** A többi embertársunk, aki befelé fordulva, saját gondjával-bajával eltelve siet el mellettünk nap mint nap az utcán. S nem figyel a világra, másokra, a kulturális örökségre. Gyarapítására pedig végképp nem. Nem ismeri a **szenvédélyt** – melynek tárgya ugyanúgy lehet a helytörténet, a jó bor, egy szeretnivaló asszony, mint bármi (bárki) más is. Beszéltél és fényképeztek. Irigyeltek a képek láttán. Persze jó értelemben, mert **büszke is voltam** ismeretségünkre. Annak pedig különösen örültem, hogy nemcsak én, mások is felfedezték **kisugárzásod** – akik pedig nagy valószínűséggel **életükben először és utoljára láttak Téged** azon a nyáron.

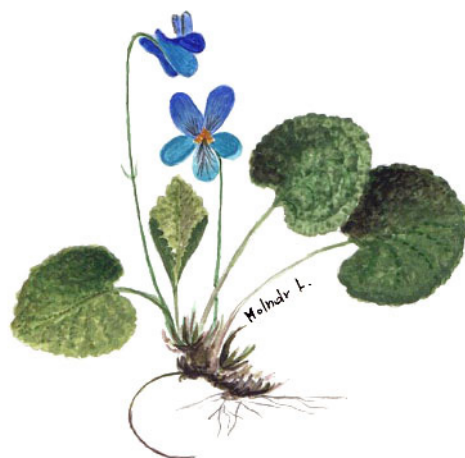
Kedves Barátom, ezeket a gondolatokat közvetlenül Neked már nem mondhatom el, de **Feleséged** és **Gyermekeid** által biztosan eljutnak Hozzád. Nekem – nekünk – pedig megmaradnak a fényképek, az emléked, a pozitív energiád, az élet szeretete, a **tudás elegáns hatalma**, a beszéljünk egymással **EMBEREK** egyszerű tanítása, a szülőföld tisztelete, az elődök megbecsülése. Nekem **ajándék** volt Téged megismerni, sokat tanultam Tőled – néhány óra alatt! Többet, mint bármelyik iskolában, az évek során.

Szégyellem, de miközben magamat fotósnak hiszem és gondolom, egyetlen fényképet sem készítettem Rólad, amikor még tehettem volna. Bocssás meg, de Te vagy az oka! Magyarázkodásnak tűnhet, de **eszembe sem jutott hogy elmész valaha...**

Folytasd odaát azt, amit itt abbahagytál, mert mindig és mindenütt lesznek, akik Rád figyelnek, tértől és időtől – **földi és égi dimenzióktól** – függetlenül.

Tisztelőd (és ha elfogadod barátod): **gyl.**

Rózsa Gábor (1944-2006) Szentés város helytörténésze, népművelője, a Fotóművészeti Nyári Egyetem idegvezetője volt.

Illatos ibolya – Viola odorata

LEHEL LÁSZLÓ-DÍJ

2006

Lehel László népművelő 1974. óta dolgozott a kultúra területén. A Petőfi Csarnok Ifjúsági Szabadidő Központ intézményének felépítője, szellemiségének megálmodója és megvalósítója volt. Szakmai munkásságára a nyitottság, a kreativitás, a színvonalas szakmai munka iránti elkötelezettség, az emberiség és a kollegák segítése volt jellemző. Megkülönböztetett felelősséget érzett a felnövekvő generációk iránt. Magas színvonalú szakmai tevékenységét a közművelődési szakmában mindenki elismeri. Munkásságáért elnyerte – többek között – a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését. 2003-ban bekövetkezett halála kettétörte pályafutását.

*

Kollegái és tisztelői úgy gondolták, hogy ennek a kiváló szakembernek az emlékét szakmai díj formájában is ápolni kell. Ezért összegyűltek, és az alábbiakban állapodtak meg:

A Lehel László-Díjat minden esztendőben egyetlen népművelőnek (ma közművelődési szakembernek, művelődésszervezőnek is hívják) ítéli oda egy 5 tagú bizottság. Tagjai: Antal Gábor (a Budapesti Népművelők Egyesületének elnöke), Borbáth Erika (a Magyar Népművelők Egyesületének elnöke), Horváth György (a Vas megyei Művelődési és Ifjúsági Központ volt igazgatója), Lehelné Ecsődi Judit (a névadó özvegye) és Romhányi András (Lehel László szakmatársa és barátja).

Az elismerést azon személy kaphatja meg, aki az ifjúság igényes művelődési és szórakozási lehetőségeinek megteremtésében hosszabb időn keresztül végzett munkájával kimagasló eredményt ért el, vagy, aki a pályakezdő- vagy perifériára szorult kollégák számára lehetőséget adott, hogy kibontakozhassanak, illetve, aki a közművelődési szakma közösségéért, szakmai összefogásáért sikeresen tevékenykedett. A díj életmű elismeréseként is odaítélhető. A díjat minden év szeptember 27-én, Lehel László születésnapján, az éppen kitüntetett szakmatárs munkahelyén adják át ünnepség keretében. A kitüntetést egyszer lehet csak elnyerni, azaz ugyanazon személy kétszer nem kaphatja meg. Ugyanakkor posztumusz elismerésként is adható.

A díj maga egy – Király Vilmos szobrászművész által alkotott – bronzérem, amelyen Lehel László arcképe van dombormű formában. Jelképezi az együttérzést, a kreativitást, az igényességet, a szeretetet, a segítőkészséget, a szolidaritást. Háttaladálába bele van vésve egyenként a díjazott neve és a kitüntetés éve. A díj mellé oklevél is jár. A mappában mellékelve van a díjazott méltatása is.

A díjat első alkalommal, 2005-ben Józsa Kálmánné, a nagyrábéi Kossuth Lajos Művelődési Ház igazgatója vehette át.

2006. szeptember 27-én a martfői Városi Művelődési Központ és Könyvtár várta mindazokat, akik **Fróna Katalint**, a ház közművelődési munkatársát jöttek ünnepelni. 17 órakor Asztalos Árpádné Enikő köszöntötte a – mintegy 100 fős – vendégkoszorút; majd bemutatta a Lehel László-díjat képviselő kollegákat. A díj Bizottságából (kuratóriumából) csak Horváth György hiányzott; míg a Kezdeményező (akik útjára indították a Lehel László-díjat) is csaknem teljes létszámban ott vol-

tak (Antal Gábor, Brüll Edit, Földiák András, Galambos Róbert, Kovács Lászlóné, Lehelné Ecsődi Judit, Prém János és Romhányi András, csak Vadász János nem tudott megjelenni betegségé miatt). A vendégek között ott volt Lehel Mária, Lehel László testvérhúga is.

A köszöntő után a MIX (Martfői Ifjúsági Közösségi Színtér) fiataljai adtak rövid műsort Fróna Katalin tiszteletére, akinek addigra sikerült felszárítani örömkönnyeit. A vers- és zeneválasztásból, a produkciók hangulatából sugárzott, hogy a program Katának szól; hogy a háttérben sok-sok szeretet munkál.

Ezután Romhányi András beszélt Lehel Lászlóról, az emberről, a szakemberről és kollegáról, majd a videó segítségével néhány percre odaidézte a terembe a díj névadójának személyét is. Földiák András a Lehel László-díj keletkezésének történetét és az elismerés elnyerhetőségének feltételeit ismertette. Prém János mondta a laudációt.

Fróna Katalin népművelői munkájában az a különleges, hogy tisztában van a fiatal korosztály sajátosságaival. Tudja azt, hogy az ifjúság, a személyiség fejlődésének legfogékonyabb, egyben legválóságosabb szakasza. Tudja azt, hogy a fiatal keresi a kortárs csoportokat, mert azonosak a gondjaik: a pályaválasztás, a beilleszkedés, a párkeresés, a családalapítás nehézségei; az önismeret az önbizalom hiánya. Tudja azt is, hogy a fiatalok számára a társadalmon belül szükség van egy sajátos közegre: közösségre, klubra. Felsorolni is sok, mi mindent tett a fiatalokért és a gyerekekért. 25 éve dolgozik a közművelődés és közösségfejlesztés területén. Tevékenysége során megújította a művelődési intézményben folyó ifjúsági munkát. Katának meghatározó szerepe volt abban, hogy 2006. február 28-án az Észak-alföldi Regionális Tanács „Ifjúságbarát Önkormányzat” díjat adományozott Martfű Város Önkormányzatának. Nemcsak munkaköréből következően, hanem belső indítatásból, állampolgárként – munkaidőben és szabadidőben egyaránt – azon munkálkodik nagy lelkesedéssel, hogy a fiatalok közösségekben tevékenykedő, felelősen gondolkodó és cselekvő állampolgárrá váljanak. Fróna Katalin az ifjúság igényes művelődési és szórakozási lehetőségeinek megteremtésében hosszabb időn keresztül végzett munkájával kimagasló eredményt ért el; ezzel érdemelte ki, hogy ő kapja 2006-ban a Lehel László-díjat.

A Lehel László-díj plakettjét Romhányi András, a mappát az oklevéllel és a méltatással Borbáth Erika adta át, míg Lehel László özvegye egy gyönyörű virágcsokorral köszöntötte a díjazottat.

A meghatódottságtól örömkönnyekkel küszködő ünnepelt köszönetet mondott azoknak, akik felfigyeltek tevékenységére, és felterjesztették őt. Megköszönte igazgatójának, Asztalos Árpádnéknak, hogy munkája során nemcsak kollegája, de igazi vezetője is volt. Ezután az est legszebb pillanata következett. Fróna Katalin a teremben ülő fiatalokhoz szólt, székeikből felállította őket. Azt mondta, hogy miattuk van értelme az egész munkának, s a kitüntetés az ő érdemük is. S a csoda megtörtént: az addig vendégként ülő fiatalok egyszeriben résztvevők lettek, az ünnepség teljes jogú tagjaivá emelte őket az ünnepelt.

Majd az ilyenkor szokásos koccintás és sajtónyilatkozat következett, mialatt a budapesti vendégek az igazgató asszony ka-lauzolásával megtekintették a martfűi művelődési házat.

A Lehel László-díj másodsorra történt átadása ismét szép nap volt a közművelődési szakma életében; szívdobbanás, ami tovább éltet.

FELHÍVÁS

A Lehel László-díj alapítói felhívással fordulnak szakmabe-liekhez és kívülállókhöz, hogy tegyenek javaslatot az általuk alapított

LEHEL LÁSZLÓ-DÍJ

2007. évi odaítélésére.

A felterjesztést írásban kell megtenni. Ennek tartalmaznia kell a javasolt szakember adatait (név, lakáscím, telefonszám), szakmai pályafutását röviden, valamint a javaslat indoklását.

A felterjesztés elküldésének határideje: 2007. április 30.

Cím: Romhányi András Budapest XIX. Baross utca 48. 1192

A szakmai elismerés köré támogató csoport is szerveződött. Ehhez bárki csatlakozhat. A felajánlott összeget a Budapesti Népművelők Egyesületének a 11706016-20816357-es Lehel László elnevezésű számlaszámára lehet befizetni.

Romhányi András
06-30/297-40-21

SZENDEREK - (Sphingidae) - szárnyak alsó oldala

Halálfejes szender
Acherontia atropos

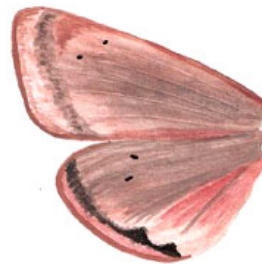
Fagyalszender
Sphinx ligustri

Hársfa-szender
Mimas tiliae

Kutyatej-szender
Hyles euphorbiae

Piros szender
Deilephila porcellus

Szőlőszender
Deilephila elpenor

Molnár L.

Molnár L.

MEDVELEPKÉK - (Arctidae) - szárnyak alsó oldala

Füstös medvelepke
Phragmatobia fuliginosa

Cigány-medvelepke
Phragmatobia caesarea

Metelka medvelepke
Rhiparioides metalkana

Közönséges medvelepke
Arctia caja

Fekete medvelepke
Arctia villica

Díszes medvelepke
Arctia festiva

A MAGYAR KULTÚRA ŐRTÁLLÓI BUDAVÁRBAN

A Magyar Kultúra Alapítvány méltatása a MÁRTON ÁRON emlékéremmel történt kitüntetésén

„Kulturát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának” – írja **Kodály Zoltán**.

A nemzeti kultúra és a múlt értékeinek áthagyományozását az utódokra állami, egyházi és más közösségi intézmények, szervezetek sokasága segíti minden államban. Magyarországon is. Nehéz a helyzetük azoknak a nemzeteknek, amelyeknek nincs önálló államiságuk, s azon kisebbségeknek, nemzetrészeknek, amelyeknek nincs autonómiájuk. Ők idegen államok keretében, más nemzetek uralma alatt igyekeznek megőrizni nyelvüket, kultúrájukat, múltjuk örökségét. Még súlyosabb azok helyzete, akik szórványban és egymástól távol élnek, s csak igen kevés anyanyelvű intézmény és szervezet szolgálja megmaradásukat. Az ő létharcuk, védelmük az anyaország támogatását igényli. A magyarság egyharmadát alkotó nemzetrészt, az elcsatolt határon túli régiókat és a külföldi magyar diaszpóra sorsával, anyanyelvének, kultúrájának ápolásával a szovjet-kommunista megszállás alatt működő hazai államvezetés nem törődött, sőt az időnként megnyilvánuló civil szolidaritást, együttműködést is az államrendet veszélyeztető nacionalista elhajlasként kezelte és büntette. Ezt számos kiválóságunk pere, száműzetése, leváltása, szilenciája, sőt a Bethlen Gábor Alapítvány hatévi engedélyezési processzusa során is megtapasztalhattuk.

Az 1987. szeptemberi lakiteleki találkozón nyomán fölerősödött nemzeti demokrata mozgalom, a diktatúra alapját adó szovjet-kommunista birodalom összeomlása, és a tökéletes rendtérhódításával ötvözött hazai rendszerváltás folyamata, valamint a keresztény-nemzeti pártok választási győzelme esélyt adott a nemzeti megújulás programjának megvalósítására, a határon túli nemzetrészek és a nyugati magyar diaszpóra kulturális integrálására, a magyar kultúra újjáteremtésére... A rendszerváltás első éveiben a diktatúra szerveinek és intézményrendszerének felszámolása, gyökeres, demokratikus irányú átalakítása, sokszínűségének bátorítása lett a cél. Félő volt azonban, hogy az örökségül hagyott államadósság törlesztési kényszere miatt a pártállami nomenklatúrából átvedlett privatizátorok – a kapitalizmus büvkörébe került túlbuzgó rendszerváltók közreműködésével – ismét kisajátítják, olcsón magánosítják a közvagyonot... Ennek megakadályozására szövetkezőknek sikerült a rendszerváltás újszülött vállalkozóitól jónéhány kulturális középületet, intézményt alapítványi formában, az MKM támogatásával, nemzeti kulturális intézményként átmenteni, közcéllra fenntartani. Közéjük tartozik az egykori Pénzügyminisztériumnak, majd a Műegyetem kollégiumának otthont adó Budavárban, a hatalmas neogótikus épületvágon, amelyet a **Magyar Kultúra Alapítvány** vett tulajdonába, s a határon túli magyar kultúra megőrzése, támogatása érdekében úgy működtet, hogy **missziós munkáját a Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriuma MÁRTON ÁRON emlékéremmel jutalmazza.**

Az alapítványt 1992-ben hozták létre, több neves tudós, művész, közgazdász „bábáskodása” mellett, abból a célból, hogy az épület a magyar kultúra köztulajdonaként, a hazai és határon túli szellemi és kulturális élet közötti kapcsolatot szolgálja, annak éltetését, ápolását segítse. Nem volt előzmények

nélküli az a kulturális misszió, amelyet a Magyar Kultúra Alapítvány felvállalt, hiszen a 1980-as évektől olyan intézmények működtek itt, amelyekben a rendszerváltást előkészítő értelmiségiek találkoztak. Ezen intézmények szellemi- és kapcsolati tökébázisán szervezték meg a magyarság budapesti kulturális és kapcsolatteremtő központját; szolgálva az együttműködést is.

Az épület felújításának, fenntartásának, az alapítványi szervezet működtetésének fedezetét vállalkozói munkával termelik meg. Egyrészt **Hotel Kulturinnov** névvel, 16 szobás szállodát működtetnek. Másrészt évi mintegy **300 vállalkozói rendezvény** szerveznek: kongresszusok, konferenciák, fogadások, bállok, koncertek, kiállítások, tanfolyamok, termékbemutatók, esküvők teszik színessé a Ház életét. Harmadrészt méterről méterre haladva a belső felújítással, **irodákat adnak bérbe.** Végül vállalkozások létrehozásában működnek közre, mint pl. az épületben lévő **Magyar Borok Háza.** Közében működik a **Litea Könyvesbolt és Teázó,** amely az igényes könyv- és CD kínálaton túl a hazai és határon túli magyar könyvek elismert bemutató központja.

Az Alapítvány kuratóriuma: **Csoóri Sándor (elnök), Dobos László, Egyed Albert, Jókai Anna, László Ervin, Lászlóffy Aladár, O'sváth György, +Teller Ede, Tókes László.**

Igazgatója: Dr. Koncz Gábor, aki kisszámú munkatársi törzsgárdával megalakulása óta működteti a Székházat. Állandó forráshiánnyal, olykor a lét-nemlét határát súrolva, a minőség elv érvényesítéséért küszködve, értéket őrizve, éltetve és teremtve, számos új művészeti törekvést, külföldi magyar művészt, írókat bemutatva, pártfogolva működtek az elmúlt másfél évtizedben.

A Magyar Kultúra Alapítvány Székháza nemcsak elismert rendezvényi helyszín a fővárosban, hanem **a világ magyarságának jelentős kulturális központjává vált az elmúlt évtized során.** Az Alapítvány egyre növekvő számban szervezi saját rendezvényeit (melyekhez zömmel pályázati úton szerzi meg a forrásokat), évi 50-60 alapítványi programmal (művészek, írók fellépése, zenei bemutatók, kiállítások, színházi előadások, vetélkedők) segíti, ápolja, erősíti a hazai, a Kárpát-medencei és a nyugati magyarság kulturális kapcsolatát.

A Magyarok Világszövetsége alapításának 60. évfordulóján – 1998-ban – **„A magyar kultúra külföldi műhelyei a harmadik évezredben”** címmel a világ negyven országából érkezett kétszáz kulturális szakember, egyesületi vezető részvételével háromnapos konferencián alakítottuk ki az MVSZ kulturális és nemzetstratégiai programját – többek között a MÁÉRT és a Magyarok Háza koncepcióját is. A jövőbeni hazai közreműködők között számoltunk a DUNA TV-vel, a Magyar Kultúra Alapítvánnyal, az Anyanyelvi Konferenciával, a Balassi Bálint Intézettel, az Illyés Közalapítvánnyal, sőt a Határon Túli Magyarok Hivatalával is. Az akkor kialakított nagy közös program emberi-intézményi háttere azóta jórészt eltűnt, forrásai folyamatosan csökkennek, de ami abból megvalósult, azért aránylag a legtöbbet a Magyar Kultúra Alapítvány tette.

Kiemelkedő a Kárpát-medencében, a határainkon túl élő magyar nemzetrészek élő kultúráját, művészetét bemutató nagyszabású rendezvénysorozata, a **„Régiók Találkozása”** – **Szilaveczy**

Csilla szervezésében. Az immár egy évtizede Szent István király ünnepével kezdődő és a Magyar Kultúra napjával záródó kulturális események keretében a határon túli magyarok Budavárban találkoznak egymással és az anyaországi közösségekkel. A programok közül jelentős Kárpát-medencei közös kulturális ünnep az évente augusztusban, illetve szeptemberben rendezett „**Kárpát-medencei Napok**”, amelyen az idén az „**Írott szóval a megmaradásért**” jegyében a kárpát-medencei irodalmi és kulturális folyóiratok, a könyvkiadók és szerzők kétnapos tanácskozása és bemutatkozása zajlott. Sajnos eléggé kis számú anyaországi kolléga részvételével. December 8-10 között lesz a tizedik alkalommal rendezendő **Budavári Mézes-napok**, amelyen az adventi és karácsonyi ünnepkör hagyományait és szokásait elevenítik föl a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi és délvidéki hagyományörző csoportok, táj jelegű ínyencségek kóstolójával, s mézeskalács és kézműves vásárral.

Hagyománnyá vált a **Magyar Kultúra Napja** január 22-i és a **Költészet Napja** április 11-i közös kárpát-medencei ünnepe, míg a tavaszi **Karikatúra Fesztivál** egyfajta „kísérlet a bánat ellen”. E fővárosi találkozók megadják a „megjelenés, bemutatkozás, az élni érdemes” élményét, ahol tapasztalatot cserélhetnek korábban nem látott más magyar régiók képviselőivel, megismerkedhetnek azok sajátos kultúrájával, a kisebbségi gondok megoldásának eltérő módjaival is. A Kárpát-medencei napok műsoros rendezvény-sorozata a Szentháromság-téren hozzájárult a budavári kézműves kiállítás és kirakodó vásár létrehozásához, a találkozókhoz a budapesti közönséggel és a turistákkal is.

A nyugati magyar diaszpóra az elmúlt fél évtizedben kapott jelentősebb helyet a MKA életében. Helyet adnak, és kiállításokat szerveznek a rendkívül aktív **Magyar Emlékekért a Világban Egyesület**, az **Ausztrália Magyar Baráti Kör** és a **Panorama Világklub** rendezvényei számára.

Igen hasznos kísérlet a **Dr. Seres Zsuzsa** igazgatóhelyettes vezetésével, az Apáczai Közalapítvány támogatásával folyó **KAPOCS-program**, amely a távoli földrészek magyar egyesületi és kulturális vezetői számára rendezett kéthetes szakmai továbbképzés, rendkívül gazdag és sokszínű programmal, ismeretanyaggal. Eddig Ausztrália és Dél-Amerika küldöttei összesen mintegy félszázan vettek részt és kaptak egymástól is olyan életeményt, ismeretanyagot, tapasztalatot, ami új lendületet nyújt „az otthoni magyar munkában.” Az Alapítvány munkatársai programjaikat a határon túliak szellemi, szervezési és személyes részvételével szervezik, tehát nem nélkülük és nekik, hanem velük és közösen mindnyájunknak. Ezzel a résztvevők világlátásához, tájékozódásához, értékrendjük, jó érzésük kialakításához, megőrzéséhez és megélhetésükhöz is hozzájárulnak.

Szemle, kulturális kapcsolatok szövődnek itt, a magyar történelem e jelentéssel bíró jelképes helyén, a Szentháromság téren, ahol mindig történik olyan kulturális esemény, amelyre a hazai és határon túli magyarságnak érdemes odafigyelnie. Ebben az évben rendezték a Bartók-jubileumot, felejthetetlen hangversennyel, s 1956-ot számtalan kiállítással, konferenciával, emlékező előadói esttel. Az Alapítványnál szellemi otthonra találnak a határon túlról érkező magyarok, ahogyan azt **Koncz Gábor igazgató** fogalmazza köszöntésükkor: otthonról hazaérkeznek.

A kettős állampolgárság megadásáról szóló 2004. december 5-i népszavazás fiaskója, majd a magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulás ünnepének megcsúfolása után leszámolhatunk a magyar rendszerváltás számos illúziójával. Engedjék meg, hogy zárásul a megszolgált kitüntetés névadójának, **Márton Áronnak** idevonatkozó prédikációjából idézzek mindnyájunk okulására: „A vi-

lág új rendjének a sorsa közvetlen érdeke és személyes ügye mindenkinek. Természetesen nagyobb felelősség terheli azokat, akiknek a kultúra áldásából több jutott. A történelmi idők történelmi feladatára szólítanak, és legyünk tisztában azzal, hogy az erkölcsi alapokon tervezett új rendet csak erkölcsükben megújult nemzedékek építhetik fel. A lelkiismeretvizsgálat után tehát tartsunk bűnbánatot. Vetkőzzük le a régi embert, a gyáva és képmutató keresztényt. Elmélkedjük át az igazságosság jelentését minden vonatkozásban, és elmélkedjük át a szeretet tartalmát egész mélységében.” (1947 okt. 26-án Kolozsvárt, Krisztus Király ünnepén)

További eredményes munkát, nagyobb megbecsülést, igazságosabb támogatást kívánok a kitüntetett Alapítvány igazgatójának és munkatársainak, s révükön a határon túli magyarságnak. Köszönöm a figyelmet!

Budapest, 2006. november

Bakos István

Kitüntetések a magyar szolidaritás ünnepségén Budavárban

A **Háromszék** című sepsiszentgyörgyi napilap szerkesztősége kapta az idén a BETHLEN GÁBOR-díjat. Kovács István méltatása után a kitüntetést Farkas Árpád főszerkesztő vette át. A testület a Tamási Áron-díj, a Márton Áron-emlékérem és a Teleki Pál-érdemérem odaítéléséről is döntött. A MÁRTON ÁRON emlékéremet, Szervátiusz Tibor alkotását Sisa István közíró (USA), a Magyar Kultúra Alapítvány és a szabadkai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség kapta az idén. Laudálta őket: Magyaródy Szabolcs, Bakos István és dr. Seress Zsuzsa. TAMÁSI ÁRON-díjban az alkotó szellemiségének hordozójaként Ferenczes István költő, a *Szekelyföld* című havi folyóirat főszerkesztője részesült, akit Bertha Zoltán méltatott. A TELEKI PÁL érdeméremet, Rieger Tibor alkotását Csapó Endre, az ausztráliai *Magyar Élet* főszerkesztője, Czettler Antal történész, Dömötör Gábor cserkészvezető, Dulka Andor tanár, Gábor Róbert politikus, de Gerando Teleki Judit, a Teleki család leszármazottja, id. Klement Kornél közíró, Kormos László, a HUNSOR honlap gazdája, Kunckelné Fényes Ildikó, a Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetsége elnöke, Ludányi András egyetemi tanár, Nagy Zoltán Mihály író, az *Együtt* főszerkesztője, Szabó Zsolt, a *Művelődés* című lap főszerkesztője, Sylvester Lajos író, szerkesztő, dr. Tőkés István református teológus és a felvidéki FÓRUM Kisebbség-kutató Intézet kapta. Csicsery-Rónay István emlékezésében elmondta, hogy e kitüntetéssel azokat ismerik el, akik védelmezik a magyar örökséget és követik Teleki Pál (1879-1941) egykori miniszterelnök, politikus szolidáris szellemiségét, emberi példáját. Teleki Pál születésének november 1-jei évfordulója alkalmából még két érdemérem odaítéléséről döntött a kuratórium. Verthesaljai László jezsuita szerzetes és Pjotr Gorecki, a lengyel közszolgálati televízió tudósítója az 1956-os forradalom 50. évfordulójának ünnepségein való becsületességükért kapták meg az elismerést, a november 3-i esten.

„Miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk, s a föld, amelyen élünk és meghalunk.” (Tamási Áron)

Az 1980 óta működő Bethlen Gábor Alapítvány anyagi, szellemi támogatásával, díjaival úttörő szerepet vállalt a nemzeti összetartozás szolgálatában, a közép-európai szellemi együttműködésben és a határon túl élő magyarság magyar-országai megismertetésében. A szervezet alapítója Illyés Gyula, Németh Lászlóné, Kodály Zoltánné és Csoóri Sándor. A kuratórium jelenlegi tagjai: Bakos István elnök, Bíró Zoltán, Illyés Mária, Király Tibor, Kiss Gy. Csaba, Márton János, Nagy Gáspár, Németh Ágnes, N. Pál József és Vekerdi László.

EGY TÍZÉVES FESZTIVÁL RÓL

X. Országos falusi színházi találkozó – Adács, 2006.

Az utolsó pillanatban ugyan, de soha nem látott mennyiségű színházi csoport adta be jelentkezési lapját Adácsra, a X. Országos falusi színházi találkozóra. Ez a létszám egyrészt örövendetes, másrészt kompromisszumokra készítette a szervezőket, akik azontúl, hogy néhány csoportot el kellett utasítsanak, a szokásos szerkezeten is változtatni kényszerültek. (Mint utóbb, a visszajelzésekből kiderült, ezt nem mindenki fogadta jó szívvel – mi magunk sem – de mindenki megértette.)

A legfontosabb változás az volt, hogy a szombat délelőtti műhelymunkákat, amelyek többféle módon szinte továbbképzést jelentettek, elhagyni kényszerültünk. Pedig elmondható, hogy ezek a kb. 6 éve bevezetett műhelymunkák, foglalkozások igen jó hangulatú és fölöttébb hasznos együtt munkálkodások voltak. E sorok írója többször vezetett rögtönzéses technikákon alapuló délelőtti foglalkozásokat – s elmondhatja, hogy a játék felszabadította a résztvevőket, kapcsolatok jöttek létre nemcsak az egyének, de csoportjaik között is. Volt alkalom, amikor a térhasználat volt a középpontban; ez a munka annyira sikeresnek bizonyult, hogy utána egy csoport meghívott, tréningezzünk együtt új darabjuk előkészítő stádiumában. Ma is hiszem, volt részem abban, hogy a színpadra állítás sikeres lett... De hasonlóról számolhatna be több szakember; emlékszem, milyen izgalmas volt Lengyel Pál vezetésével egy Tennessee Williams darab értelmezése, vagy jelenetek „félve/félre-rendezése”; Soltészky Tibor dramaturgiai szempontú elemzései, és sorolhatnám Nagy András László és Kiss László tevékenységét is. Az utóbbi két évben Lázár Péter és Zalatnay Edith is csatlakozott a csapathoz; előbbi dramatikus feldolgozási módszerekkel közelítve egy mesét, utóbbi pedig sokak számára ismeretlen (bothmer gimnasztika) mozgáselemekre épített foglalkozásával. Ezek a tapasztalatok gyarapították a résztvevőket, közösséggé kovácsolták őket, és sűrűbbé tették a szakmai beszélgetéseket is.

Most választanunk kellett. Vagy még négy csoportot el kell küldeni, vagy nincs délelőtti műhely. A döntés rajtunk (szervezőkön) múlt, és lehet, hogy nem jól – mi most a minél több csoport mellett döntöttünk, elsősorban azért, hogy régiek és újak együtt ünnepelhessék a jubileumot.

Ami még fontos; és figyelemreméltó; a csoportok rendkívül fegyelmezetten dolgoztak, megfogadva az előzetes kéréseket, s így az átgondolt, precíz, de igen feszes építés, bontás, játék ütemét tartani lehetett. Szinte alig volt csúszás (5-10 perc max.), ami majdhogynem hihetetlen – más tapasztalatok tükrében. Nem volt üresjárat sem. Ez különösen a zsűrit viselte meg – erről majd később, de bizonyos értelemben nem adott lehetőséget a csoportoknak sem a lazításra. A feszített tempójú fesztivál mégis jó légkörű volt, ami nagyrészt a vendéglátók és résztvevők rutinos együttműködésének, és a baráti hangulatnak volt köszönhető. Végül is már ismerjük egymást, már tudjuk, ki mikor, milyen problémákkal áll elő.

Köszönet a csoportoknak azért is, mert pontosan adták meg az időket. E nélkül minden számítás, újra és újra átdolgozás hiábavaló lett volna. Köszönet az olyan kompromisszumokért, amelyek csorbították az eredeti előadást, de – példának okáért

– semmiképpen nem fért volna bele a fesztiválba a 2x75 perces játékidőjű (plusz építés, bontás, szünet) Anconai szerelmesek (Jászárokszál-lás), és akkor nem találkozunk a szimpatikus csoporttal. A csoport nagylelkűen lemondott az első felvonásról, és csak a másodikat mutatta be – igaz, a közönség ezt is hálásan fogadta.

S hogy mi minden történt 2006-ban Adácson? A megnyitó is kicsit korábbra került, de szép számmal gyűltünk össze. Szerkes Ida köszöntő szavai után hagyományosan a Zéta táncosainak jó hangulatú előadását láttuk, majd Kary József igazgató úr (Bartakovics Béla Művelődési Központ, Eger) mondott pohárköszöntőt. Az ünnepélyes megnyitóra már a színházteremben került sor. Kiss László, aki eddig minden fesztiválon részt vett (az ideinek sajnos csak a megnyitóján), az Oktatási és Kulturális Minisztérium nevében köszöntötte a résztvevőket, s méltatta a jelenlévő szakembereket, akik önkéntes munkát vállaltak a fesztivál anyagi korlátai miatt. Ő is elmondta, Borbáth Erika főigazgató asszony (Magyar Művelődési Intézet) is, hogy bizony ennek a tíz évnek már vannak olyan résztvevői, akik fentről vigyázzák találkozásainkat. S noha a beszédekben nem esett erről szó, hadd soroljam néma sóhajként nevüket: Nyeső Ildikó, Zala Szilárd, Soltis Lajos, Figer Szabina és Kurucz László...

Borbáth Erika méltatta a 10 évet, amit a fesztivál már magának tudhat, majd elindultak a bemutatók.

Elsőként az **Adáshiba Színházi Csoport** (Eger) lépett színpadra, Csehov: A medve c. tréfájának előadásával (rendező: Fehér István). Dicséretes színészvezetéssel, átgondolt, élvezhető előadást láttunk – igazán jó ómen volt. Mindhárom szereplő példásan teljesít, s még ha a „hivatásos néző” talál is hibákat – ezeket elmondtuk a szakmai beszélgetéseken – alapvetően csak dicséret illeti a játékokat. Tehetségesen, érzékenyen nyúltak a témához, amelyet ugyan nem mondhatni, hogy egyénien értelmeztek – de meglehetősen pontosan. Színpadi jelenlétük példás, élményt adó volt.

Rövid közjátékkal – az átépítés alatt, s majd később is még kétszer – lépett színre az egerszóláti **Rizling Színházi Kör**. Szőke Andrea: *Parasztok közt* c. epizódjuzerének egy darabját adták elő. A figurák erősen karikírozottak, a poénok több mint sikamlósak, mondhatni durvák. Furcsa, nem furcsa – a rendező ugyanaz, mint aki az imént látott, pontos és szép játéku Medvét rendezte. Lehet, hogy tévedek, de úgy vélem, a fesztivál közönsége jobban reagált a Medvére, mint a *Parasztok közt* olcsó poénjaira. A szappanoperásított mű-parasztvilágból több epizódot láttunk. Tisztelet a játékoknak, akik megpróbáltak, és olykor-olykor még sikerült is nekik, egy-egy emberi pillanatot felvilágotlani. Málé Pál szerepnében például remek minőségű színjátszóval találkoztunk, kár, hogy a szakmai vélemények többsége szerint méltatlan feladatra ítélve.

Az Adáshiba második darabja (rendező: Balogh András), *Rejtő Jenő: Szeánsz a feyházban* c. jelenete volt. S noha a Medve impulzív hatását (számomra) nem tudta megközelíteni, volt olyan szakember, aki ionesco-i mélységeket fedezett fel benne. Általában egyetértettünk abban, hogy az előadás hordozott iz-

galmakat – kinek – kinek ízlése szerint. A Medvét játszó Pócsik Attila ebben a darabban is igazán tehetségesen formálta meg szerepét – ám számomra a csiki-csuki helyzetek túlhajszoltak, a helyzetek felépítése önmagáért való volt. (Más szakember a blódlire hajazó vonásokat fedezett fel, de hozzátette, ezek nem voltak kiaknázva...) A játék ennek ellenére működött, vagyis kifogásaim már csupán egy magasabb szintért áhítóznak...

A következő meglepetést az Almásházáról érkezett, a Harmónia Művészeti Iskola diákjaiból, ha minden igaz, felsőtagozatosokból és középiskolásokból álló **Táltos Színpad** okozta, egy arab mesével. *Szálem és a szög* igazán furfangos történet, amelyet a srácok sok-sok kreativitással, játékos kedvvel és igen plasztikusan adtak elő. Jól kidolgozott ritmussal, remek ötletekkel pergő játék részesei voltunk – az a közönség, amely egyáltalán nem szokott az efféle stilizált játékhoz, remekül reagált. A későbbiekben még két alkalommal színre léptek. A stilizált játékban mindvégig erős tehetséget mutattak; a Paradicsomból történő kiűzetés két ördöge kifejezetten rokonszenves – ennél kevésbé revelatív a Propaganda c. jelenetük. (A rendező mindhárom esetben Lázár Péter.) Ez utóbbi is ott kap erőre, amikor a stilizáció lép előtérbe. A csapat egész teljesítménye kiemelkedő – jelenlétük üde színfolt a találkozón.

„Szegényember aranya” címmel jóval hagyományosabb előadás következett. A **Pethes Ferenc Színjátszó Csoport** (Nagykőrű, rendező: id. Barát József). Egy Mátyás-korabeli történetet, mesét dolgoztak fel a hagyományos színjátszás eszközrendszerére építve, sajnos, elég sok problémával. A játékosok mindegyike másik színpadi nyelvet beszél, alig van kontaktus a szereplők között, nem figyelnek, és nem reagálnak egymásra. Óriási szünetek, ritmusproblémák vannak, sajnos, szinte végig a játékban. Azt írják magukról, szeretnek énekelni, de ezek a betétdalok sem megfelelő ritmusban és nem elég felszabadultan hangoznak fel. Mindazonáltal nagyon szimpatikus társaságról beszélhetünk, akik között több ígéretes játékos is akad, és nagy öröm a számunkra, látni, hogy a szépkorú játékosok között más korosztály is felbukkan.

A *Játékos Játékosok* (Tiszaszentimre), akik már több sikeres előadást bemutattak itt, Adácson, sajnos nem érkeztek meg, a fesztivál előtti napon betegség miatt le kellett mondani részvételüket.

Így az **Avar Színpad** következett, Varsányból. *Cervantes: Szószátyárok* c. darabját adták elő (rendező: Bányai Sándor). Sok-sok probléma dacára, az előadásnak van egy nagy erénye; sikerült egy igazi szószátyárt találniuk a főszerepre. Sajnos, nem sikerült kettőt – noha ez lett volna az igazi mutatvány. (Hallottuk ugyan, hogy egy másik szereposztásban ez is működött.) Sok pozitívuma mellett az előadás nem volt hibátlan, de nagyon örültünk annak, hogy felbukkant egy – számunkra ismeretlen – új, még sok lehetőséget rejtő csapat.

A **Görömbölyi Színkör** szerencsés kézzel nyúlt *Hans Sachs* komédiáihoz. (Rendező: Gergye Zoltán.) Azt, hogy működött a dolog, nagyrészt a szerzőnek, másrészt a felszabadult játékosoknak volt köszönhető. Nehezen birkóztak ugyan meg a verses szöveggel, de egészen jó helyzeteket, nagyszerű színészi jelenléteket sikerült felvillantani. A szereplők odaadással, tehetséggel dolgoztak – annak ellenére, hogy a mechanikus gesztusok gyengítették az eredményt, a pontosan nem végigelemzett, tisztázatlan helyzetek pedig tétováságban hagyták a játékosokat is. A szakmai beszélgetésen sor került a jelmezek tisztázatlanságát il-

lető kérdésekre is – összességében igen jó színvonalúnak ítéltük meg a produkciókat.

Egyértelműen sikernek bizonyult a veszprémi **Alig Színpad** *Szegény ördög* c. előadása. Jó kis hangkulisszával indul, eleven helyzetek, egymásra-figyelés, jól kijátszott poénok jellemzik az előadást, amelynek egyik fő erénye a báb és az élő színész tökéletes összhangja. Kis rendezetlenségek, néhány luft, pár tisztázatlan helyzet – cserébe viszont igazán nagyszerű színjátszók – közöttük revelatív felfedezésként Zalavári András – szórakoztató előadása, amihez csak gratulálni lehet. Németh József a rendezőjük, aki ezúttal Lázár Péterrel és Kampós Csabával közösen jegyzi az előadást.

Az első estét a bajai **Kaméleon Csoport** meglehetősen kétértékű előadása zárta. Vida Rózsa (a társulat egyik tagja) merész ötlettel írt kusza darabot. A „*Nővérek és fivérek*” azonban se füle-se farka átgondolatlan ezoterikus-krimiszálas történet, dramaturgiailag zilált, rendezőnek pedig nyoma se érződik. (Amúgy ő szereplőként is jelen van: Arcson Rafael.) A társaság keresi önmagát – ez dicséretes. Kísérleteznek különféle műfajokkal – ez is igen pozitív. Ami létrejött, az azonban aligha nevezhető többnek, mint merész exhibicionizmus, köldöknéző lilaság. A magam részéről szívből remélem, hogy elmélyült munkájuk igazi gyümölcsöket is terem majd, s több olyan szép, átgondolt játékot láthattunk tőlük, mint például tavaly, a *Félmálmaink* volt.

A nap éjszakába, sőt másnapba fordult, mire az utolsó előadásnak, megbeszélésnek is vége lett. Sok alvás nem jutott részül se vendéglátónak, se zsűrinek, se játékosnak. De – becsület-ü(n)kre legyen mondva – másnap is legények volta(tun)k. Korán kezdődött a nap, fél tízkor már indult az első előadás; a jászfény-szarui **Fortuna Együttes** Tamási Áron *Énekes madár* c. darabjának első felvonását hozta megmutatni – együttgondolkodási szándékkal. (Rendező: Kovács Andrásné.) Ez már önmagában is dicséretes. Hogy bemerik vallani; kétélyeik vannak, utakat keresnek. Igazán igényes hozzáállás jellemzi a csoportot, legyen az ruha, díszlet, hozzáadott ének stb. Csakhogy ezek a dolgok – bármilyen szimpatikusak is, nem mindig szolgálják jól az előadást. A színészek igazán tehetségesek, ám, ami a szereposztást illeti, elhangzottak javaslatok (jelen sorok írója is mást látott volna szerencsésebbnek), s csodák csodája – zsűriként ritkán él meg ilyet az ember, többnyire csak utálják – a szakmai beszélgetés után a csoport is erősen hajlott a változtatásra. Öröm volt az is, hogy a nézők között megjelent Mucza Andrásné, aki kb. nyolc éve egyik főszereplője volt a „híresen szép” nagykáta *Énekes madárnak*, és sikerült a régi és új előadás készítőit szakmai beszélgetéshez összehozni. Bízom benne, hogy ez is segít majd a jászfény-szaruiaknak. Az együttes most lesz 30 éves – úgy vélem, a változtatások után hamarosan kész előadás méltó ünneplése lesz egy ilyen hosszú pályafutásnak.

Igényesnek neveztem az előző előadást, s el kell mondani, hogy közel sem ilyen körülményes a **Hegyhát Színpad**. Budapestre érkeztek – vagyis voltaképpen alig lehetne őket falusinak nevezni. Érdekes összetételénél fogva viszont igencsak helye volt itt a csapatnak, sok vonatkozásban rokonítható hátrányos helyzetűk a kistelepülések elzárt csoportjaival. A hegyhátosok valami csodás szimbiózisban élnek csoportvezetőjükkel (Cziczó Attila). „*Népmesésce*” c. előadásuk egyszerre a kreativitás és a felszabadult játék ötvözete. Hősei úgy csetlenek-botlanak a színpadon, keresik furfangos kis ötletecs-

késsel önmaguk boldogulásának útját – mint mi valamennyien e földi életben. Hátránnyal élő szereplői öntudatlan bizalommal adják át magukat a játéknak... a nézők pedig határtalan szeretettel fogadják őket. Példaértékűen mutatja fel az előadás a színház gyógyító csodáját is.

Meg kell valljam, a következő darabnál adtam fel objektívítást, vagyis arra való törekvésemet, hiszen mint tudjuk alapvetően szubjektívek vagyunk és saját színház-ideáinkból kiindulva nézzük az előadásokat. Egyszerűen feldühített, hogy tehetséges játékosok, remek anyagból ilyen avult, poros játékot adnak elő – amelyben ráadásul fel-felvillannak az ékkövek. A gyöngyösi **Mozaik Színkör Kávéház** címmel Karinthy Frigyes írásából állított össze színpadi műsort. (Rendező, szerkesztő: Válik István.) Mértéktelenül pontosak akartak lenni, de csak hosszú és (szerintem) unalmas lett az előadás. Különösen életelen, amikor a statikus színpadon álló Karinthy-fej magnóról megszólal (pocsék magyarsággal, csapnivaló hangsúlyokkal) – és percekig hallgatnom kell egy mozdulatlan arcgép gépi monológját. Ráadásul ez a szerkesztés egyik állandó eleme. Vagyis valahányszor megmozdul a kép (no, nem nagyon, csak kicsit!), biztos lehetek abban, hogy újra jön majd a monoton narráció és a rettenetes magnóbejátszás. De nem bántom őket tovább – hiszen, mint a kezdetben is említettem, remek, kiváló színjátékosok vannak közöttük. Hiszem, hogy ennél sokkal többre képesek.

Voltaképpen ez derül ki a következő előadásból – **Stúdió, vagy amit akartok** (Gyöngyös); *A telefonbetyár* (rendező: Prezenszky Attila) – hiszen, nem is olyan furcsa véletlen folytán a következő játékban a Kávéház „Karinthy-hangja” hús-vér (s általa szerethető!) figurává válik (Tábi Tibor). A beszéde nem lesz jobb, viszont karakterépítő. Az egész ember megmozdul, hiteles gesztusokkal telítődik. A játék élénk, pergő, megvannak a kellően feszült pillanatok, a poénok bejönnek. A társulat figyel egymásra, nagyszerű az összhang, jó a megszólalások ritmusa. Hát, valahogy így kell ezeket a kabarétréfákat játszani.

A jászárokszállási **Görbe János Színkör** a közönség-kedvenc darabok egyikét választotta. Igaz, hogy a kevésbé igényes nézők is tudják, az „*Anconai szerelmesek*” nem éppen a drámairodalom gyöngyszem-darabja. (Rendező: Kovács Béláné.) Fő erénye, hogy a dalok, amelyek elhangzanak benne – valamennyiünk kedvencei. A szakmai beszélgetések torlódása okán nem láttam az amúgy is megcsönkített előadásnak csupán egy töredékét. Így aztán a csonkánál is csonkább élményanyagom van. Persze, annyit ennyiből is érzékeltetni lehetett, hogy remek társaságról van szó, akik szeretnek együtt játszani, legtöbbször ügyesen énekel. Viszont hiányosságaikból is kiderült néhány; nincsenek igazán kidolgozva a helyzetek – ezért aztán van néhány torlódás is; szövegek egymásra mondása, szereplők egymás hegyén-hátán – szóval, sok a guzmi. Persze, más a tér. Ilyenkor (vendégjáték esetén) sokkal jobban kell figyelni arra, hogyan épül fel a díszlet, vagyis, mi a fontosabb a megszokott díszlet, vagy a játékosoknak elegendő játéktér. Sokat lehetne javítani az egészen – de anélkül, hogy a játék jókedve ne csorbuljon.

A **Csongrádi Színtársulat** kapós és ismert darabhoz nyúlt; és a „*Süt a hold*” el is adta önmagát. (Rendező: Komlósi János.) A poénok ültek – noha a kidolgozás nem elég finom; sok-sok értelmezési felületességgel találkozhatunk, a ritmus feszességén is lehetne javítani. A játékosok ugyanakkor jókedvűen, Sebők László, született komédiás vezetésével szórakoztatták a nézőket.

Felszabadultságukat erősebb rendezői kézzel lehetne a tovább (fejlesztésükhöz) vezető útra terelhetni.

Az 1956-os évforduló begyűrűzött Adácsra is. A **Tiszakécskei Református Színház Kör** gyerekekből és két-három tanárból álló csapata tiszteletreméltó komolysággal, kulturáltan közelített a témához, „*A pesti srác balladája*” feldolgozásához. (Rendező, szerkesztő: Tar Sándor.) Talán túlonúltna ünnepélyesek voltak. Ettől lehet, hogy kicsit statikusra, propaganda-ízűre sikeredett az, ami lehetett volna felszabadult memento is – a jószándék megvolt hozzá. És nagyon szépen énekeltek...

Van az adácsi fesztiválnak egy visszatérő renitense, egy csapat, amelyik fittyet hány a közönség kívánalmainak, amelyik makacsul megy a maga útján, inkább több mint kevesebb sikerrel – noha ez látszólag minden ép észnek ellentmond. Az aszódi **Vécsey Kamarateátrum** (különös tekintettel a vezetőjükre, Barabás Tamásra) a megszállottak, ahogy legutóbb valahol halottam, a megveszekedettek fajtából való. Nem divatokat követ, hanem fejlődik, még ha ennek stádiumai nem is mindig esnek egybe az elvárásokkal. Mostani előadásuk, Schnitzler: *Casanova hazatérése* persze lehet, hogy nem minden néző számára hordozza ugyanazokat a gondolatokat, sugallatokat – a legtöbben azonban „veszik az adást”, azt a rétegét az előadásnak, amelyik éppen hozzájuk szól. Ez a produkció példa és bizonyíték, hogy nem feltétlenül kell a könnyebb ellenállás irányába haladni; hogy az is lehet sikeres, ami tartalmas, ami igazi gondolatokat hordoz. (Szomorú, hogy ezt le kell írni, hogy bizonyítani kell, miközben mindenütt azt halljuk, *de hát a közönség ezt meg ezt kívánja...*) Az előadás szegény színház – és mégis gazdag, kevés eszközzel, ám átgondoltan használ jelmezt és díszletet. Egyre jobbak a színészek, képesek igazi jellemeket, emberi sorsokat felvillantani. A rendező Barabás remekül használja fel csapatának készségeit például a zene beépítésében, darabbeli alkalmazásában. Igaz, kicsit kevésbé jól használja rendezői önmagát önmaga rendezésében. A szakmai beszélgetés során elhangzott számos apró dolog, amin javítani lehetne. Hát igen. Egy azonban biztos, hogy igazi színházat láttunk – amelynek atmoszférája van.

Az adácsi találkozó – már nem először – a helyi **Veritas Színház** fellépésével zárult. Ábrahám Pál *Bál a Savoyban* című zenés vígjátéka számomra az egyik legjobban kidolgozott Veritas-produkció, néhány éve már láttuk. (Rendező: Szekeres János.) Akkor is nagyon szerettem, emlékezetes maradt a számomra az ünneplés, ahogyan a közönség fogadta, s nem utolsósorban személyesen érintett lettem egy ifjú nézőtárs által, aki beavatott a „dupla szerelem” titkába. Tudniillik megsúgta nekem akkor kábé 5 éves szomszédom, hogy a végén kettős szerelem lesz, és ennek színpadon lévő szülei is részesei... Az ifjú ember most már szintén a színpadon volt, mint Savoy-beli ajtónálló fiú. Hiszen már legalább 9 éves, követnie kell szüleit. Mit példáz mindez? Hogy Adácson a színház szeretete erős. Hogy a színházcsinálás az életük része. Ahogyan a falu aprajagja szívésen és türelmesen fogadta tíz éven át a színjátékosokat ezen a fesztiválon (köszönet érte!), ugyanúgy fogadják őket környezetükben. Szeretettel. Nem melleleg ez a barátokból álló csoport működő produkciókat hoz létre, ők jelentik a színházat közvetlen és tágabb környezetükben – és határainkon túl is sikereket aratnak. A megelégedés tapsa most sem maradt el. Szép ünneppé lett így a 10. fesztivál zárása – amit valamennyien örömmel konstatáltunk.

Szép és küzdelmes tíz év van mögöttünk. Néha voltak kéte-lyeink, néha nagyon gyöngye előadásokat is láttunk – valljuk be. Nem azért szeretjük Adácsot, mert kísérletekkel, fantasztikusan kiérlelt előadásokkal találkozunk itt. Talán azért szeretjük, mert esendőségünkre ismerünk az itteni előadásokban, az útkeresésekben, mert együtt tudunk örülni annak, ami sikerül, mert tanulunk egymástól – mert tanulni akarunk egymástól. Megtanulni, hogyan lehet nehéz körülmények között együtt tartani egy-egy csapatot. Megtanulni, hogy lehet újra meg újra újramegírni. Tanulni egymástól türelmet és odafigyelést. Kitarást. Erőt. Jókedvet. Színházat? Nem biztos, hogy ez utóbbi a lényeg, miközben persze színházi értelemben is számtalan önfel-lelt órát töltöttünk már Adácson előadásokat nézve. A legfon-tosabb mégis a közösségek erejének megmutatkozása, kicsi má-niánkon, a színházszereteten keresztül.

Itt essék néhány szó a zsűrizésről is. Örök dilemma, hogy mennyire kell komolyan venni a szakmázást. Ha ez történik, vagyis a zsűri tagjai elemeznek, magyaráznak – „okoskodnak” – a játékosok többnyire védekezni kezdenek, sorolják, hogy miért nem lehetett ezt meg azt megcsinálni. Általában sokszor vádol-ják a zsűrit, dühödt kirohanásokban szinte darab-ölnönek, fa-nyalgónak, finnyásnak, ízlés-zsarnoknak stb. (a felsorolás vég-telen és egyre durvább lehetne) nevezve tagjait. Van, aki „csak” megsértődik, van, aki életre megutál, van, aki legyint. És van, aki sír, de aztán kérdez. Beszélget. Fejlődni akar. Jobb elő-adást akar csinálni. Aki elhiszi, hogy a zsűri – vagy nevezzük őket csak szakembereknek – azt próbálják tenni, ami a dolgok. Amiért ide(oda)hívják őket; elemezni, látni, beszélni a dolgok-ról. Nem ritkán napi 10-12, vagy még több órán át figyelnek, javasolnak, beszélgetnek – alig néhány perces lazításokkal –, és próbálják elkerülni a hirtelen véleménynyilvánítás csapdait, a fáradtságban könnyen ingerültebbé válható hangnemet, és próbálnak tekintettel lenni arra, hogy ebből a 10-12, vagy még

több órából mindenkinek a maga 1 órája, a maga sikere a leg-fontosabb. És persze nem mindenki érti ugyanazt a siker alatt sem. Pedig nem attól lesz egy előadás sikeres, hogy tábor-túzi eszközökkel megnevezteti a nézőit. Ezek talmi sikerek. Attól lesz igazán az, ha közölni akar valamit (és ez lehet szórakoztató is!), ami fontos, amihez közük van játékosoknak és nézőknek, s ezt a színpad törvényszerűségeinek egyre jobb megismerésével és használatával megalkotott közösségi játékban színre viszi. Ezeknek a felismerésében adhat segítséget a zsűri. Azoknak, akik nyitottak és elfogadják a más szem, más ízlés, másfajta tu-dás felismerte problémákra adott tanácsokat. A szegény zsűri védelmében ejtett közbevetésnek itt vége.

Adács más, mint a többi fesztivál. Sokszor zajosabb (hang-erőben), itt van a legkésőbbben a vacsora, itt utazni kell a szállá-sig, és míg a többiek még nagyon élnek, egyeseknek néha ne-héz kivárni éjszaka buszt. Itt vágni lehet a füstöt az udvaron, ha mindenki egyszerre bagózik. Itt éjjel kettőkor megy a tánc, de délelőtt ott ülnek az álmos szeműek is a műhelymunkákon – igaz, változó intenzitással, de legtöbbször mégis egyre ébereb-ben. Itt nagyon sűrű az élet, itt mindenki mindenkivel találko-zik, és nem lehet elmenni semerre másfelé. Nincsenek koc-smák, mozik, múzeumok. Csak a József Attila Művelődési Ház van, ahol szoros egymásutánban peregnek az előadások, ahol csak a színház van. És reméljük, legalább még tíz évig lesz.

Vagyis: jövőre? Veletek? Ugyanitt.

Tóth Zsuzsanna az adácsi színjátszó találkozó 10. évfordulóján, amelynek sikeréért és megvalósulásáért egy évtizeden át áldozatos munkát végzett, a Zéta Kulturális Egyesület javaslata alapján el-nyerte az „Adács kultúrájáért” emlékérmét, amelyet a záróünnep-ségen Szekeres János, a József Attila Művelődési Ház igazgatója, a Veritas Színpad rendezője nyújtott át. (A Szerk.)

„ILLYÉS GYULA” III. NEMZETI VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ VERSENY

Ozora, 2006. november 4-5.

Harmadik alkalommal került megrendezésre Ozorán, az Ily-lyés Gyula emléke előtt tisztelgő vers- és prózamondó verseny döntője. A kis település Polgármesteri Hivatala (élén, a már 5. alkalommal megválasztott Schranz Istvánné polgármester asz-szonnyal) és a rendezvénnyel kapcsolatba kerülő lakosok például vendégszeretettel fogadták az idelátogató versmondókat.

Külön köszönetet kell mondani Endreffyné Takács Mária igazgatóasszonynak (Simontornyai Vármúzeum), aki a kezde-tekől segíti, hogy méltó körülmények között kerüljön megren-dezésre a versmondó verseny, amire idén harmincegy versmon-dó jutott be a hazai, illetve határon túli elődöntőkről.

A Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Versmondók Egyesülete ezúton is köszönetet mond a megyei fordulók meg-rendezésében részt vállaló intézményeknek, illetve a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiumának. Áldo-zatvállalásuk, anyagi segítségük nélkül, nem valósulhatott vol-na meg a rendezvény.

A felmenő rendszerű verseny megyei és regionális fordulóit tavasszal és ősszel többek között a Vajdaságban, a Dél-Alföldön, Békéscsabán, Szabadszálláson, az Észak-Alföldön két helyen, Jász-Nagykun-Szolnok megyében Szolnokon, és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében Nyíregyházán, Budapesten a Buda-pesti Művelődési Központban, Fejér megyében Székesfehérvá-rott, Győr-Moson-Sopron megyében Győrött, Komárom-Esztergom megyében Tatabányán, Vas megyében Szombathe-lyen és Baranya megyében Pécsen, a Művészetek Házában szervezték meg a közművelődési intézmények művészeti refe-renszei. Az elődöntőkről általánosságban elmondható, hogy az idei versmondó versenyek közül a legnagyobb számban, és a legszínvonalasabban felkészült versenyzők talán éppen erre je-lentkeztek.

Verseivel emlékeztek Illyésre

A döntőbe 28 településről 31 versmondó jutott tovább. Ozorán – a Műemlékek Állami Gondnoksága támogatásának köszönhetően – a Várkastélyban került megrendezésre a ver-

HELYI MECENATÚRA – HELYI MECÉNÁSOK

seny. Az első körben Illyés Gyula verseket előadó, a második körben szabadon választott művel jelentkezett 26 szavalót neves zsűri értékelt. A rendezvény védnöki és a zsűri elnöki tisztét Illyés Mária, a néhai költő lánya látta el. A zsűri tagjai: Sebestyén Ilona, a Nap Kiadó igazgatója; Tóth Zsóka előadóművész; Dr. Horváth Béla, a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar intézetvezető tanára; és Kiss László, a Versmondó főszerkesztője voltak.

Kiegészítő program

A verseny szünetében a versmondók és a vendégek megtekintették az ozorai Várkastélyban lévő Illyés emlékkiállítását.

A verseny másnapján a résztvevők autóbuzos kiránduláson vettek részt. Elsőként a Simontornyai Vármúzeumba a vár történetét, annak helyreállítását, a kőgyűjteményt, képgalériájában pedig az egykor élt Tolna megyei nemeseket láthattuk, a múzeum munkatársának tárlatvezetésével. 11 órakor indultak a költő szülőföldjére, Rácegrespusztára. Illyés Gyula szülőháza helyét már csak kopjafa jelzi, itt a versmondó verseny résztvevői meghallgatták a költő *Jog* című versét, Puskás Zsófia Rozália kisvárdai versmondó tolmácsolásában, majd megkoszorúzták az emlékhelyet, és közösen elénekelték a Himnuszt. Az egykori iskolában és a mögötte lévő kápolnában rendezték meg az emlékkiállítást: a korabeli tantermet és az író-költő gyermekkorát bemutató tárlatot. A múzeumot 1987-ben alapították Illyés Gyula (1902-84) emlékére. A költő és drámaíró Rácegrespusztán született, ahol apja uradalmi gépész volt. Az itt töltött gyermekévek élményvilágát dolgozta föl klasszikussá vált szociográfiai regényében, a *Puszták népében* (1937). Illyés a *Puszták népében* megörökíti a pusztai gyermekek mindennapjait, s első iskoláját. A nagyapja által gyártott kocsival és paripával játszó, nyilat, bodzafából vízipuskát készítő, télen fakorcsolyázó kislány a rácegresi tanyai iskolában tanul meg írni, olvasni. Az egykori tanterem padjai, a szemléltetőeszközök környékbeli iskolák padlásáról kerültek elő. A költő, író gyermekéveire kiállítás emlékeztet.

Az iskolában Földiák András, a Magyar Művelődési Intézet fejlesztési igazgatója tartott „rendhagyó órát” Illyés Gyuláról, előadásában a költő sokoldalúságára emlékeztetett.

Az „Illyés Gyula” nemzeti vers- és prózamondó verseny eredményei

Határon túli résztvevő szerezte meg az elsőseget.

I. helyezett

Fekete Ágnes – Bácsfeketehegy (Szerb Köztársaság)

Nyereménye: részvétel a Magyar Versmondók Egyesületének nyári táborában,

a Magyar Írószövetség könyvcsomagja 36.618,-Ft értékben.

II. helyezett (megosztva)

Jánosi Márton – Szentendre

Herbály Jánosné – Bugac.

Nyereményük személyenként:

a Magyar Művelődési Intézet 25.000,-Ft-os díja,

a Hungaroton Records 2 db CD-je és a

PTE Illyés Gyula Főiskolai Kar könyvjutalma.

III. helyezett (megosztva)

Kurta Niké – Székesfehérvár.

Nyereménye: a Magyar Írószövetség könyvcsomagja 36.318,-Ft értékben,

Hungaroton Records 1 db CD.

Tóth János – Apátistvánfalva (Vas megye).

Nyereménye: TIMP Kiadó könyvcsomagja 11.090,-Ft értékben,

Hungaroton Records 1 db CD.

A különdíjakat felajánlották:

Illyés Mária, Endreffyné Takács Mária, NAP Kiadó, TIMP Kiadó, Ozora Önkormányzata, PTE Illyés Gyula Főiskolai Kar.

Küldöndíjakat vehettek át:

Vörös Vilmosné – Nagykőrös

Fülöp Zsuzsanna – Pécs

Tóth Réka – Szolnok

Puskás Zsófia Rozália – Kisvárdra

Németh Mária – Marcali

Munkácsi Anita – Nyíregyháza

Sándor Kitti – Tata

Pámer Csilla – Ada (Szerb Köztársaság)

Takács Petra – Pécs

Mihályi Jánosné – Szerencs

A szavalóverseny támogatói:

Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakmai Kollégiuma

Magyar Írószövetség

Ozora Önkormányzata

Műemlékek Állami Gondnoksága

Nap Kiadó

Timp Kiadó

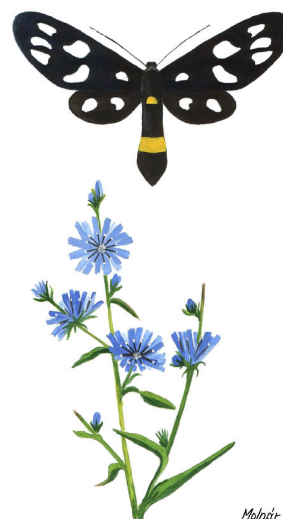
Endreffyné Takács Mária múzeumigazgató – Simontornya

Hungaroton Records

Külön köszönet illeti az elődöntőket megszervező megyei közművelődési intézményeket!

Budapest, 2006. november 7.

A beszámolót összeállították: Tóth Zsóka – Tóth Zsuzsanna – Zádori Judit.

Mohár L.

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV 2006

A Karácsonyra napvilágot látó közel háromszáz oldalas kiadvány a Jászság területén élő, és az innen elszármazott művészek, helytörténészek, tudományos kutatók, környezetvédők tanulmányait és műveit jelenteti meg. A 2006-os számban kiemelten foglalkozunk az 1956-os forradalom történetének jászsági vonatkozású eseményeivel. Elsőként adjuk közre Donáth Ferenc börtönlevelét, a Tanítóképzőben lefolytatott fegyelmi tárgyalások egyik, továbbá a Városi Tanács 1957-es ülésének jegyzőkönyvét. Kalandos úton ránk maradt eredeti fényképeket mutatunk be a szovjet emlékmű ledöntéséről és a templomtorny elpusztításáról.

Olvasóink megismerkedhetnek Oszétiában élő nyelvrokaink múltjával és jelenével, tanulmányt olvashatnak a Vészkorszak jászsági történetéről.

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV 2006 – TARTALOMJEGYZÉK

1956 EMLÉKEZETE

Donáth Ferenc: Börtönlevel – ifj. Donáth Ferenc jegyzeteivel

A Jászberényi Zirzen Janka Állami Tanítóképzőben lefolytatott fegyelmi tárgyalások dokumentumaiból

Goda Zoltán: Személyes emlékeim a forradalom hétköznapijairól

Faragó László, Molnár László és Morvay Lajos fotói

Részlet a Jászberényi Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága 1957. február 19-én lezajlott ülésének jegyzőkönyvéből – Sebők Balázs előszavával

Selmeczi László: Az utam magától értetődően a forradalomhoz vezetett – Erdész Sándor jászberényi működése

Uferné Sárközi Ágnes: Házunk orosz lakói

MŰVÉSZET

Bencsik Ferenc: Bioritmus öröknaptár

Kiss Henriette: Darázs Árpád repertoárja a Columbia

Filharmonikus Zenekar élén

Utasi Hajnalka: Költészet baráti körben

HISTÓRIA

Csosz László: A jászsági zsidóság a Vészkorszakban

Illés Anita: Jászapáti demográfiai adatai 1882-ben

Sebők Balázs: A történész élményei – interjú J. Nagy László professzorral

Alan Szlanov: Az alánok hadművészete – fordította: Kovács J. Béla

JELEN ÉS JÖVŐ

Hajdú László: A Jászsági Többcélú Kistérségi Társulás 2006. évi tevékenységének beszámolója

Koltay Tibor – Tóth Erika: Bibliográfiák nyomtatásban és a weben a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Karán

Téli olimpia – Torino 2006 – Darázs István és Tamus Márton fotói

KITEKINTÉS

Kiss Henriette: Kinai élmények

Kovács J. Béla: Darjal – az oszétek kulturális folyóirata

ÖRÖKSÉGÜNK

Bencsik Ferenc: Im memoriam Szegedi Ervin (1956-2006)

Dávid Áron: Jászszentandrás pecsét- és címerképeiről

Fodor István Ferenc: Arckép vázlat a közelmúltból

Fodor István Ferenc: Emlékezés a Jászkunság első történetírójára

Kissné Klenyánszky Ilona: A bécsi kutatások műhelytitkaiból

KÖNYVISMERTETÉSEK

Egy érdekes kiadványról – Csomor Józsefné

A demokrácia nem tűr jeltőt – Durucz Éva

KRÓNKA – ESEMÉNYNAPTÁR

A jászsági települések előző évének eseményei

(Honlap: www.jaszszag.uw.hu)

A Jászsági Évkönyv ára – évek óta változatlanul – 800,- Ft.

A kiadvány megvásárolható a jászberényi Lyra könyvesboltban és a Városi Könyvtárban, továbbá megrendelhető telefonon, e-mailban vagy SMS-ben.

A Jászsági Évkönyvről további információk találhatóak a www.jaszszag.uw.hu weblapon.

Molnár L.

GALAJSZENDER - *Hyles galii*

18.

TEJOLTÓ GALAJ - *Galium verum*

„TESTEM E NÉP, E TÁJ”

Bálványos Huba – Benkő Éva: Dulity Tibor életműve

Született Bácsalmáson. Tanítóképzőt végzett Debrecenben. 1953-tól kezdett festeni.

Így kezdődik a művész szakmai életútját tartalmazó dokumentum annak a kötetnek a végén, mely a napokban jelent meg. A kötet egyfelől művészeti album, mely tartalmazza a művész képeit, másfelől monográfia, melyben megtalálhatók a művészhez közel állók, munkáját érték gondolatai. Írások, ismertető, kritikák, kiállítás megnyitók elhangzottak.

„A képzőművészetben majdnem mindent kipróbáltam, ami érdeklődésemet felkeltette. S amihez eszközeim adottak voltak: akvarell, pasztell, akrill, olaj, vegyestechnika, zománc, agyag. Amiben nem éreztem jól magam, azt elhagytam, de sokszor évek múltán újra próbálkoztam, stílusokat, technikákat váltogattam.” – írja a könyv fűlszövegében a művész. Ezeknek a „próbálgatásoknak” a lenyomatait tartalmazza a művészi album.

A kötet a *Pillanatképek az útról* című fotódokumentummal kezdődik, a szerző portréjával, az alkotás közbeni pillanatokkal. Láthatjuk őt alkotó-közösségekben, magánéletben és a kiállításon. Maga a mű tíz részre tagolódik az indulástól az összegzésig – s közben a meghatározó szerep a környezeté, az arcoké és álarcké, az embereké, s megint csak az embereké a tájhoz való viszonyukban, s egy fejezet jut az emlékeknek, a játékoknak, a hangoknak, a színeknek, a drámának és az életnek is. Mi is lehetne még egy teljes és szép emberi életben?

„Az Öreg fák is többek lehetnek önmaguknál. Az elmúlás, a

természet rendje. Feszültség és kapcsolat az ifjúság és az öregség között. A természet és az ember feszültsége, amit magunkban hordozunk, s akkor fedezzük fel, ha lelkünk rezdüléseiben visszhangra lelnek.” Benkő Éva szavai ezek az *Ember a tájban – tájban az ember* fejezetből, a társé, aki szorgalmazta, s fontosnak tartotta, hogy ez a művészeti kötet kiadásra kerüljön, akinek biztos, hogy lelki rezdülései visszhangra találtak a művész lelkében.

A kiadvány dokumentumokkal zárul, melyben életrajz, interjú, méltatás található, valamint a fontosabb kiállítások jegyzéke. A dokumentumokban találjuk a bibliográfiát Dulity Tibor írásaiból, valamint nyolc nyelven az összefoglalót is.

„Meggyőződésünk, hogy monográfiánkkal a kultúra egyféle adósságát törlesztjük. Túl azon, hogy szeretett művészünknek adózunk e tisztességgel, arra törekszünk, hogy felmutassuk a Dulity Tibor teremtette arculatot azok között a dokumentált, hagyományt folytató és teremtő életművek között, amelyek – így már majdnem vele is – együtt adják, és úgy adják meg a társadalom, a világ egy szeletének identitását, hogy abban az egyetemes emberi értékek szolgáltatója a fedezetet.” – írja Bálványos Huba, a kötet másik szerzője.

A kötet megvásárolható a Magyar Művelődési Intézet Kiadványtárában – 5.200,- Ft.

Hargitai Mária

SZERZŐINK

Dáné Tibor Kálmán az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) ügyvezető elnöke, a Romániai Magyar Népfőiskolai Társaság elnöke, a Magyar Népfőiskolai Társaság elnökségi tagja, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága tagja, az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagja, az Illyés Közalapítvány romániai művelődési szaktestületének tagja és az Oktatási és Kulturális Minisztérium (volt NKÖM) mellett működő Határon Túli Magyarok Közművelődési Tanácsának erdélyi tagja.

Győri Lajos a Magyar Művelődési Intézet Művészeti Programok Főosztályának fotó referense.

Halász Péter agrármérnök, csángókutató. A Magyar Művelődési Intézet Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága Határon Túli Magyarok Osztályának munkatársa.

Hargitai Mária könyvtáros, népművelő. A Magyar Művelődési Intézet Szakkönyvtár és Dokumentációs Központjának osztályvezetője.

Koncz Gábor (Ph.D.) a Magyar Kultúra Alapítvány igazgatója, a Magyar Comenius Társaság alelnöke.

Pordány Sarolta közművelődési és felnőttképzési szakértő, magyar szakos tanár. Budapesti kulturális és ifjúsági intézményekben dolgozott 1989-ig. Alapító tagja és tíz évig ügyvezető elnö-

ke volt a Nyitott Képzések Egyesület elnevezésű civil szervezetnek. Köztisztviselőként a közművelődés stratégiai kérdéseivel foglalkozott, továbbá a kulturális statisztikai adatgyűjtés területén szerzett tapasztalatokat. Jelenleg kutatói, szakértői feladatokat lát el saját tanácsadó vállalkozásában, és aktívan részt vesz a Felnőttképzés Fejlesztéséért Egyesület munkájában, melynek képviselője és ügyvezető elnöke.

Romhányi András villamos- és gépészmérnök; művelődésszervező. A Magyar Művelődési Intézet Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága Határon Túli Magyarok Osztályának tanácsosa. A Budapesti Népművelők Egyesülete elnökségi tagja, a Magyar Művelődési Társaság felügyelő-bizottságának elnöke, a Magyar Kollégium Kulturális Egyesületének elnöke és a Magyar Kollégium Alapítvány képviselője, a kuratórium elnöke.

Tóth Tibor a Fényszaruiai Baráti Egyesületének elnöke.

Tóth Zsóka népművelő, előadóművész, a Magyar Művelődési Intézet Koordinációs Osztályának vezetője.

Tóth Zsuzsanna a Magyar Művelődési Intézet Művészeti Programok Főosztályának főosztályvezetője.

Zádori Judit a Magyar Művelődési Intézet Művészeti Programok Főosztályának művészeti referense.